

T.C.

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ PROGRAMI

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE A1 DÜZEYİNE UYGUN
DEYİM SETİ OLUŞTURMA ÇALIŞMASI

Yüksek Lisans Tezi

Kübra ÇAKIR

Danışman

Doç. Dr. Bahar İŞİGÜZEL

Nevşehir

Nisan 2023

T.C.

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ PROGRAMI

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE A1 DÜZEYİNE UYGUN
DEYİM SETİ OLUŞTURMA ÇALIŞMASI

Yüksek Lisans Tezi

Kübra ÇAKIR

Danışman

Doç. Dr. Bahar İŞİGÜZEL

Nevşehir

Nisan 2023

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan

Kübra ÇAKIR

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“Yabancı Dil Olarak Türkçe A1 Düzeyine Uygun Deyim Seti Oluşturma Çalışması” adlı Yüksek Lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Kübra ÇAKIR

Danışman

Doç. Dr. Bahar İŞİGÜZEL

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Ali MEYDAN

KABUL VE ONAY SAYFASI

Doç. Dr. Bahar İŞİGÜZEL danışmanlığında Kübra ÇAKIR tarafından hazırlanan “Yabancı Dil Olarak Türkçe A1 Düzeyine Uygun Deyim Seti Oluşturma Çalışması” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yabancılara Türkçe Öğretimi Programında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

10 / 04 / 2023

JÜRİ

İMZA

Danışman : Doç. Dr. Bahar İŞİGÜZEL

Üye : Prof. Dr. Mesut GÜN (2. Danışman)

Üye : Doç. Dr. Lokman TANRIKULU

Üye : Doç. Dr. Bahadır GÜLBAHAR

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Samet TAŞÇI

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun /..... / tarih ve sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

..... /..... /.....

Dr. Öğr. Üyesi Volkan Recai ÇETİN

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Tezim ve benim için desteğini, emeğini esirgemeyen gerek akademik gerekse psikolojik anlamda bana elini uzatan, sesiyle huzur bulduğum ve bu süreçte en büyük şansım olduğuna inandığım danışmanım Doç. Dr. Bahar İŞİGÜZEL'e,

Gözlerimin ışığı hep parlansın, yollarım çiçekli bahçelerden geçsin diye ellerini omzumdan, sevgilerini yüreğimden eksik etmeyen annem Gonca ÇAKIR ve babam Ali ÇAKIR'a,

Sanatçı ruhuyla beni besleyen pes etme noktasına geldiğimde yeniden başlamam için beni motive ederek destekleyen canım kuzenim, kız kardeşim Resim Öğretmeni Nagihan ODABAŞI'ya,

Bana yüreğini açtığı gibi, tezimi nihayete erdirme sürecimde de evinin ve çalışma odasının kapılarını açan kedi Turgut'umuzun annesi, can dostum Doktor Ezgi ŞEN'e,

Yaptıkları yorumlarla bakış açımı değiştirip tezimi geliştirmeme yardımcı olan değerli tez jüri üyelerim Prof. Dr. Mesut GÜN, Doç. Dr. Bahadır GÜLBAHAR, Doç. Dr. Lokman TANRIKULU ve Dr. Öğr. Üyesi Samet TAŞÇI'ya,

Ve onca karışıklığa ve zorluğa rağmen devam edebildiğim için kendime teşekkürlerimi borç bilirim.

Çok sıkıntılı süreçlerden geçerek meydana getirilen bu tez; bir pandemi, bir doğal afet, biraz gözyaşı, çokça umut ve onlarca şehir değişikliği görerek son halini almıştır.

Çocukluğuma...

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE A1 DÜZEYİNE UYGUN DEYİM SETİ OLUŞTURMA ÇALIŞMASI

Kübra ÇAKIR

**Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yabancılara Türkçe
Öğretimi Programı, Yüksek Lisans, Nisan 2023**

Danışman: Doç. Dr. Bahar İŞİGÜZEL

ÖZET

Hedef dilin kültürünü taşıyan deyimler, deyişler, alıntılar ve atasözleri gibi sabit kalıpların, yabancı dil derslerinin içeriklerine ve ders kitaplarına yansıtılması kültür öğretimi açısından önemlidir. Kültür öğretimine temel yabancı dil düzeyinden itibaren deyim öğretimine başlamak, öğrenenlerin hedef dilin kültürünü daha iyi içselleştirmelerine ve daha başarılı öğrenme süreçlerine ulaşmalarına katkı sağlayabilir. Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi (AOÖÇ), yabancı dil öğretiminde deyimlerin temel yabancı dil düzeyi için; çok kısıtlı, sınırlı, ezberlenmiş, duruma özgü, basit, kalıplaşmış, günlük, alışılmış, temel, bazı somut durumlara ilişkin, devamlı kullanılan ve kısa deyimler olmaları koşulu ile derslere dâhil edilmelerinin uygun olduğunu önermiştir. Bu çalışma, yabancı dil olarak Türkçe A1 düzeyine uygun deyim seti oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan “Gazi TÖMER Ders ve Çalışma Kitabı A1, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı A1, TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı A1 ve Yedi İklim Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı A1” ders ve çalışma kitapları araştırma materyali olarak seçilmiştir. Araştırma materyallerinin taranması sonucunda belirlenmiş olan deyimler (179 deyim) dereceli puanlama anahtarı olarak hazırlanmış ve yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alan uzmanlarının (N:48) değerlendirmesine sunulmuştur. Uzmanlardan toplanan veriler sonucunda her bir deyim için puan ortalaması tespit edilmiştir. Deyimlerin ortalama puanlarının en yüksekte en düşüğe göre sıralanması ile

yabancılara Türkçe öğretimi A1 düzeyine uygun olan ve daha az uygun olan deyimler ortaya çıkarılmıştır. Böylece deyimlerin aldıkları ortalama puanlarına göre çeşitli düzeylerde uygunluklarının saptanmasıyla yabancı dil olarak Türkçe A1 düzeyi için bir deyim seti oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yabancı dil olarak Türkçe, kültür aktarımı, deyimler, A1 dil düzeyi.

A STUDY TO CREATE A1 LEVEL IDIOM SET FOR TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE

Kübra ÇAKIR

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Social Science Institute,

Department of Turkish and Social Sciences Teaching,

Programme of Turkish as a Foreign Language, MA, April 2023

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Bahar İŞİGÜZEL

ABSTRACT

It is important to integrate idioms, quotes, and proverbs that convey the culture of the target language into the content of foreign language courses and textbooks. When cultural competence begins with idioms at the basic level of the foreign language, learners are better able to internalize the culture of the target language and learn more successfully. The Common European Framework of Reference for Languages suggests that idioms at the basic level should be very limited, memorized, situation-specific, and simple, used daily, refer to some concrete situations, used continuously, and short. The aim of this study is to create an idiom set at A1 level for Turkish as a foreign language. For this purpose, "Gazi TÖMER A1 Coursebook and Workbook, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1 Coursebook and Workbook, TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1 Coursebook and Workbook, and Yedi İklim Türkçe A1 Coursebook and Workbook" are selected as research materials. 179 idioms are determined after the searching of the research materials. A rubric was prepared with these idioms for the opinions of the experts in the field of teaching Turkish as a foreign language (N:48). As a result of the data the average score of each idiom was determined. The idioms are ranked from the highest mean score to the lowest mean score and thus, an idiom set was created for the A1 level for Turkish as a foreign language.

Keywords: Turkish as a foreign language, culture transfer, idioms A1 language level.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	ii
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK.....	iii
KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR.....	xiii
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

PROBLEM DURUMU

1.1. Araştırmanın Problemi.....	3
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4

İKİNCİ BÖLÜM

YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE KÜLTÜR KAVRAMI VE DEYİMLER

2.1. Yabancı Dil Öğretiminde Kültür Kavramı.....	5
2.2. Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi Kapsamında A1 Düzeyinde Deyim Öğretimi.....	6
2.3. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Alanında Deyim Araştırmaları.....	9
2.3.1. Sıklık ve Tarama Çalışmaları.....	9
2.3.2. Uygulamalı Çalışmalar.....	17
2.3.3. Karşılaştırmalı Çalışmalar.....	20

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	23
3.2. Verilerin Toplanması	23
3.3. İşlem.....	25

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Araştırma Materyali Ders ve Çalışma Kitaplarının Deyimler Açısından Analiz Bulguları.....	26
4.1.1. Gazi TÖMER A1 Düzeyi Ders ve Çalışma Kitabının Deyimler Açısından Analizi.....	27
4.1.1.1. Gazi TÖMER A1 Ders ve Çalışma Kitabı Ünite 1: “Merhaba”	27
4.1.1.2. Gazi TÖMER A1 Ders ve Çalışma Kitabı Ünite 2: “Nerede? Ne Zaman? Nasıl?”.....	28
4.1.1.3. Gazi TÖMER A1 Ders ve Çalışma Kitabı Ünite 3: “Dikkat!”	30
4.1.1.4. Gazi TÖMER A1 Ders ve Çalışma Kitabı Ünite 4: “Teknik İşlemler”	31
4.1.1.5. Gazi TÖMER A1 Ders ve Çalışma Kitabı Ünite 5: “Nasıl Giderim?”.....	32
4.1.1.6. Gazi TÖMER A1 Ders ve Çalışma Kitabı Ünite 6: “İletişim Kuruyorum” .	33
4.1.2. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1 Düzeyi Ders ve Çalışma Kitabının Deyimler Açısından Analizi.....	37
4.1.2.1. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) Ünite 1: ”Merhaba”	37
4.1.2.2. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) Ünite 2: “Nerede?”	38
4.1.2.3. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) Ünite 3: “Ne Yapıyorsun?”.....	38
4.1.2.4. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) Ünite 4: “Benim Dünyam”.....	40

4.1.2.5. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) Ünite 5: “Zaman Zaman”	41
4.1.2.6. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) Ünite 6: “Çevremiz ve Biz”	43
4.1.3. TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1 Düzeyi Ders ve Çalışma Kitabının Deyimler Açısından Analizi	45
4.1.3.1. TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) Ünite 1: “Merhaba”	45
4.1.3.2. TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) Ünite 2: “Günlük Hayat”	46
4.1.3.3. TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) Ünite 3: “Yakın Çevremiz”	48
4.1.3.4. TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) Ünite 4: “Zaman Geçiyor”	49
4.1.3.5. TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) Ünite 5: “Afiyet Olsun”	51
4.1.3.6. TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) Ünite 6: “Bürokrasi Her Yerde”	53
4.1.4. Yedi İklim A1 Düzeyi Ders ve Çalışma Kitabının Deyimler Açısından Analizi	57
4.1.4.1. Yedi İklim Türkçe A1 Ders ve Çalışma Kitabı Ünite 1: “Tanışma”	57
4.1.4.2. Yedi İklim Türkçe A1 Ders ve Çalışma Kitabı Ünite 2: “Ailemiz”	58
4.1.4.3. Yedi İklim Türkçe A1 Ders ve Çalışma Kitabı Ünite 3: “Günlük Hayat”	58
4.1.4.4. Yedi İklim Türkçe A1 Ders ve Çalışma Kitabı Ünite 4: “Çevremiz”	60
4.1.4.5. Yedi İklim Türkçe A1 Ders ve Çalışma Kitabı Ünite 5: “Meslekler”	61
4.1.4.6. Yedi İklim Türkçe A1 Ders ve Çalışma Kitabı Ünite 6: “Ulaşım”	62
4.1.4.7. Yedi İklim Türkçe A1 Ders ve Çalışma Kitabı Ünite 7: “İletişim”	64
4.1.4.8. Yedi İklim Türkçe A1 Ders ve Çalışma Kitabı Ünite 8: “Tatil”	66
4.2. Deyimlerin Dereceli Puanlama Anahtarı Bulguları	71

4.2.1.Deyimlerin Ortalama Puanlarına Göre Uygunluk Sıralamasına İlişkin Bulgular	72
4.2.2. Uzman Görüşleri	78
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	96
KAYNAKÇA	101
EKLER	111
ÖZ GEÇMİŞ	120

KISALTMALAR

A1: Yabancı dil öğreniminde ve öğretiminde ulaşılan ilk temel düzey.

AOÖÇ: Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi

TÖMER: Türkçe Öğrenim Araştırma ve Uygulama Merkezi

D.K.: Ders Kitabı

Ç.K.: Çalışma Kitabı

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların Kişisel Bilgileri.....	24
Tablo 2. Gazi TÖMER A1 Ders ve Çalışma Kitabı 1.Ünitedeki Deyimler.....	27
Tablo 3. Gazi TÖMER A1 Ders ve Çalışma Kitabı 2. Ünitedeki Deyimler.....	28
Tablo 4. Gazi TÖMER A1 Ders ve Çalışma Kitabı 3. Ünitedeki Deyimler.....	30
Tablo 5. Gazi TÖMER A1 Ders ve Çalışma Kitabı 4.Ünitedeki Deyimler.....	31
Tablo 6. Gazi TÖMER A1 Ders ve Çalışma Kitabı 5.Ünitedeki Deyimler.....	32
Tablo 7. Gazi TÖMER A1 Ders ve Çalışma Kitabı 6.Ünitedeki Deyimler.....	33
Tablo 8. Gazi TÖMER A1 Ders ve Çalışma Kitabı En Sık Kullanılan Deyimler....	35
Tablo 9. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) 1.Ünitedeki Deyimler.....	37
Tablo 10. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) 2.Ünitedeki Deyimler.....	38
Tablo 11. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) 3.Ünitedeki Deyimler.....	39
Tablo 12. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) 4.Ünitedeki Deyimler.....	40
Tablo 13. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) 5. Ünitedeki Deyimler.....	41
Tablo 14. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) 6. Ünitedeki Deyimler.....	43
Tablo 15. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) En Sık Kullanılan Deyimler.....	44
Tablo 16. TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) 1.Ünitedeki Deyimler.....	46

Tablo 17. TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) 2.Ünitedeki Deyimler.....	47
Tablo 18. TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) 3.Ünitedeki Deyimler.....	48
Tablo 19. TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı A1 4.Ünitedeki Deyimler.....	49
Tablo 20. TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) 5.Ünitedeki Deyimler.....	51
Tablo 21. TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) 6.Ünitedeki Deyimler.....	53
Tablo 22. TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı A1 En Sık Kullanılan Deyimler	55
Tablo 23. Yedi İklim Türkçe A1 Ders ve Çalışma Kitabı 1.Ünitedeki Deyimler.....	57
Tablo 24. Yedi İklim Türkçe A1 Ders ve Çalışma Kitabı 2.Ünitedeki Deyimler....	58
Tablo 25. Yedi İklim Türkçe A1 Ders ve Çalışma Kitabı 3.Ünitedeki Deyimler.....	59
Tablo 26. Yedi İklim Türkçe A1 Ders ve Çalışma Kitabı 4.Ünitedeki Deyimler.....	60
Tablo 27. Yedi İklim Türkçe A1 Ders ve Çalışma Kitabı 5.Ünitedeki Deyimler.....	61
Tablo 28. Yedi İklim Türkçe A1 Ders ve Çalışma Kitabı 6.Ünitedeki Deyimler.....	62
Tablo 29. Yedi İklim Türkçe A1 Ders ve Çalışma Kitabı 7. Ünitedeki Deyimler....	64
Tablo 30. Yedi İklim Türkçe A1 Ders ve Çalışma Kitabı 8.Ünitedeki Deyimler.....	66
Tablo 31. Yedi İklim Türkçe A1 Ders ve Çalışma Kitabı En Sık Kullanılan Deyimler	68
Tablo 32. Araştırma Materyali Ders ve Çalışma Kitaplarında Ortak Kullanılmış....	71
Tablo 33. Deyimlerin Ortalama Puanlara Göre Uygunluk Sıralaması.....	72

GİRİŞ

Yabancı dil öğrenim süreçlerinde temel düzeyden itibaren alımlamaya (dinleme – okuma) ve üretime (konuşma – yazma) yönelik dilsel becerilerin geliştirilmesi ön plandadır. Dilsel becerilerin yanında yabancı dil öğrenenlerin bu yeni hedef dilin kültürünü de öğrenmesi, yani öğrenenlerin sosyokültürel becerilerinin de gelişmesi beklenmektedir. Yabancı bir dilin kültürünü öğrenmek ve kültürlerarası çıkarımlar yapabilmek için söz konusu toplumun yaşantısı, hayata bakış açısı, alışkanlıkları ve gelenekleri gibi boyutlar hakkında öğrenenlerin bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Ancak kültürel boyutların kazanılması doğru ve etkili ders içi karşılaşmalar ile mümkündür. Bu karşılaşmalar, örneğin hedef dilin kültürüne ait deyim ve atasözlerinin yabancı dil derslerine dâhil edilmesiyle sağlanmaya çalışılmaktadır. Öğrenme süreçlerinde, atasözü ve deyimlerle etkileşim kurulması “toplumların en önemli dil hazineleri [...] [ve] kültürlerin dinamiklerini yansıtan kalıplaşmış ifadeler” ile hedef dilin kültürünü daha iyi içselleştirilmesi sağlanabilir (Sarıtaş, 2012: 175). Çünkü “[...] toplum tarafından ortak benimsenen bir anlatım aracı” (Sinan, 2008, s. 97) olan bu “sabit kalıplar, bir yandan genel tutumları gösteren, diğer yandan böylesi tutumları güçlendiren günlük kültürün önemli bir parçasıdır. [...] Herkes tarafından bilindiği kabul edilen deyimlerde ifade edilen bu biriktirilmiş halk kültürü bilgisi, sosyokültürel yeterliğin dilsel yönünün önemli bileşenlerindedir” (TELC, 2013: 122). Aksan (2001: 90) bu kapsamda deyimleri şöyle tarif etmiştir: “deyimler, kullanıldığı dili konuşan toplumun dünya görüşünü, yaşam biçimini, gelenek, göreneklerini ve inançlarını, nükte eğilimini, düşünce yapısını, imgelem, algılama ve anlatım gücünü yansıtmaları sebebiyle millî kimliğin bir parçasıdır (akt. Kılıç ve Aytan, 2019: 218). Bu nedenle, hedef dilin kültürünü taşıyan deyimler, deyişler, alıntılar ve atasözleri gibi sabit kalıpların yabancı dil derslerinin içeriklerine

ve ders kitaplarına yansıtılması dil öğretiminin yanında kültür öğretimi açısından önemlidir. Yabancı dil öğretimi sürecinde sosyokültürel yeterlilik kapsamında olan deyimler, hedef dilin ana dili olarak konuşulduğu toplumun yaşantısını, günlük sosyal ilişkilerini ve dilin kullanımını yansıtır. Böylece öğrenen hedef dilin kültürünü, sosyal hayatını, alışkanlıklarını vs. benimseme yolunda önemli bir adım atmaktadır. Simon'a göre (2016: 119) “[deyimler] iletişim için oldukça heyecan verici ve önemli bir boyuttur ve yabancı dil öğrenenlerine en başından itibaren tanıtılmalıdır”.

Bu araştırma, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi temel A1 düzeyinde kullanılabilir deyim seti geliştirmek hedefiyle, ilk bölümde araştırmanın problemini, amacını, önemini ve sınırlılıklarını ortaya koymaktadır. İkinci bölümde ise, yabancı dil öğretiminde kültür kavramı ve deyimler konusu irdelenerek, Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi (AOÖÇ) kapsamında deyim öğretimi üzerine önerilere değinilecektir. Araştırmanın ikinci bölümün son aşamasında da spesifik olarak yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanındaki deyim araştırmaları incelenerek alanyazındaki durum ortaya konulmaya çalışılacaktır. Çalışmanın üçüncü bölümü olan yöntem kısmında araştırmanın modeli, araştırma materyali ve ölçme aracı ile katılımcıların özellikleri tanıtılacaktır. Verilerin toplanması ve işlem basamaklarına ilişkin bilgiler verilerek bölüm tamamlanacaktır. Bulgular ve yorumlar olan dördüncü bölümde araştırma materyali olan ders ve çalışma kitaplarının deyimler açısından analizine yer verilecektir. Deyimlerin uzman görüşüne sunulabilmesi için geliştirilmiş olan dereceli puanlama anahtarı bulgularına yine bu bölümde yer verilerek deyimlerin ortalama puanlarına ve bu ortalama puanlara göre uygunluk sıralamasına ilişkin bulgular tablolar halinde sunulacaktır. Böylece çalışmanın eklerine eklenecek olan yabancı dil olarak Türkçe öğretimi A1 düzeyi için deyim listesi ile deyim seti geliştirme çalışması tamamlanmış olacaktır. Ayrıca uzman görüşü alınan deyimler hakkında uygun bulunmayan deyimler hususunda istenmiş olan gerekçeler de nitel bulgular olarak bu bölümde yer alacaktır. Araştırmanın son bölümü olan sonuç ve tartışma kısmında ise, yabancı dil olarak Türkçe A1 düzeyi derslerine hangi deyimleri kullanılmasının daha uygun olduğu sonuçlarda da vurgulanarak, alanyazındaki mevcut araştırmaların ışığında yapılan tartışmalar ile çalışma sonuçlandırılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

PROBLEM DURUMU

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın problemi, amacı, önemi ve sınırlılıkları açıklanacaktır.

1.1. Araştırmanın Problemi

Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi (AOÖÇ) yabancı dil A1 düzeyine dâhil edilebilecek deyimlerin özellikleri için; çok kısıtlı, sınırlı, ezberlenmiş, duruma özgü, basit, kalıplaşmış, günlük, alışılmış, temel, bazı somut durumlara ilişkin, devamlı kullanılan ve kısa deyimler olmalarının uygun olduğunu belirtmiştir. A1 düzeyi, yabancı bir dil ve kültürü ile ilk tanışılan dil düzeyidir. Bu düzeyde, derslerde ve hazırlanan ders kitaplarında kullanılan deyimlerin seçiminde nasıl bir yol izlenmesi gerektiğine ilişkin bir ölçüt mevcut değildir. Böyle bir seçim için bir ölçütün olmaması, temel düzey A1 dersleri ve ders kitaplarının içerikleri açısından deyimlerin öğretimi hedefine ulaşma boyutunda soru işaretlerine neden olmaktadır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında A1 dil düzeyine uygun olabilecek deyimlerin belirlenmesi gerekmektedir. Böylece ders kitapları yazarlarının ve öğretmenlerin başvurabileceği bir deyim seçkisi oluşturulmuş olacaktır. Bu seçki yapılırken A1 düzeyi konuları temele alınarak, kolay içselleştirilebilecek ve bağlam oluşturulabilecek deyimlerin seçilmesinde fayda vardır. Öğrenenlerde kaygı yaratacak ve mecaz içeren deyimlerden kaçınılması öğrenme sürecinin başarısı açısından önemlidir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, yabancı dil olarak Türkçe A1 düzeyine uygun deyim seti oluşturmaktır. Bu hedef doğrultusunda, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan “Gazi TÖMER Ders ve Çalışma Kitabı A1, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı A1, TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı A1 ve Yedi İklim Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı A1” incelenmiş ve alan uzmanlarının görüşüne sunulmuştur.

1.3. Araştırmanın Önemi

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde A1 dil düzeyinden itibaren kültür öğretimine ve aktarımına başlanması daha başarılı ve etkili öğrenme süreçleri için önemlidir. Ancak kültür öğretimine erken düzeyde başlayabilmek için uygun deyimlerin seçimi konusunda tam bir ölçüt mevcut değildir. Bu bakımdan yabancı dil olarak Türkçe öğretimi A1 düzeyinde hangi deyimlerin hâlihazırda kullanıldığının ortaya çıkarılması ve uygunluklarının uzman görüşü ile irdelenmesi gerekmektedir. Bu araştırmanın amacı olan yabancı dil olarak Türkçe A1 düzeyine uygun deyim setinin oluşturulması ile yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bireylere, öğreticilere, ders kitabı yazarlarına, etkinlik kitabı yazarlarına ve program geliştirme uzmanlarına da fikir verecek bir kaynak olacaktır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde A1 düzeyi kapsamında kullanılabilen deyimleri belirlemek amacıyla yabancı dil olarak Türkçe A1 düzeyi ile sınırlıdır. Bu kapsamda, araştırma materyali sınırı da “Gazi TÖMER Ders ve Çalışma Kitabı A1, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı A1, TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı A1 ve Yedi İklim Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı A1” ders ve çalışma kitaplarıdır. Ayrıca deyimlerin değerlendirmelerini yapan yabancı dil olarak Türkçe alan uzmanları (N:48) da araştırmanın sınırlılığını oluşturmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE KÜLTÜR KAVRAMI VE DEYİMLER

Araştırmanın bu bölümünde, yabancı dil öğretiminde kültür kavramı ve deyimler konusu irdelenecektir. Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi (AOÖÇ) kapsamında deyim öğretimi için yer alan önerileri üzerinde durulacaktır. Ayrıca yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanındaki deyim araştırmaları incelenerek alanyazındaki durum ortaya konulmaya çalışılacaktır.

2.1. Yabancı Dil Öğretiminde Kültür Kavramı

Dil ile kültür birbirinden ayrılmaz köklü kavramlardır. Dil ile kültür ilişkisi insanlığı tarih boyunca etkilemiş ve araştırma alanı olarak sürekli bir odak noktası olmuştur. Dil ile kültür arasındaki ilişki hakkında yapılan tanımlamalara bakıldığında, Kaplan (1983: 186) dil ile kültür arasındaki bağı şu şekilde ifade etmiştir: “dil kültürün temeli olduğuna göre, bir milletin dil ile ifade ettiği sözlü, yazılı her şey kültür kavramına girer. Sabahtan akşama kadar evde, sokakta, çarşıda, iş yerinde konuşan halk, farkında olmadan dil tarlasını eker, biçer. Dilin duygu ve düşünce ile dolmasının sebebi, günlük hayata çok yakın olmasıdır”. Yine Kaplan’a göre (1983: 268) “dil kültürün temeli ve taşıyıcısıdır”. Daha özet bir ifade ile “[...] dil, kültürün bir aynasıdır denilebilir” (Günay, 2016: 12). Günay (2016: 11) daha detaylı olarak dil ve kültür arasındaki ilişkiyi şöyle açıklamıştır:

“Dil, hem kültür tarafından tanımlanır hem de kültürün tanımlayıcısıdır. Bir arada yaşayan ve belli bir kültürel birikim oluşturan her toplumun bir dili vardır. [...] Yani dil ile kültür ve dil ile toplum arasında çok yakın bir ilişki vardır. Dil hem kültür

içinde betimlenir hem de kültürün betimleyenidir ya da kültür için betimleyendir. Dil ve kültür kavramları da, belli bir topluluk bağlamında anlamlı olur ve ilgili topluluğa göre değer kazanır”.

İnsan hayatında dil ve kültürün ilişkisini dil kavramı açısından önemine Günay (2004: 27) şöyle vurgu yapmıştır: “dil olmasaydı uygarlık olmazdı, kültür olmazdı, kısacası düzenli bir yaşama biçimi olmazdı. Dil olmasaydı düşünebilir miydik ya da dil olmasaydı doğa ile savaşıp ona egemen olabilir miydik? Sonuçta dil insanın yaşamını anlamlı kılan temel olgulardan birisidir” (Günay, 2004: 27).

Yabancı bir dili öğrenme süreçlerinde de söz konusu hedef dili öğretirken ve öğrenirken kültür kavramından uzak bağımsız bir öğrenme ortamı düşünülemez. Her dilin kendine özgü deyim, atasözü, deyişler gibi kültür taşıyıcısı öğeleri yabancı dil derslerinin kültürel bir parçası olmaktadır. Çünkü “yeni öğrenilen bir dilin, o dilin kültürüne uygun olarak konuşulması gereklidir. Dil ya da kültür iletişimi de etkiler” (Günay, 2016: 19).

Her yeni öğrenilecek dil kendine özgü sosyal hayatı kültürel öğelerle sarmalanmıştır ve “aslında dili yaratan hayat, daha doğrusu sosyal hayattır” (Kaplan, 1983: 186). Bu nedenle kültür öğelerin derslere dâhil edilmediği yabancı dil öğrenme süreçleri eksik bir parçası olan bir yapboz gibidir. O parça eklenmedikçe asla tam ve başarılı bir yabancı dil öğrenmeye ulaşıldığı düşünülmemelidir. Bu bağlamda Günay (2016: 11) şu öneriyi getirmektedir: “özellikle başka kültüre ait dilleri öğrenme sırasında yalnızca dil öğrenilmez / öğretilmez, aynı zamanda o dilin oluştuğu kültürü de açık ya da örtük olarak öğretilmektedir ya da öğrenilmektedir”.

Deyimler gibi kültür taşıyıcısı öğelerin yabancı dil derslerine bilinçli olarak dâhil edilmesi gerektiği yukarıda bahsedilen dil ve kültürün ayrılmaz bir ilişkisi nedeniyle bir zorunluluk gibi görünmektedir. Çünkü yabancı dil öğretimi aynı zamanda kültür öğretimi kapsamına da girmektedir ve beklenen bir hedef olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2. Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi Kapsamında A1 Düzeyinde Deyim Öğretimi

Yabancı dil öğretiminde kültür aktarımı açısından deyimler, önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle, deyimlerin yabancı dil öğrenme süreçlerinde kültür öğeleri olarak

kullanımları, daha nitelikli ve kapsamlı öğrenme yaşantılarına ulaşma yolunda önemli bir adım olacaktır.

Diller için Avrupa ortak öneriler çerçevesi kapsamını incelediğimizde kültür öğretimi ve deyimler bağlamında şu noktalar göze çarpmaktadır:

Dilsel yetkinlik kapsamında *söz varlığı* içerisinde kullanım alanı bakımından, A1 seviyesinden B2 seviyesine, sonrası seviyelerde sınırsız olmak üzere öğrenenlerden “temel sözcük/işaret ve öbek birikimi ile başlayan, deyimsel ifadeler ve gündelik anlatımı içeren çok geniş bir sözcük birikimine doğru bir ilerleme” beklenmektedir (MEB,2021: 135).

Toplum dilbilimsel yetkinlik bağlamında ise, toplum dilbilimsel uygunluk bakımından, öğrenenlerin dil kullanımının sosyal boyutuyla başa çıkmak için gereken bilgi ve becerilere” sahip olmaları gerektiği ve dilin “sosyokültürel bir olgu olduğu” belirtilmiştir. Buna göre, örneğin öğrenen yabancı dil olarak Türkçe öğrenirken Türk diline özgü “nezaket yapılarını kullanma ve nezaket kurallarının farkında olma,[...] sosyokültürel ipuçlarını tanıma ve buna göre hareket etme, [...]” (MEB, 2021: 140) gibi dilsel davranış ve uygun dilsel tepkileri yerine getirebilmelidir. Örneğin, yemeğe başlarken “afiyet olsun”, yemekten sonra hazırlayan kişiye “eline sağlık”, gelen kişiye “hoş geldin” veya tam tersi durumda “hoş bulduk” gibi deyimleri öğrenmek sosyal iletişim açısından, yabancı dilin önemli bir boyutu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmanın kapsamı açısından yabancı dil öğretiminin A1 düzeyinde deyim kullanımına ilişkin Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi incelendiğinde belli kapsamlarda şu ifadeler rastlanmaktadır:

Ortak öneri düzeylerinin tanımlanması kapsamında; “kişi hakkındaki bilgilere ve bazı somut durumlara ilişkin çok kısıtlı düzeyde sözcük dağarcığına ve deyime sahiptir” (TELC, 2013: 34). Ortak öneri düzeylerinin içerik açısından tutarlılığı kapsamında; “en temel gereksinimler ya da iyi bilinen konular söz konusu olduğunda, sadece sınırlı, ezberlenmiş, sözcük ve duruma özgü deyimlerden oluşan dağarcıkla yetinmeyip basit ifadeler kullanabilir ve bunları yanıtlayabilirler” (TELC, 2013: 39). Sözlü anlatım, üretken sözlü etkinlikler kapsamında; “basit ve çoğunlukla kalıplaşmış deyimler kullanarak insanları ve mekânları anlatabilir.” (TELC, 2013: 61).

Yazılı anlatım, üretken sözlü etkinlikler kapsamında; “basit, kalıplaşmış deyim ve cümleleri yazabilir.” (TELC, 2013: 64). Yaratıcı yazma kapsamında ise; “kendisinin ya da hayal ettiği insanların nerede yaşadıklarını, neler yaptıklarını basit deyimler ve cümleler kullanarak yazabilir.” (TELC, 2013: 65). Okuma anlama kapsamında; “tanıdığı isimleri, sözcükleri ve basit deyimleri seçerek ve metni gerektiğinde tekrar tekrar okuyarak çok kısa ve basit metinleri yavaş yavaş okuyup anlayabilir” (TELC, 2013: 72). Fikir sahibi olmak için okuma kapsamında “çok olagelen günlük durumlarla ilgili alışlagelmiş isim, sözcük ve çok temel deyimleri basit iletilerde tanıyabilir” (TELC, 2013: 73).

Ana dili konuşurlarını anlama kapsamında; “konuşma arkadaşları kendisine anlayış göstererek tane tane, anlaşılır şekilde ve tekrarlayarak hitap ettiğinde, basit ve somut ihtiyaçları karşılamak için günlük deyimleri anlayabilir”(TELC, 2013: 78). Dilsel araçlar alanı kapsamında; “kişiyeye ait şeyler ve somut gereksinimlerle ilgili basit deyimlerden oluşan çok temel bir dağarcığa sahiptir. (TELC, 2013: 111). Sözcük dağarcığı alanı kapsamında; “bazı somut durumlara ilişkin tek tük sözcük ve deyimlerden oluşan temel bir birikime sahiptir” (TELC, 2013: 113).

Telaffuz ve tonlama hâkimiyeti kapsamında; “kendisiyle konuşan anadili konuşurları, onun konuştuğu dil ailesine mensup olan yabancılarla konuşmaya alışksa çok kısıtlı, ezberlenmiş sözcük ve deyimlerden oluşan bir dağarcığı telaffuz ettiğinde, biraz çaba göstererek söylediklerini anlayabilirler” (TELC, 2013: 119). Yazım yeterliği hâkimiyeti kapsamında; “basit tabelalar ya da talimatlar, günlük kullanılan nesnelere isimleri, mağaza isimleri veya devamlı kullanılan deyimler gibi alışılmış sözcük ve kısa deyimleri bakarak yazabilir” (TELC, 2013: 120).

Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi yukarıdaki ifadelerde A1 temel düzeye dâhil edilebilecek deyimlerin özellikleri için; *çok kısıtlı, sınırlı, ezberlenmiş, duruma özgü, basit, kalıplaşmış, günlük, alışılmış, temel, bazı somut durumlara ilişkin, devamlı kullanılan ve kısa* deyimler olmalarının uygun olduğunu belirtmiştir. Bu ifadelere göre, daha az mecaz içeren, yani gerçek anlamlı deyimlere eğilim göstermek daha akla yatkındır. Mecazlı deyimler kullanılacaksa da, ezberlenmesi kolay olan, bir durum ve bağlam içerisinde günlük hayatı yansıtan en alışılmış ve kalıplaşmış olan deyimlerin seçilmesi ile hedef odaklı (bilinçli) beklenmektedir.

2.3. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Alanında Deyim Araştırmaları

Alanyazındaki araştırmalara bakıldığında, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde deyimlerin kullanımına ilişkin çeşitli çalışmalara rastlanmıştır. Bu araştırmaların kapsamlarına bakıldığında, sıklık ve tarama çalışmaları, uygulamalı çalışmalar ile karşılaştırmalı çalışmalar olmak üzere üç ayrı kategoriye ayrıldıkları görülmektedir. Aşağıda özetlenmeye çalışılmış araştırmalara bakıldığında, alan yazında daha çok sıklık ve tarama çalışmalarının olduğu görülmektedir.

2.3.1. Sıklık ve Tarama Çalışmaları

Çelik, Elbistanlı ve Boylu (2022) Türkçede var olan atasözleri ve deyimlerin öğretimine yönelik, ders kitaplarında kullanılanlardan farklı olan öğretim tekniklerinin olduğu 29 akademik çalışmayı inceleyerek bir araya getirmişlerdir. Atasözü ve deyimlerin dizilerle, dilsel karşılaştırmalarla, metinlerle, şarkı ve türkülerle, sözcüksel tasnifle, hikâyelerle, bağlama uygun biçimde, yaratıcı dramayla, mnemonic teknikle, tamamlayıcı ölçme değerlendirmeyle, karikatürle ve iletişimsel yaklaşımla öğretimine ilişkin 12 farklı öğretim tekniğinin sunulduğunu tespit etmişlerdir.

Göçen ve İleri (2022) Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenler için hazırlanmış çalışma kitaplarındaki sıklıkla kullanılan söz varlığı unsurlarını tespit etmek amacıyla Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi (PICLES) kapsamında hazırlanan 1. Seviye, 2. Seviye ve 3. Seviye olmak üzere toplam 3 kitaptan oluşan Yabancı Öğrenciler İçin Türkçe Çalışma Kitaplarını incelemişlerdir. Yabancı öğrenciler için Türkçe çalışma kitaplarında toplam 57 deyim yer aldığını ve 25 farklı deyim bulunduğunu fakat atasözü bulunmadığını tespit etmişlerdir.

Göçen ve Buluş (2022) yabancı dil olarak Türkçe öğretimi kitaplarındaki söz varlığı unsurlarının kullanım sıklığını tespit etmek amacıyla hedef kitlesi 6-12 yaş arası Suriyeli çocuklar olan PICLES kapsamında okutulan Hayat Boyu Türkçe öğretim setinde yer alan 3 ders kitabını incelemişlerdir. İnceleme sonucunda ders kitaplarında sıklıkla isimlerden ve fiillerden oluşan kelimelerin yer aldığını, ikileme ve

deyimlerin az sayıda kullanıldığını, atasözlerine ise hiç yer verilmediğini tespit etmişlerdir.

Akkar (2021) yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti A1, A2, B1, B2 ve C1 seviyesi ders kitaplarında yer alan metin ve etkinlikleri inceleyerek kullanılan atasözlerini, deyimleri ve kullanım sıklıklarını belirlemiştir. Kitaplardaki dil öğretimi düzeyi arttıkça deyim ve atasözlerinin kullanımının da doğru orantılı olarak arttığını tespit etmiştir. Yani dil düzeyleri açısından deyimlerin en sık kullanıldığı düzeyin C1 düzeyi olduğunu ve deyimlerin en fazla kullanıldığı dil becerisinin okuma, en az kullanıldığı ise konuşma becerisi olduğunu saptamıştır.

Göçen ve Aydın (2021) yabancılar için hazırlanmış Türkçe okuma kitaplarındaki temel sözcüklerin, ikilemelerin, deyimlerin ve atasözlerinin hangileri olduğunu ve bunların kullanım sıklığını belirlemek amacıyla Yunus Emre Enstitüsü'nün yayımladığı A1-A2 seviyesi Çocuk Hikâyeleri Dizisi'nde yer alan 14 okuma kitabını incelemiştir. Çalışmanın sonucunda incelenen okuma kitaplarında temel sözcüklerin daha fazla kullanıldığını, kitaplarda az da olsa ikilemelerin ve deyimlerin de yer aldığını fakat atasözlerinin hiç kullanılmadığını tespit etmişlerdir.

Demirtaş (2021) ile Kaçmaz ve Demirtaş (2021) Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe Ders Kitabı (C1/C2) ve İstanbul Üniversitesi DİLMER Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı (C1/+)'nda kullanılan atasözü ve deyimleri tespit ederek bunların kültürel özelliklerini inceleyerek kültür aktarımına sundukları katkıyı belirlemeye çalışmıştır. Yabancılar Türkçe öğretimi ders kitaplarında kullanılan atasözlerinin sayısının yetersiz olduğu, deyimlerin ise plansız kullanıldığını tespit etmiştir. Her iki söz grubunun da kapsamlı bir analize ve öğretim programına ihtiyaç duyduğu belirlemiş ve bu kalıp ifadelerin kültür aktarımına önemli bir katkı sunduklarını tespit etmiştir.

Biliş ve Memiş (2021) Gazi TÖMER yabancılar için Türkçe öğretim setini kültür aktarımı açısından inceleyen akademik çalışmaların bulgularını analiz etmek, analiz sonuçlarını değerlendirmek ve çalışmaları bir araya toplamak amacıyla sekiz (8) makale, iki (2) bildiri ve dört (4) tez olmak üzere toplam on dört (14) akademik çalışmaya ulaşarak bu çalışmaların kapsamını değerlendirmişlerdir. Gazi TÖMER setinin bazı açılardan güncellenmesine ihtiyacı olduğunu tespit etmişlerdir. Ders kitaplarında daha fazla kültürel unsura yer verilmesinin önemini vurgulayarak dilin

kültürel boyutu olan deyimlerin dengeli dağıtılması ve deyimler arasında tutarlılık olacak şekilde yeniden güncellenmesini önermişlerdir.

Yahşi (2020) yabancı dil olarak Türkçe öğretimi için hazırlanan ders kitaplarında bulunan söz varlığı öğelerinin kullanım sıklığını ve temel seviyede nasıl bir dağılım gösterdiğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu amaç ile İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A1-A2, Gazi Yabancılar İçin Türkçe A1-A2, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A1-A2 Temel ve İzmir Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarını taramıştır. Ayrıca Sakarya Üniversitesi TÖMER’de öğrenim gören temel düzey (A1-A2) öğrencilerine yönelik olarak sözlü ve yazılı uygulamalar da yaparak elde edilen verilerde, kitaplarda ve uygulamalarda en çok kullanılan ilk 250 kelimeyi ve sıklık düzeylerini saptamıştır.

Yıldırım (2020) B2 düzeyi için kullanılan yabancı dil olarak Türkçe öğretimi kitaplarını atasözü ve deyim varlığı açısından değerlendirmek amacıyla Gazi Üniversitesi TÖMER tarafından hazırlana Yabancılar İçin Türkçe B2 kitabı ile Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Yedi İklim Türkçe B2 kitaplarında yer alan 35 okuma, 9 dinleme olmak üzere toplam 44 metin ve 646 etkinliği atasözü ve deyim varlığı açısından incelemiştir. İnceleme sonucunda 44 metinde 140 deyim ve 12 atasözü tespit etmiştir. Metinlerde deyimlerin atasözlerine göre daha sık kullanıldığı, atasözü ve deyimlerin metinlerde dengeli bir dağılım göstermediğini belirlemiştir.

Akgün (2020) yabancı dil olarak Türkçe öğretimi için kullanılan İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B1 düzeyi ders ve çalışma kitaplarında yer alan söz varlığı unsurları olan atasözü ve deyimlerin varlığını tespit etmek amacıyla yaptığı çalışmada, ünite 1’de 9 (%11.68), ünite 2’de 9 (%11.68), ünite 3’de 9 (%11.68), ünite 4’te 11 (14,28), ünite 5’te 7 (%9,09) ve ünite 6’da 32 (%41.55) adet deyim; İstanbul yabancılar için Türkçe B1 ders kitabı ünite 2’de 1 (%10), ünite 5’te 2 (%20), ünite 6’da 7 (%70) adet atasözü bulunduğunu ve ünite 1, 3 ve 4’te atasözü bulunmadığını tespit etmiştir. Araştırma sonucunda, söz varlığı unsurlarının dağılımında eşitlik olmadığını belirtmiştir.

Altınok (2020) dil ve kültür arasındaki ilişkinin önemine değinerek Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti içerisinde yer alan A1, A2, B1, B2 ve C1 düzeyi kitaplarında yer alan kültürel değerleri tespit ederek somut ve somut olmayan kültürel değerler olarak tasnif edip tablolastırmıştır. Öğretim Seti’nde somut kültürel

değerlere görsel içerik bağlamında daha fazla yer verildiğini tespit etmiştir. Dil öğretiminde istendik sonuca ulaşabilmek için, hedef dilin sosyal kültürel yapısı, değer yargıları ve dünya görüşünü yansıtacak şekilde eğitim verilmesi gerektiğini ve bu doğrultuda materyaller hazırlanması gerektiğinin önemini vurgulamıştır.

Erdoğan (2019) Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan Gazi Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı ve Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe Ders Kitaplarındaki A1-A2, B1-B2, C1 düzeylerinde bulunan okuma ve dinleme metinlerini deyim ve atasözü kullanımı bağlamında incelemiş ve en sık kullanılan deyim ve atasözlerini saptamıştır. Temel düzeyde Gazi Türkçe ders kitabında %13.42 orta düzeyde %42.36 ileri düzeyde ise %44.21 deyim, atasözü olarak ise ileri düzeyde 3 atasözü; İstanbul Türkçe ders kitabında temel düzeyde %9.42 orta düzeyde %24.59 ileri düzeyde ise %65,98 deyim, atasözü olarak ise sadece orta düzeyde 7; Yedi İklim Türkçe ders kitabında temel düzeyde %13.34 orta düzeyde %48.91 ileri düzeyde ise %37.74 deyim, atasözü olarak ise temel düzeyde 8, orta düzeyde 10, ileri düzeyde ise 11 atasözü kullanıldığını tespit etmiştir. Gazi Yabancılar İçin Türkçe ders kitabında 58, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe ders kitabında 46, Yedi İklim Türkçe ders kitabında ise toplamda 111 deyim saptamıştır. En çok deyim ve atasözünün Yedi İklim ders kitabında kullanıldığı ve düzeyler arasında aşamalı bir artış görüldüğü sonucuna ulaşmıştır.

Çakmak (2019) Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Yedi İklim Türkçe Öğretim Setinde yer alan A1-A2 düzeyi ders kitaplarında var olan Türk kültürüne ait öğeleri; 1. Yemek; 2. Kültürel Söyleyişler, Deyimler, Atasözleri; 3. Sanat, Spor, Edebiyat; 4. Giyim; 5. Eğitim; 6. Dini Bayramlar; 7. Şehirler, Tarihi yerler; 8. Ulaşım ve Haberleşme, 9. Kültürel Meslekler ve Zanaat, 10. İnanışlar ve Gelenekler olmak üzere 10 başlık altında ele alarak incelemiş ve tablo haline getirmiştir. Kültürel Söyleyişler, Deyimler, Atasözleri başlığında 43 öge (A1: 16, A2: 27) olmak üzere toplam 258 kültürel öge tespit etmiştir.

Gündoğdu (2019) Türkçenin Yabancı Dil Öğretiminde kullanılan Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe Öğretimi, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe, Gazi Yabancılar İçin Türkçe, İzmir Yabancılar İçin Türkçe, Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe ders kitaplarında geçen deyimleri kültürlerarası iletişim yaklaşımı açısından incelemiştir. Deyimlere ne oranda yer verildiğini karşılaştırarak, kitaplarda yer alan deyimlerin kullanımındaki benzerlik ve farklılıkları tespit ederek eğitim setlerinin

deyim öğretimi açısından yetersiz olduğunu, geleneksel deyim öğretimi etkinliklerine yer verildiğini ve eğitim setleri arasında bir deyim ortaklığı olmadığını belirlemiştir. Hayran (2019) ile Hayran ve Yazıcı (2020) yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1 (A1-A2), 2 (B1), 3 (B2-C1), Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe A1, A2, B1, B2, C1, C2 ve Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe A1, A2, B1, B2, C1 ders kitaplarında yer alan metinlerdeki söz varlığını deyimler, atasözleri, ikilemeler, kalıp sözler ve terimleri tespit etmiştir. Araştırma sonucunda en zengin söz varlığına sahip öğretim setinin Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe olduğunu tespit etmiştir. İncelenen bütün ders kitaplarında en fazla rastlanan söz varlığı ögesinin terimler, en az yer verilen söz varlığı ögesinin ise atasözleri olduğunu belirlemiştir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi sürecinde kullanılan üç farklı set söz varlığı açısından değerlendirildiğinde söz varlığı öğelerinin kitaplarda yer almaları bağlamında farklılıklar gösterdiklerini saptamıştır. Koparıcı (2019) yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde deyimlerin öneminden yola çıkarak Yabancı dil olarak Türkçe B1 düzeyinde deyim öğretimi/öğreniminin yaygın kullanılan kitapları olan Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe B1 ve Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe B1 ders kitaplarındaki deyimleri ve bu deyimlerin nasıl kullanıldığı ile ilgili tespitlerde bulunmuştur. Araştırma sonucunda, ders kitaplarında deyim öğretimi / öğrenimiyle ilgili çalışmaların yok oldukça az olduğu, deyim kavramını kalıplaşmış sözlerden ayıran sınırlarının daha net olması ve kitaplarda yer alması gereken deyimlerin belirli ölçütlere göre seçilmesi gerektiği, alanda deyimlerle ilgili sözlük, kaynak, materyal eksikliklerinin olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

Sönmez (2019) dil öğretim sürecine bir ölçüt getirmek amacıyla ortaya konan Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Çerçeve Metnindeki temel dil becerilerine ilişkin yeterlikleri bütüncül bir bakış açısıyla incelemiş ve yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan Gazi Üniversitesi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Öğretimi Seti A1-A2 Ders Kitapları, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Öğretimi Seti A1-A2 Ders Kitapları, Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğretimi (Yedi İklim) A1-A2 Ders Kitapları ve Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretimi Seti A1-A2 Ders Kitaplarındaki temel dil becerilerine yönelik etkinliklerin Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Çerçeve Metni yeterliklerine uyumlarını saptamıştır. Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Çerçeve Metninde yer alan iletişimsel dil yeterliğini ön planda tutma, dilin

kullanımına önem verme ve hedef dilin öğretiminde dilin kültürel boyutunu ön planda tutma gibi öncelikli özelliklerin yabancı dil olarak Türkçe öğretimi setlerinin tamamında benimsendiğini tespit etmiştir.

Tekin (2019) ile Tekin ve Baş (2019) yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan B1 seviyesi ders ve çalışma kitaplarında yer alan atasözü ve deyimlerin öğretim stratejilerini belirlemek amacıyla İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B1 ders ve çalışma kitapları ile Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe B1 ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitaplarını inceleyerek kitaplardaki atasözleri, deyimleri ve bunların öğretim stratejilerini tespit etmiştir. Doğrudan öğretim stratejilerinin dolaylı öğretim stratejilerine oranla daha kısıtlı kullanıldığını, doğrudan öğretim stratejileri içerisinde en çok kullanılan stratejinin anlamı çözmeye yönelik stratejiler, en az kullanılan ise anlama becerisine yönelik stratejiler olduğunu; dolaylı öğretim stratejilerinden en çok kullanılan anlama becerisine yönelik stratejiler iken en az kullanılan stratejinin görsellere yönelik stratejiler olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca kitaplarda tespit edilen atasözü ve deyim öğretim stratejilerinin alan yazında yapılan çalışmalarla uyummadığını belirlemiştir.

Gün ve İkizçınar (2019) Yunus Emre Enstitüsünün hazırlamış olduğu Yedi İklim Türkçe Öğretim Setinde yer alan A1, A2, B1, B2 ve C1 düzeyi ders kitaplarındaki okuma metinlerinde geçen deyim ve atasözlerinin sıklıklarını tespit ederek tabloştırmışlardır. A1 seviyesinde 57 deyim, A2 seviyesinde 125 deyim, 1 atasözü, tüm seviyelerde toplamda 1029 deyim ve 17 atasözü kullanımı tespit etmişlerdir.

Göçen ve Okur (2018) yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde söz varlığı öğelerinin hangi seviyede ne kadar öğretileceği konusunda ortak bir anlayış olmaması nedeniyle temel, orta ve ileri düzeyler için söz varlığı öğelerinin ne kadar öğretileceği konusunda önerilerde bulunmak amacıyla Gazi Türkçe Öğretim Seti, Yeni Hitit Türkçe Öğretim Seti ve İstanbul Türkçe Öğretim Seti'nde yer alan A1, A2, B1, B2 ve C1 seviye ders kitaplarındaki söz varlığı öğelerini inceleyerek önerilerde bulunmuşlardır. İnceledikleri 3 farklı öğretim setinin A1-A2 düzeylerinin sonunda ortalama 3023 farklı sözcüğün öğretildiğini tespit etmişlerdir. Bu bağlamda temel seviyeyi (A1-A2) bitiren bir öğrenenin 2000-3000 sözcük dağarcığına ulaşması gerektiğini ve Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen bir öğrenciye temel seviyenin sonunda ortalama 0-7, orta seviyenin sonunda ortalama 7-105 ve ileri seviyenin sonunda ortalama 105-175 farklı deyim sunulabileceğini de belirtmişlerdir.

Zorpuzan (2018) yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe ve Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Öğretim Seti ders kitaplarının A1, A2, B1, B2 düzeylerinde yer alan deyim ve kalıp sözleri içerik analizi yöntemi ile inceleyerek sınıflandırmış ve her düzey için karşılaştırmalı tablo hazırlayarak benzerlikleri ve düzeyler açısından dağılımları ile sıklık değerlerini değerlendirmiştir. Kalıp sözlerin A1 seviyesinde %42, A2 seviyesinde %33, B1 seviyesinde %32, B2 seviyesinde %36, tüm seviyeler ele alınarak karşılaştırdığında %41 oranında benzer olduğunu belirlemiştir. Deyimleri ise A1 seviyesinde %17, A2 seviyesinde %22, B1 seviyesinde %16, B2 seviyesinde %19, tüm seviyeleri göz önünde bulundurarak karşılaştırdığında ise %24 oranında benzer olduğunu belirlemiştir. Ayrıca seviye arttıkça deyim sıklığı ve sayısının da arttığını ve Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Öğretim Seti ile Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarını karşılaştırdığında ise Yedi İklimin deyim çeşitliliğinin daha fazla olduğunu tespit etmiştir.

Özkan (2017) yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan Gazi Üniversitesi, Ankara Üniversitesi ve Yunus Emre Enstitüsü'nün hazırlamış oldukları Yabancılar İçin Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarının içinde yer alan toplam 14 kitapta var olan atasözü ve deyimleri inceleyerek eğitim setleri arasında karşılaştırma yapıp atasözleri ve deyimlerin kitaplara dağılımlarını incelemiştir. En fazla deyim kullanımı Yedi İklim Setinde (686 deyim), en az kullanımın ise Gazi Üniversitesinin hazırladığı eğitim setinde (362 deyim) olduğunu tespit etmiştir. Deyimlerin kitaplara ve ünitelere dağılımında ise Yeni Hitit Eğitim Seti'nin (401 deyim) dengeli dağılım gerçekleştirdiğini belirlemiştir.

Göçen (2016) Gazi, Yeni Hitit ve İstanbul Yabancılar için Türkçe öğretim setlerinin A1, A2, B1, B2, C1 seviye ders kitaplarında ve bu ders kitaplarını kullanarak Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin yazılı anlatımlarında hangi söz varlığı öğelerinin bulunduğunu; bunların kullanım sıklığının, yaygınlığının ne olduğunu; söz varlığı öğelerinin dil seviyeleri arasında nasıl bir dağılım gösterdiğini ve ders kitaplarıyla yazılı anlatımlar arasında ortak ve farklı olarak kullanılan sözcüklerin neler olduğunu ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu doğrultuda; hangi söz varlığı öğelerinin, hangi seviyede, ne kadar öğretileceği konusunda yabancılar için Türkçe ders kitaplarında ortak bir kabul olmadığı, üç farklı yabancılar için Türkçe öğretim setinin A1-C1 seviye ders kitaplarında yer alan toplam ve farklı deyim

sayılarının birbirinden farklı olduğu bunun Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi alanında deyimler konusunda ortak bir anlayışın olmamasından kaynaklandığı ve A1, A2, B1, B2, C1 seviyesi Gazi, Yeni Hitit ve İstanbul Türkçe ders kitapları olmak üzere aynı seviyedeki üç farklı ders kitabında yer alan deyimlerin büyük oranda farklı deyimlerden oluştuğu sonuçlarına ulaşmıştır.

Uğur ve Azizoğlu (2016) yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi için hazırlanan temel kullanıcı düzeyi (A1-A2) ders ve çalışma kitaplarındaki bağımsız sözcük öğretimi etkinliklerinin sayısal ve kullanılan etkinlik çeşitliliği açısından değerlendirilmesi amacıyla İstanbul Yabancılar İçin Türkçe ve Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe temel kullanıcı düzeyi ders ve çalışma kitaplarını incelemişlerdir. Araştırma sonucunda incelenen kitaplarda bağımsız sözcük öğretimi etkinlik sayı ve oranlarının birbirine yakın olduğunu, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Kitaplarında 11 farklı etkinliğe, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Kitaplarında ise 14 farklı etkinlik türüne yer verildiğini tespit etmişlerdir. Her iki öğretim setinde de etkinlik türlerinden 10'unun ortak olmasının da belli türde etkinliklere odaklanıldığının göstergesi olduğunu belirtmişlerdir.

Atagül Yılmaz (2015) yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde atasözleri ve deyimlerden ne ölçüde yararlanılması gerektiği, hangi seviyede hangi atasözü ve deyimlerin öğretileceği konusunda bir ölçüt olmaması ve sık kullanılan atasözleri ve deyimlerin belirli olmayışının alanda karışıklığa neden olacağını belirterek atasözü ve deyimlerin sıklık tespiti için Türkçe öğretimi yapan öğretmenlere görüşleri sorularak sık kullandıkları atasözleri ve deyimleri sorularak aynı zamanda Ömer Asım Aksoy “Deyimler Sözlüğü”, Mehmet Hengirmen “Atasözleri Sözlüğü”, Mehmet Hengirmen “Deyimler Sözlüğü”, Emin Özdemir “Açıklamalı Atasözleri Sözlüğü”, Emin Özdemir “Açıklamalı-Örnekli Deyimler Sözlüğü”, Metin Yurtbaşı, “Sınıflandırılmış Atasözleri Sözlüğü”, Türk Dil Kurumu Çevrimiçi Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü kaynaklarından da yararlanarak derlenen 1000 atasözü ve 1000 deyim seçilmiştir. Öğreticilerden oluşan bir kurul oluşturarak öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda sık kullanılan 150 atasözü ve 150 deyim tespit etmiştir.

Arslan ve Durukan (2014) yabancı dil olarak Türkçe öğretimi için kullanılan ders kitaplarındaki okuma metinlerinin söz varlığı unsurlarını belirlemek amacıyla Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Seti içinde yer alan Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1 (A1-A2), 2 (B1) ve 3 (B2-C1) ders kitaplarının okuma metinlerinde geçen deyimleri,

atasözlerini, ikilemeleri, ünlemleri, ilişki sözlerini ve özel isimleri ortaya koymuşlardır. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ders kitapları serisi birinci kitapta toplam 32 deyim, ikinci kitapta bu sayının 102, üçüncü kitapta ise 82 olduğunu, Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı 2'nin kelime sıklığı ve söz varlığı yönünden üç kitap arasında en zengin olduğunu ve incelenen kitapların söz varlığı unsurları açısından deyimler haricinde zengin olmadığını tespit etmişlerdir.

Tüm ve Sarkmaz (2012) yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan TÖMER Yeni Hitit 1, 2, 3 kitaplarında yer alan okuma metinlerinin kültürel öğelere ne ölçüde yer verdiğini, metinlerin atasözleri, deyimler, kalıp söz, argo içerip içermediğini ve bu öğelerin ünitelere göre dağılımını incelemişlerdir. Yeni Hitit 1 kitabının, tamamıyla hedef dilin kültürüne odaklanmak yerine evrensel temalara da yer vererek öğrencilere çok kültürlü öğrenme ortamı sunup kültürel farkındalığı artırma hedefli olduğunu belirtmişlerdir. Başlangıç düzeyinde basit deyimlerin öğretilmesinin iletişim problemlerini ortadan kaldıracabileceğini fakat Yeni Hitit 1 kitabının yeterince deyim yer vermediğini ve kültürel öğelerin dağılımının dengeli olmadığını tespit etmişlerdir.

2.3.2. Uygulamalı Çalışmalar

Evsen (2022) yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde Türk dilindeki deyimlere dikkat çekmek, kültür aktarımında önemli bir yere sahip olan deyimlerin B2 düzeyinde öğretilmesine katkı sağlamak amacıyla deyimlerin ortaya çıkış hikâyeleri ve görseller ile öğretiminin yararlarını incelemiştir. İskender Pala'nın "İki Dirhem Bir Çekirdek" adlı eseri ve Gaziantep Üniversitesinin "Çizgilerle Deyimler ve Hikâyeleri" adlı çalışmasında yer alan deyimler içerisinde uzman görüşü ile amaca uygun olanlar seçilmiştir. Uludağ Üniversitesi Türkçe Öğretim ve Araştırma Merkezi öğrencilerinden rastgele yöntemle gruplar oluşturup ön test ve son test uygulamaları yaparak öğrencilerin konuyu öğrenmesinde anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını incelemiştir. Ulaşılan verileri; cinsiyet, ana dili, yaş gibi değişkenler açısından değerlendirip tabloştürmüştür. Uygulama sonucunda deyimlerin ortaya çıkış hikâyeleriyle anlatılmasının ve etkinliklerle verilmesinin deyim öğretimini kolaylaştırdığını tespit etmiştir.

Gün, Tanrikulu ve Türk (2021) yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde öğrencilere sunulan ek çalışma kâğıtları ile deyim öğretiminin etkili ve kalıcı olabileme yollarını belirlemek amacıyla çalışma kâğıtlarında, deyimleri tahmin etmeye ve somutlaştırmaya yönelik görseller kullanarak, deyimleri hikâyeleri ile birlikte metin içerisinde anlatmışlardır. Deyimlerin hikâyeleri için İskender Pala'nın "İki Dirhem Bir Çekirdek" adlı eserinden yararlanmışlardır. Araştırmanın sonucunda deyimlerin öğretimi hususunda yapılacak etkinliklerin ve ek çalışma kâğıtlarının daha etkili ve kalıcı öğrenmelere hizmet edebileceğini tespit etmişlerdir.

Kılıç ve Aytan (2019) çalışmalarında, yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlere deyimlerin, hikâye içindeki bağlamından hareketle anlamlı ve kalıcı olarak öğretilmesi amacıyla B1-B2 düzeylere yönelik çeşitli konularda olmak üzere 6 özgün hikâye yazarak bu hikâyeler hakkında sorular hazırlamışlardır.

Kır Cullen (2021) yabancılara Türkçe öğretimi alanı için yaratıcı drama yöntemi ile deyimlerin öğretilmesine yönelik bir öğretim modeli önerisi sunmak amacıyla baş, ağız, yüz, ayak ve sırt organları ile kurulu deyimleri ele alarak seçilen 40 deyim ile yaratıcı drama atölyelerinde ileri düzey öğrenciler için çalışma hazırlamıştır. Organ isimleri ile oluşturulan deyimler için yapılan taramada birinci derlemeye 543, ikinci derlemeye 295 ve son derlemeye 284 deyim olarak oluşturulan model için 284 deyim 75'ini içerikte kullanmıştır. İleri düzey için planlanan bu çalışmanın diğer düzeyler için de uyarlanarak etkili bir öğrenme ortamı oluşturulabileceğini de belirtmiştir.

Erten Dalak (2017) yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde iletişimsel yaklaşımın deyim öğretimindeki başarıya etkisini araştırmak amacıyla Erzurum Atatürk Üniversitesi DİLMER'de B1 seviyesi öğrencileri içerisinden kontrol ve deney grupları seçerek öğrencilerin deyimler hakkındaki bilgi düzeylerini tespit etmek için İstanbul Yabancılar için Türkçe B1 ders kitabı ve çalışma kitabı okuma metinlerinde yer alan deyimlerden oluşan deyim testini ön test ve son test olarak uygulamıştır. Deney grubuna iletişimsel yaklaşımla geliştirilen ders planları uygularken, kontrol grubuna İstanbul Yabancılar için Türkçe B1 ders ve çalışma kitaplarındaki okuma metinleri ve etkinliklerini kapsayan ders planını uygulayarak iletişimsel yaklaşım temel alınarak tasarlanmış öğretim sürecinin geleneksel öğretim yöntemlerine kıyasla etkililiğini incelemiştir. Uygulamanın başlangıcında deney ve kontrol grubu arasında tanıma-anlama seviyeleri bakımından anlamlı bir farklılık yokken farklı öğretim

süreçleri geçiren iki grubun da çalışma sonunda seviye olarak gelişim gösterdiği ancak deney grubunun daha fazla gelişim gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Araştırma sonucunda, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin daha etkili olabilmesi için deyim öğretimi sürecinde özel olarak geliştirilmiş, güncel ve özgün ders planlarının uygulanması gerektiğini belirtmiştir.

Gümüş (2017) dil öğrenimi ile ilgili alan yazında sözcük kazanımı için sınıf içi etkinliklerin yeterli olmadığına, sınıf dışında da alıştırma ve uygulamaların yapılması gerektiğine dikkat çekmek amacıyla farklı öğretimsel yöntemleri, mobil öğrenme ve yüz yüze öğrenme ortamlarının avantajlı yönlerini bir araya getirerek karma öğretim yöntemi ile deyimleri somutlaştırmak amaçlı kavram karikatürleri kullanarak deyim öğrenme sürecinde öğrencilerin deneyimlerini araştırmıştır. Karma öğretim ile yüz yüze öğrenme arasında kalıcılık açısından anlamlı bir farklılık olmadığını tespit etmiştir.

Atagül Yılmaz (2016) başarıya olumlu katkısı olan öğretim tekniğinin belirlenmesi amacıyla farklı dil becerilerine hitap eden iki teknik seçerek filmlerle atasözü ve deyim öğretimi ile hikâyelerle atasözü ve deyim öğretimi yöntemlerini ön test son test deney kontrol gruplu deneysel araştırma deseni kullanarak iki uygulamanın başarıya etkisini ve etkililik düzeylerini karşılaştırmıştır. Bu uygulamaları B2 düzeyinde yeterliliğe sahip olan öğrencilere yönelik gerçekleştirmiştir. Film ve hikâye uygulamalarının atasözleri ve deyim öğretiminde klasik yöntemle göre başarılı olduğunu tespit etmiştir. Film uygulamasının ön test ve son test puanlarının hikâye uygulamasından daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Filmlerle ve hikâyeler yoluyla atasözü ve deyim öğretimi tekniklerinin derslerde kullanılmasının öğretim açısından fayda sağlayacağını belirtmiştir.

Kır ve Candemir Özkan (2017) Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin görsel materyaller (reklamlar) aracılığı ile deyimleri ve kalıplaşmış sözleri kullanmalarına destek olmak amacıyla 2000 yılı sonrasında yayımlanan reklamları ele alarak 20 farklı reklamı öğrencilere izlettirerek sorular sormuşlardır. Araştırma sonucunda, reklamların yabancı öğrencilerin Türkçe öğrenimine katkı sağlayarak, sözlü iletişimlerini ve yazılı anlatımlarını kolaylaştırdığını tespit etmişlerdir. Ayrıca reklamların motivasyon artırıcı eğitsel, kültürel ve dilsel etkinliklere dönüştürülmesinin önemine değinmişlerdir.

Türkçe eğitimi kapsamında olan uygulamalı araştırmalarda Yabancılara Türkçe öğretimi alanına katkı sağlayabilmektedir. Bu araştırmalardan Varışoğlu vd. (2014) tarafından yapılmıştır. Çalışmada, ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin deyim ve atasözlerinin anlamlarını kavramada karikatürlerden yararlanmanın başarıya olan etkisini belirlemek amacıyla 68 öğrenciye Atasözleri ve Deyimleri Öğrenme Başarı Testi (ADÖBT) uygulayarak karikatürlerle öğretim tekniğinin atasözleri ve deyimlerin öğretiminde mevcut öğretim programı yaklaşımlarına göre daha etkili olduğunu tespit etmişlerdir.

Yine Türkçe eğitimi kapsamında olan bir diğer uygulamalı araştırma Demirci ve Baş (2016) tarafından yürütülmüştür ve yabancılara Türkçe öğretimi alanı açısından deyim öğretimi bağlamında önem arz etmektedir. Çalışmada, ilkokul 3. Sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımlarında kullandıkları söz varlığı unsurlarını tespit etmek ve kelime öğrenme stratejilerine uygun geliştirilen etkinliklerin öğrencilerin mevcut söz varlığı kullanımları üzerinde nasıl bir değişiklik yarattığını belirlemek amacıyla, kelime öğrenme stratejilerinden yararlanarak 10 etkinlik hazırlanmış ve uygulamışlardır. Bu etkinliklerde kullanmak için Söz Varlığını Geliştirme Kitabı hazırlanmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin, öğrendikleri hedef söz varlığı unsurlarından toplam 135 hedef kelimenin %93.33'ünü; 10 hedef ikilemenin %90.00'ünü; 10 hedef deyim %80.00'ünü yazılı ve sözlü anlatımlarında kullandıklarını tespit etmişlerdir. Ayrıca öğrenciler uygulama öncesinde 4535 kelime kullanırken bu sayının uygulama sonunda 5579'a çıktığını belirlemişlerdir. Uygulama öncesi ve sonrası deyim kullanımı açısından karşılaştırıldığında deyim kullanımında %381.25 artış sağlandığını tespit etmişlerdir.

2.3.3. Karşılaştırmalı Çalışmalar

Ahmad (2021) Türkçeyi öğrenen Ürdünlü öğrencilerin atasözü ve deyimleri öğrenme konusunda yaşadıkları güçlükleri belirlemek ve öneriler sunmak amacı ile Ürdün Üniversitesi Yabancı Diller Fakültesi Türkçe ve İngilizce Bölümünde okuyan 3. ve 4. sınıf öğrencileri ile Amman Yunus Emre Enstitüsü B2 ve C1 seviyesindeki gönüllü öğrencilerden oluşan gruba atasözü ve deyimler hakkında bilgi testi uygulamıştır. Öğrencilerin Türkçe deyim ve atasözlerini öğrenmede karşılaştıkları en önemli sorunlardan birinin, Türkçe deyim ve atasözlerinin Âmmî Arapçadaki karşılığını

içeren kaynakların eksikliği olduğunu belirtmiştir. Ürdün’de konuşulan Âmmî Arapçada aynısı, benzeri veya yakını bulunan Türkçe deyim ve atasözlerini araştırarak, 200 maddelik deyim ve atasözü varlığını alfabetik bir şekilde listelemiştir. Ayrıca öğrenme sürecinin hızlanması ve öğrenci motivasyonunun artması için eşleştirme, kavram haritası oluşturma, şarkı sözlerinden yararlanma, karikatür, duygucuk (emojiler), resim çizme, atasözü-deyim hikâyeleri ve fıkralar, oyunlar, film, dizi ve videolar kullanılarak materyallerle etkinlikler düzenlenmesinin atasözü ve deyim öğretimi açısından olumlu katkılar sunacağını da belirtmiştir.

Köktürk (2021) ders kitaplarının söz varlığı açısından ve kelime öğrenme stratejileri belirlemek amacıyla yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan Yedi İklim A1 ders kitabı ile yabancılara İngilizce öğretimi ders kitabı olan Pioneer Elementary Student’s Book’taki söz varlığı ile kelime öğrenme stratejilerini ve sıklık analizlerini karşılaştırmalı olarak ortaya koymuştur. Yedi İklim Türkçe A1 Ders Kitabı’nın, Pioneer Elementary Student’s Book’a göre söz varlığı unsurlarının çeşitliliği açısından daha zengin olduğunu Yedi İklim Türkçe A1 Ders Kitabı’nda atasözlerine, ikilemelere yer verildiğini Pioneer Elementary Student’s Book’ta hiç atasözü ve ikileme kullanılmadığını tespit etmiştir.

Ioannidi (2020) çalışmasında, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde Türkçe-Yunanca insan vücudu ile ilgili deyim ve atasözlerinde dilsel ve kültürel benzerlikler üzerine tespitler yapmıştır. Çalışmada, Türkçede insan vücudu uzuv ve organları ile ilgili yer alan deyim ve atasözlerini ortaya çıkarılmış ve bu deyim ve atasözleri ile denkliği olan Yunanca deyim ve atasözleri saptanarak denklik ilişkilerine göre kategorilere ayrılmıştır.

Mutlu (2016) yabancılara Türkçe öğretiminde atasözü ve deyimlerin öğretiminde ana dili ile hedef dil arasındaki benzerliklerden faydalanmanın önemi üzerinde durmuştur. Bu doğrultuda Polonyalı öğrencilere Türkçe öğretiminde kullanılmak üzere Türkçe ve Lehçede kelime ve anlam boyutuyla benzer olan atasözü ve deyimleri tespit etmek amacıyla benzerlik arz eden iki yüz atasözü ve deyim tespit ederek bir liste hazırlamıştır. Bu süreçte Baş (2010)’ın Lehçe-Türkçe Deyimler ve Atasözleri Seçkisi ile Süer ve Yüce (1992)’nin birlikte hazırladıkları “Örnekli Lehçe-Türkçe Deyimler Sözlüğü” başlıklı çalışmaları kaynak olarak kullanmıştır. Türkçe ile Lehçe arasında benzerlik arz eden 60 atasözü ve 140 deyim tespit etmiştir. Ayrıca cümle şeklinde söylenmiş olma ve bir öğüt verme, ihtarda bulunma gibi

fonksiyonları sebebiyle Türkçe ve Lehçe arasında kelime benzerliği olan atasözlerinin sayısının deyimlere göre az olduğunu tespit etmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın modeli, araştırma materyali ve dereceli puanlama anahtarı ile katılımcıların özellikleri tanıtılacaktır. Verilerin toplanması ve işlem basamaklarına ilişkin bilgiler verilerek bölüm tamamlanacaktır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Karma araştırma modeli benimsenen bu çalışmada yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde A1 düzeyi ders kitaplarında kullanılmış olan deyimler genel tarama modeli benimsenerek tespit edilmiştir. Karasar'a (2012: 79) göre bu model, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir. Sonraki adımda belirlenmiş olan deyimler, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alan uzmanlarına dereceli puanlama anahtarı şeklinde uygunluklarını değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler ile her deyim için ortalama puanı belirlenmiş ve bir deyim seti oluşturulmuştur.

3.2. Verilerin Toplanması

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi A1 düzeyi kapsamında kullanılan deyimleri belirlemek amacıyla "Gazi TÖMER Ders ve Çalışma Kitabı A1, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı A1, TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı A1 ve Yedi İklim Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı A1" araştırma materyali olarak seçilmişlerdir. Araştırma materyallerinin taranması

sonucunda belirlenen her deyim, Türk Dil Kurumunun çevrimiçi Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü kullanılarak teyit edilmiştir. Yine bu deyimlerin açıklamaları için de Türk Dil Kurumunun çevrimiçi Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü kullanılmıştır. Belirlenmiş olan deyimler, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alan uzmanlarının görüşlerine sunulmuştur. Söz konusu uzmanların kişisel bilgileri tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1. Katılımcıların Kişisel Bilgileri

	F	%	
Cinsiyet	Kadın	36	75
	Erkek	12	25
Bilim İnsanı Prof. Dr./Doç. Dr. Dr./Bilim Uzmanı	18	37.5	
Aktif Derse Giren Öğretmen/ Eğitmen	24	50	
Bilim İnsanı ve Öğretmen	6	12.5	
Toplam	48	100	

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında çalışan katılımcıların cinsiyete göre N: 36 (%75) kadın ve N: 12 (%25) erkek olarak dağılım gösterdikleri görülmektedir. Uzmanlık alanı açısından dağılıma bakıldığında ise, yabancı dil olarak Türkçe alanında çalışan bilim insanı N:18 (%37.5) iken aktif derse giren öğretmen/ eğitmen N:24 (%50) oldukları görülmektedir. Katılımcılar arasında hem yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında bilim insanı hem de aktif öğretmenlik yapanların N:6 (%12.5) olduğu belirlenmiştir.

Belirlenmiş olan deyimleri, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alan uzmanlarının görüşlerine sunabilmek için dereceli puanlama anahtarı olarak hazırlanmıştır. Dereceli puanlama anahtarı, “Google Formlar” dijital ortamını kullanılarak tasarlanmıştır ve 4: *çok uygun*, 3: *uygun*, 2: *orta seviyede uygun*, 1: *düşük seviyede uygun* ile 0: *uygun değil* olarak derecelendirilmiştir. Ayrıca uzmanlardan, ölçeğin sonunda "0 Uygun değil" olarak değerlendirdikleri deyim veya deyimlerin sıra numarasını belirterek uygun olmama gerekçesini eklemeleri de istenmiştir (bkz. Ek1).

3.3. İşlem

Araştırmanın ilk aşamasında araştırma materyalleri olan ““Gazi TÖMER Ders ve Çalışma Kitabı A1, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı A1, TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı A1 ve Yedi İklim Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı A1” ders kitapları genel tarama yöntemine göre incelenmiş ve A1 düzeyi için deyimler ortaya çıkarılmıştır. Deyimler, Google Formlar dijital ortamına aktarılarak dereceli puanlama anahtarı olarak yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alan uzmanlarının değerlendirmesi için aktif hale getirilmiştir. Verilerin toplanması 1 Şubat 2023 ile 15 Mart 2023 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. Toplanan veriler bir istatistik programına aktarılarak her bir deyim için puan ortalaması tespit edilmiştir. Uzman görüşüne göre ortalamaları saptanmış olan deyimlerin ortalama puanları hesaplanmıştır. *4.00 – 3.20 çok uygun, 3.19 – 2.40 uygun, 2.39 – 1.60 orta seviyede uygun, 1.59 – 0.80 düşük seviyede uygun ve 0.79 – 0.00 uygun değil* ortalama puan aralıklarına göre sıralanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Çalışmanın bu bölümünde, araştırma materyali olan ders ve çalışma kitaplarının deyimler açısından analizine yer verilecektir. Deyimlerin uzman görüşüne sunulabilmesi için geliştirilmiş olan dereceli puanlama anahtarı bulgularına yine bu bölümde yer verilerek deyimlerin ortalama puanlarına ve bu ortalama puanlara göre uygunluk sıralamasına ilişkin bulgular tablolar halinde sunulacaktır. Böylece çalışmanın eklerine eklenecek olan yabancı dil olarak Türkçe öğretimi A1 düzeyi için deyim seti oluşturma çalışması tamamlanmış olacaktır. Ayrıca uzman görüşü alınan deyimler hakkında uygun bulunmayan deyimler hususunda istenmiş olan gerekçeler de nitel bulgular olarak bu bölümde yer alacaktır.

4.1. Araştırma Materyali Ders ve Çalışma Kitaplarının Deyimler Açısından Analiz Bulguları

Araştırma materyali olan “Gazi TÖMER Ders ve Çalışma Kitabı A1, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı A1, TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı A1 ve Yedi İklim Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı A1” ders kitapları incelenmiş ve belirlenen deyimler her ünite için tablo haline getirilmiştir. Belirlenen her deyim Türk Dil Kurumunun çevrimiçi Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü kullanılarak teyit edilmiştir (<https://sozluk.gov.tr/>). Yine bu deyimlerin açıklamaları için de Türk Dil Kurumunun çevrimiçi Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü kullanılmıştır.

4.1.1. Gazi TÖMER A1 Düzeyi Ders ve Çalışma Kitabının Deyimler Açısından Analizi

4.1.1.1. Gazi TÖMER A1 Ders ve Çalışma Kitabı Ünite 1: “Merhaba”

Gazi Üniversitesi Türkçe Öğretim Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÖMER) tarafından A1 düzeyi için hazırlanmış ders ve çalışma kitabının ilk ünitesi olan “Merhaba” ünitesinde 11 adet deyim tespit edilerek açıklamaları ile birlikte tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 2. Gazi TÖMER A1 Ders ve Çalışma Kitabı 1.Ünitedeki Deyimler

Deyimler	Açıklamalar	Sayfa
Ne var ne yok	Ne haberler var, işler nasıl?	5
Servis yapmak	Sofrada hizmet etmek ve yemeği dağıtmak.	12 Ç.K. 23
İğne yapmak (vurmak)	İğne ile vücuda sıvı bir ilaç vermek.	12 Ç.K. 23
Hoş geldiniz	Gelen kişiye söylenen selamlama sözü.	19
Ayağa kalkmak	1) ayakları üzerinde durmak, dikilmek 2) hasta iyi olmak, iyileşmek 3) saygı göstermek için oturma durumundan ayaküzeri durumuna geçmek 4) harekete geçmek 5) isyan etmek 6) mec. telaşlanmak, telaşa kapılmak, heyecanlanmak	Ç.K. 12
Sağ ol	hoşa giden bir davranış için 'çok yaşa, teşekkür ederim' anlamlarında söylenen bir söz	Ç.K. 17
Ne haber?	1) herhangi bir bilgi var mı? 2) ne var ne yok 3) alay 'senin hiçbir şeyden haberin	Ç.K. 17

	yok' anlamında kullanılan bir söz	
Hoşça kal	ayrılan kimsenin kalanlara söylediği bir iyi dilek sözü	Ç.K. 17
İş yapmak	çalışmak	Ç.K. 23
Ders vermek	1) öğretmek, yetiştirmek: İyi konuşurdu, ders vermek sanatını bilirdi. 2) azarlamak, sert davranmak, sert bir karşılıkla yola getirmek	Ç.K. 23
Tedavi görmek (olmak)	iyileşmek amacıyla sağlık uygulamalarından geçmek	Ç.K. 33

*Ç.K.: Çalışma Kitabı

4.1.1.2. Gazi TÖMER A1 Ders ve Çalışma Kitabı Ünite 2: “Nerede? Ne Zaman? Nasıl?”

Gazi TÖMER A1 ders ve çalışma kitabının “Nerede? Ne Zaman? Nasıl?” konu alanlı 2. ünitesi analiz edildiğinde 22 adet deyim kullanımı saptanmış ve tablo 3’teki gibidir.

Tablo 3. Gazi TÖMER A1 Ders ve Çalışma Kitabı 2. Ünite'deki Deyimler

Deyimler	Açıklamalar	Sayfa
Çiçek açmak	Çiçeklenmek.	27
Ders vermek	Öğretmek, yetiştirmek.	28
Ne kadar	1) nicelik bakımından miktar, ölçü, fiyat, zaman anlamlarıyla soru bildiren bir söz 2) çok, oldukça 3) ne ölçüde.	28 Ç.K.40
Piknik yapmak	Kırda yemek yemek ve gezinti yapmak.	31
Temizlik yapmak	Temizlemek.	31
Tadı damağında kalmak	1) yenilen bir şeyin tadını unutamamak 2) hoşça giden, zevk alınan bir şeyi	32

	unutamamak.	
Buyrun (buyur etmek)	Buyurun diyerek konuğu saygı ile içeri almak.	32 Ç.K. 40
Hoş geldiniz	Gelen kişiye söylenen selamlama sözü.	33
Afiyet olsun	'yarasın, ağız tadıyla yensin" anlamında kullanılan bir iyi dilek sözü.	33 Ç.K. 49
Hoş bulduk	'hoş geldiniz' sözüne verilen karşılık.	33
İyi ki	Güzel bir rastlantı olarak, ne mutlu.	38
Geçmiş olsun	Hastalananlara, kaza geçirenlere, beklenmedik büyük bir olumsuz durumdan kurtulanlara veya hapisaneye girenlere söylenen iyi dilek sözü.	39 Ç.K. 49
Midesi bulanmak	1) kusacak gibi olmak 2) iğrenmek, tiksirmek.	40
Başı ağrımak	Sorunu olmak, sıkıntı içinde bulunmak.	40
Ateşi çıkmak	Hasta vücut ısısı olağandan çok artmak.	42
Başı dönmek	İnsana, eşyanın dönmesi, ayağının altından yerin çekilmesi vb. bir duygu gelmek.	42 Ç.K. 52
Tedavi görmek(olmak)	İyileşmek amacıyla sağlık uygulamalarından geçmek.	43
Ziyaret etmek	1)birini görmeye gitmek. 2) bir yeri görmeye gitmek.	43
Telefon etmek	Birini telefonla aramak ve bir şey söylemek.	43
Fotoğraf çekmek	Fotoğraf makinesiyle görüntü tespit etmek.	43
Lambayı açmak	Işığı yakmak.	43
Para yatırmak	Gerektiğinde almak üzere bir yere para vermek.	43

*Ç.K.: Çalışma Kitabı

4.1.1.3. Gazi TÖMER A1 Ders ve Çalışma Kitabı Ünite 3: “Dikkat!”

“Dikkat!” ünitesi incelendiğinde ders ve çalışma kitabında 14 adet deyim tespit edilmiş ve açıklamaları ile birlikte tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Gazi TÖMER A1 Ders ve Çalışma Kitabı 3. Ünitadaki Deyimler

Deyimler	Açıklamalar	Sayfa
Buyrun (buyur etmek)	Buyurun diyerek konuğu saygı ile içeri almak.	46
Mola vermek	Uzun süren yolculuğa, yürüyüşe veya çalışmaya, dinlenmek amacıyla bir süre ara vermek, oturup dinlenmek.	47
Sağ ol	Hoşa giden bir davranış için 'çok yaşa, teşekkür ederim' anlamlarında söylenen bir söz.	48
Fotoğraf çekmek	Fotoğraf makinesiyle görüntü tespit etmek.	49 Ç.K. 59
Yol vermek	Geçmesine izin vermek.	52
Sona ermek	Son bulmak.	55
Yerini almak	Yerine geçmek.	55
Tedavi görmek	İyileşmek amacıyla sağlık uygulamalarından geçmek.	55
Servis yapmak	Sofrada hizmet etmek ve yemeği dağıtmak.	57 Ç.K. 61
Uzak tutmak	Uzakta kalmasını sağlamak.	58
Geç kalmak	Vaktinden sonra davranmak, gecikmek.	59
Sürpriz yapmak	birini, beklenmedik, şaşırtan, sevindiren veya üzen bir olayla karşılaştırmak	Ç.K.55
Neler	çok ve çeşitli şeyler	Ç.K. 61
Afiyet olsun	'yarasın, ağız tadıyla yensin" anlamında kullanılan bir iyi dilek sözü	Ç. K. 61

4.1.1.4. Gazi TÖMER A1 Ders ve Çalışma Kitabı Ünite 4: “Teknik İşlemler”

Bu ünite de 15 adet deyim e yer verilmiştir. Deyimler ve açıklamalarına tablo 5’de yer verilmiştir.

Tablo 5. Gazi TÖMER A1 Ders ve Çalışma Kitabı 4.Ünite deki Deyimler

Deyimler	Açıklamalar	Sayfa
Buyrun (buyur etmek)	Buyurun diyerek konuğu saygı ile içeri almak.	63 Ç.K. 67
Ne kadar	1) nicelik bakımından miktar, ölçü, fiyat, zaman anlamlarıyla soru bildiren bir söz 2) çok, oldukça 3) ne ölçüde.	64
Para yatırmak	Gerektiğinde almak üzere bir yere para vermek.	66
Para çekmek	Bir yere yatırılmış paradan bir bölümünü geri almak.	66 Ç.K. 67
Afiyet olsun	'yarasın, ağız tadıyla yensin" anlamında kullanılan bir iyi dilek sözü.	70
Hoşça kal	Ayrılan kimsenin kalanlara söylediği bir iyi dilek sözü.	70
Çiçek açmak	Çiçeklenmek.	73
Meyve vermek	1) ürün vermek 2) mec. bir eser ortaya çıkarmak.	73
Hoş geldiniz	Gelen kişiye söylenen selamlama sözü.	75 Ç.K. 72
Özür dilemek	1) özrünü ileri sürerek bir işi yapmayı istememek, bir işten başışlanmasını istemek 2) yaptığı bir yanlıştan ötürü başışlanmasını istemek.	75
Şarj etmek	Yüklemek.	75

		Ç.K.73
Gün geçirmek	Boş şeylerle vakit geçirmek.	75
Geç kalmak	Vaktinden sonra davranmak, gecikmek.	75
Hesap açmak	1) gereğinde çekilmek üzere bankaya yatırılan para için işlem yapmak 2) birine borçlanma imkânı tanımak, kredi açmak	Ç.K. 67
Randevu almak	bir kimseden belli bir saat ve yerde buluşmak için söz almak, gün almak	Ç.K. 72

*Ç.K.: Çalışma Kitabı

4.1.1.5. Gazi TÖMER A1 Ders ve Çalışma Kitabı Ünite 5: “Nasıl Giderim?”

“Nasıl Giderim?” ünitesi bağlamında 12 adet deyim tespit edilerek açıklaması ile birlikte tablo 6’da yer verilmiştir.

Tablo 6. Gazi TÖMER A1 Ders ve Çalışma Kitabı 5.Ünitedeki Deyimler

Deyimler	Açıklamalar	Sayfa
Şaka yapmak	Şaka niteliğinde bir şey yapmak veya söylemek.	79
Fotoğraf çekmek	Fotoğraf makinesiyle görüntü tespit etmek.	82 Ç.K.79
Sağ ol	Hoşa giden bir davranış için 'çok yaşa, teşekkür ederim' anlamlarında söylenen bir söz.	86 Ç.K. 82
Ziyaret etmek	1) birini görmeye gitmek 2) bir yeri görmeye gitmek.	87 Ç.K.79
Hoş geldiniz	Gelen kişiye söylenen selamlama sözü.	90
İyi ki	Güzel bir rastlantı olarak, ne mutlu.	90 Ç.K.85
Neler	Çok ve çeşitli şeyler.	91
Yolda kalmak	Kaza, doğal afet vb. sebeplerden olayı yolda ilerleyememek, gideceği	91

	yere varamamak.	
Para çekmek	bir yere yatırılmış paradan bir bölümünü geri almak	Ç.K.77
Yer bulmak	1) oturacak yer sağlamak: Sinemada zar zor bir yer bulduk 2) bir kimse bir işe, görev yapacağı bir yere yerleşmek	Ç.K.83
Tatil yapmak	1) tatile çıkmak 2) işe ara verip dinlenmek.	Ç.K.85
Geç kalmak	vaktinden sonra davranmak, gecikmek	Ç.K.86

*Ç.K.: Çalışma Kitabı

4.1.1.6. Gazi TÖMER A1 Ders ve Çalışma Kitabı Ünite 6: “İletişim Kuruyorum”

Bu üniteye 22 adet deyim yer verilmiştir. Bu deyimler tablo 7’de açıklanmalı olarak görülmektedir.

Tablo 7. Gazi TÖMER A1 Ders ve Çalışma Kitabı 6.Ünitedeki Deyimler

Deyimler	Açıklamalar	Sayfa
İyi ki	Güzel bir rastlantı olarak, ne mutlu.	96 Ç.K.88
Özür dilemek	1) özrünü ileri sürerek bir işi yapmayı istememek, bir işten bağışlanmasını istemek 2) yaptığı bir yanlıştan ötürü bağışlanmasını istemek.	96 Ç.K. 89
Kusura bakmamak	Hoş görmek.	97 Ç.K. 95
Müsaade etmek	İzin vermek.	97
Önüne geçmek	Yolunu kesmek, önlemek.	97
Geç kalmak	Vaktinden sonra davranmak, gecikmek.	97 Ç.K. 95

Sürpriz yapmak	Birini, beklenmedik, şaşırtan, sevindiren veya üzen bir olayla karşılaştırmak.	99
Hoşça kal	Ayrılan kimsenin kalanlara söylediği bir iyi dilek sözü.	100
Geçmiş olsun	Hastalananlara, kaza geçirenlere, beklenmedik büyük bir olumsuz durumdan kurtulanlara veya hapishaneye girenlere söylenen iyi dilek sözü.	100 Ç.K. 92
Yolun açık olsun	Yolculara söylenen bir iyi dilek sözü.	100
Afiyet olsun	'yarasın, ağız tadıyla yensin" anlamında kullanılan bir iyi dilek sözü.	100
Ziyaret etmek	Birini görmeye gitmek, bir yeri görmeye gitmek.	102
Para çekmek	Bir yere yatırılmış paradan bir bölümünü geri almak.	103
Buyurun (buyur etmek)	Buyurun diyerek konuğu saygı ile içeri almak.	103
Haber vermek	Bildirmek, haber ulaştırmak.	105
Sipariş vermek	Bir şeyin yapılmasını, getirilmesini veya gönderilmesini birine ısmarlamak.	109
Davet etmek	Çağırarak.	109 Ç.K. 95
Yola çıkmak	Bir yere varmak için bulunduğu yerden ayrılarak yolculuğa başlamak, harekete geçmek.	110
Başını kaşıyacak vakti olmamak	Arada en ufak başka bir iş yapamayacak kadar sıkışık durumda bulunmak.	110
Sağ ol	Hoşa giden bir davranış için 'çok yaşa, teşekkür ederim' anlamlarında söylenen bir söz	Ç.K. 89
Şifa vermek	İyi etmek, sağlığına kavuşturmak	Ç.K.92
Hayale dalmak	Dış dünyadan uzaklaşarak gerçekleşmesi istenilen şeyleri veya hatıraları düşünmek	Ç.K. 94

*Ç.K.: Çalışma Kitabı

Gazi TÖMER A1 ders ve çalışma kitabı kapsamında incelenen 6 ünite de toplamda *N: 61* adet deyim öğrenenlere sunulmuştur. İncelenen 6 ünite de en sık kullanılan olan deyimler Tablo 8’de görülmektedir.

Tablo 8. Gazi TÖMER A1 Ders ve Çalışma Kitabı En Sık Kullanılan Deyimler

Deyimler	Sıklık	Bulunduğu Üniteler
Buyurun (buyur etmek)	6	D.K: 2,3,4,6 Ç.K.: 2,4
Afiyet olsun	5	D.K: 2, 4, 6 Ç.K.: 2,3
İyi ki	5	D.K: 2, 5, 6 Ç.K.: 5,6
Fotoğraf çekmek	5	D.K: 2, 3, 5 Ç.K.: 3,5
Hoş geldiniz	4	D.K: 1, 2, 4, 5
Sağ ol	4	D.K: 5,6 Ç.K.:1,5
Geçmiş olsun	4	D.K: 2, 6 Ç.K.: 2,6
Ziyaret etmek	4	D.K: 2, 5, 6 Ç.K.: 5
Geç kalmak	4	D.K: 3, 6 Ç.K.: 5,6
Para çekmek	4	D.K: 4, 6 Ç.K.: 4,5
Hoşça kal (kalın)	3	D.K: 4, 6 Ç.K.: 1
Tedavi görmek (olmak)	3	D.K: 2, 3 Ç.K.: 1
Ne kadar	3	D.K: 2, 4 Ç.K.: 2

Özür dilemek	3	D.K.: 4, 6 Ç.K.: 6
Servis yapmak	3	D.K.: 1, 3 Ç.K.: 3
İğne yapmak (vurulmak)	2	D.K.:1 Ç.K.: 1
Ders vermek	2	D.K.:2 Ç.K.:1
Çiçek açmak	2	D.K.: 2, 4
Başı dönmek	2	D.K.:2 Ç.K.: 2
Para yatırmak	2	D.K.: 2, 4
Neler	2	D.K.:5 Ç.K.: 3
Şarj etmek	2	D.K.: 4 Ç.K.: 4
Kusura bakmamak	2	D.K.: 6 Ç.K.: 6
Sürpriz yapmak	2	D.K.: 6 Ç.K.: 3
Davet etmek	2	D.K.: 6 Ç.K.: 6

* D.K.: Ders Kitabı; Ç.K.: Çalışma Kitabı

“Ne var ne yok?, ayağa kalkmak, ne haber?, iş yapmak, piknik yapmak, temizlik yapmak, tadı damağında kalmak, hoş geldiniz, hoş bulduk, midesi bulanmak, başı ağrımak, ateşi çıkmak, telefon etmek, lambayı açmak, mola vermek, yol vermek, sona ermek, yerini almak , uzak tutmak , meyve vermek, gün geçirmek, hesap açmak, randevu almak, şaka yapmak, yolda kalmak, yer bulmak, tatil yapmak, müsaade etmek, önüne geçmek, yolun açık olsun, haber vermek, sipariş vermek, yola çıkmak, başını kaşıyacak vakti olmamak, hayale dalmak, şifa vermek “ deyimleri ise sadece bir kez kullanılmış olan deyimler olarak tespit edilmiştir.

4.1.2. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1 Düzeyi Ders ve Çalışma Kitabının Deyimler Açısından Analizi

4.1.2.1. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) Ünite 1: ”Merhaba”

Yabancılar Türkçe öğretiminde temel düzey olan A1 için hazırlanmış bu ders ve çalışma kitabının ilk ünitesi Merhaba’ da tanışma, selamlaşma, dilekler, alfabe, bu ne? o kim? bölümlerine yer verilmiştir. Bu bağlamda bu ünite için 9 tane deyim tespit edilip açıklamalarına yer verilmiştir.

Tablo 9. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) 1.Ünitedeki Deyimler

Deyimler	Açıklamalar	Sayfa
Hoşça kal (kalın)	Ayrılan kimsenin kalanlara söylediği bir iyi dilek sözü.	8 Ç.K. 4
Hoş geldin	Gelen kişiye söylenen selamlama sözü.	8
Ne var ne yok?	Ne haberler var, işler nasıl?	9
Fena değil (sayılmaz)	Oldukça iyi.	9
Sağ ol	Hoşa giden bir davranış için 'çok yaşa, teşekkür ederim' anlamlarında söylenen bir söz.	9
Hoş bulduk (gördük)	'hoş geldiniz' sözüne verilen karşılık.	9
Afiyet olsun	'yarasın, ağız tadıyla yensin' anlamında kullanılan bir iyi dilek sözü.	10
Özür dilemek	1) özrünü ileri sürerek bir işi yapmayı istememek, bir işten bağışlanmasını istemek 2) yaptığı bir yanlıştan ötürü bağışlanmasını istemek.	10
Geçmiş olsun	Hastalananlara, kaza geçirenlere, beklenmedik büyük bir olumsuz durumdan kurtulanlara veya	10

hapishaneye girenlere söylenen iyi dilek sözü.

*Ç.K.: Çalışma Kitabı

4.1.2.2. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) Ünite 2: “Nerede?”

Nerede? ünitesi okulda, sayılar ve şehirde olmak üzere üç bölüme ayrılmıştır. Ünitenin deyim kullanımını incelendiğinde 5 adet deyim yer verildiği tespit edilmiştir. Tablo 10’ da bu ünite kullanılmış olan deyimler açıklamaları ile görülmektedir.

Tablo 10. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) 2.Ünitedeki Deyimler

Deyimler	Açıklamalar	Sayfa
Ne kadar	1) nicelik bakımından miktar, ölçü, fiyat, zaman anlamlarıyla soru bildiren bir söz 2) çok, oldukça 3) ne ölçüde.	26 Ç.K. 12
Buyrun (buyur etmek)	Buyurun diyerek konuğu saygı ile içeri almak.	27 Ç.K. 12
Sağ ol	Hoşa giden bir davranış için 'çok yaşa, teşekkür ederim' anlamlarında söylenen bir söz.	31
Geçmiş olsun	Hastalananlara, kaza geçirenlere, beklenmedik büyük bir olumsuz durumdan kurtulanlara veya hapishaneye girenlere söylenen iyi dilek sözü.	31
Neler	çok ve çeşitli şeyler	Ç.K. 11

*Ç.K.: Çalışma Kitabı

4.1.2.3. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) Ünite 3: “Ne Yapıyorsun?”

Ne yapıyorsun? ünitesi bir günüm, boş zamanlarım ve İstanbul’da geziyorum olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Bu ünite 20 adet deyim tespit edilmiş ve tablo 11’de açıklanmıştır.

Tablo 11. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) 3.Ünitedeki Deyimler

Deyimler	Açıklamalar	Sayfa
Alışverişe çıkmak	Alım satım işi için çarşıya gitmek.	38 Ç.K. 16
Fotoğraf çekmek	Fotoğraf makinesiyle görüntü tespit etmek.	43
Para çekmek	Bir yere yatırılmış paradan bir bölümünü geri almak.	44 Ç.K. 17
Nefes almak	1) havayı ciğerlerine çekmek, soluk almak 2) dinlenmek 3) ferahlamak, rahatlamak 4) mutlu bir biçimde yaşamak.	46
Stres atmak	Bir etkinlikte bulunarak gerginlikten, sıkıntıdan kurtulmak.	46
Piknik yapmak	Kırda yemek yemek ve gezinti yapmak.	47
Ziyaret etmek	1) birini görmeye gitmek 2) bir yeri görmeye gitmek.	49
Oyun oynamak	1) birini aldatmak, kandırmak 2) mec. hile yapmak.	Ç.K. 16
Neler	çok ve çeşitli şeyler	Ç.K. 16
Geçmiş olsun	hastalananlara, kaza geçirenlere, beklenmedik büyük bir olumsuz durumdan kurtulanlara veya hapisaneye girenlere söylenen iyi dilek sözü	Ç.K. 16
Telefon etmek	birini telefonla aramak ve bir şey söylemek	Ç.K. 17
Tatil yapmak	1) tatile çıkmak 2) işe ara verip dinlenmek.	Ç.K. 17
Geç kalmak	vaktinden sonra davranmak, gecikmek.	Ç.K. 17
Yemek vermek	konukları yemeğe çağırmak	Ç.K. 17

Selam söylemek	1) selamını birine götürmesini söylemek 2) birinin gönderdiği selamı başkasına iletmek.	Ç.K. 20
Zam yapmak	söz konusu fiyatı artırmak	Ç.K. 21
Yürüyüş yapmak	1) spor amacıyla yürümek 2) bir olayı protesto etmek veya bir konuya dikkati çekmek amacıyla topluca yürümek.	Ç.K. 21
Hoş geldiniz	gelen kişiye söylenen selamlama sözü	Ç.K. 22
Buyurun	1) buyurun diyerek konuğu saygı ile içeri almak 2) sofraya çağırarak	Ç.K. 22
Ne kadar	1) nicelik bakımından miktar, ölçü, fiyat, zaman anlamlarıyla soru bildiren bir söz 2) çok, oldukça 3) ne ölçüde.	Ç.K. 22

*Ç.K.: Çalışma Kitabı

4.1.2.4. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) Ünite 4: “Benim Dünyam”

Benim Dünyam ünitesi ailem, arkadaşlarım ve ailemden uzakta bölümlerinden oluşmaktadır. Ünite incelendiğinde 10 adet deyim kullanıldığı tespit edilerek deyimler açıklamaları ile birlikte tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) 4.Ünitedeki Deyimler

Deyimler	Açıklamalar	Sayfa
Telefon etmek	Birini telefonla aramak ve bir şey söylemek.	59 Ç.K. 26
Ziyaret etmek	1) birini görmeye gitmek 2) bir yeri görmeye gitmek.	62
Ne kadar	1) nicelik bakımından miktar, ölçü, fiyat, zaman anlamlarıyla soru	62

	bildiren bir söz	
	2) çok, oldukça	
	3) ne ölçüde.	
Başı ağrımak	sorunu olmak, sıkıntı içinde bulunmak	Ç.K. 26
İş yapmak	çalışmak.	Ç.K. 26
Temizlik yapmak	1) temizlemek 2) mec. Öldürmek 3) mec. zararlı şeyleri yok etmek.	Ç.K. 27
Neler	çok ve çeşitli şeyler	Ç.K. 27
İzin almak	bir şey yapmak için onay sağlamak	Ç.K. 30
Davet etmek	1) çağırmak 2) birinin bir şeye uymasını istemek 3) mec. yol açmak	Ç.K. 30
Selam söylemek	1) selamını birine götürmesini söylemek 2) birinin gönderdiği selamı başkasına iletme.	Ç.K. 31

*Ç.K.: Çalışma Kitabı

4.1.2.5. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) Ünite 5: “Zaman Zaman”

Bu ünite de saatler, bayramlar ve özel günler bölümlerine yer verilmiştir. Bu bağlamda 16 adet deyim tespit edilmiştir. Tablo 13’de açıklamaları ile birlikte verilmiştir.

Tablo 13. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) 5. Ünite deki Deyimler

Deyimler	Açıklamalar	Sayfa
Mola vermek	Uzun süren yolculuğa, yürüyüşe veya çalışmaya, dinlenmek amacıyla bir süre ara vermek, oturup dinlenmek.	68 Ç.K. 33

Hazırlık görmek (yapmak)	Hazır olmak için gereken şeyleri toplamak veya durumları sağlamak.	72
Ziyaret etmek	1) birini görmeye gitmek 2) bir yeri görmeye gitmek.	72 Ç.K. 37
Yardımda bulunmak	Yardım etmek.	72
Yürüyüş yapmak	Spor amacıyla yürümek.	73
Geç kalmak	Vaktinden sonra davranmak, gecikmek.	73
Davet etmek	1) çağırarak 2) birinin bir şeye uymasını istemek 3) mec. yol açmak	74
Karar vermek	Bir sorunu karara bağlamak, kararlaştırmak.	74
Nikâh kıymak	Nikâh memuru kanuna göre çiftlerin karı koca olduklarını bildirmek.	79
Çocuk olmak	Çocuklaşmak	Ç.K. 35
Neler	çok ve çeşitli şeyler	Ç.K. 35
Sürpriz yapmak	birini, beklenmedik, şaşırtan, sevindiren veya üzen bir olayla karşılaştırmak	Ç.K. 37
Telefon etmek	birini telefonla aramak ve bir şey söylemek	Ç.K. 37
Bir araya gelmek	bir yerde toplanmak, buluşmak	Ç.K. 37
Temizlik yapmak	1) temizlemek 2) mec. Öldürmek 3) mec. zararlı şeyleri yok etmek.	Ç.K. 38
Ateşe vermek	1) ateş içine sokmak 2) bir yeri kasten yakmak, kundak sokmak 3) mec. aşırı telaşa ve sıkıntıya düşürmek 4) mec. bir ülkeyi savaşa sokarak veya kargaşa ve karışıklık yaratarak sıkıntı ve yıkıma uğratmak.	Ç.K. 38

*Ç.K.: Çalışma Kitabı

4.1.2.6. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) Ünite 6: “Çevremiz ve Biz”

Çevremiz ve Biz ünitesi ailem, nerede, vücudumuz bölümlerinden oluşmaktadır. 10 adet deyim tespit edilmiştir. Tablo 14’te bu deyimler ve açıklamaları görülmektedir.

Tablo 14. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) 6. Ünitadaki Deyimler

Deyimler	Açıklamalar	Sayfa
Bir araya gelmek	Bir yerde toplanmak, buluşmak.	82
Vakit geçirmek	Oyalandırmak, uğraşmak.	87
Yürüyüş yapmak	Spor amacıyla yürümek.	87
Tedavi olmak (görmek)	İyileşmek amacıyla sağlık uygulamalarından geçmek.	93
Hoş geldiniz	Gelen kişiye söylenen selamlama sözü.	93
Hoş bulduk (gördük)	'hoş geldiniz' sözüne verilen karşılık.	93
Geçmiş olsun	Hastalananlara, kaza geçirenlere, beklenmedik büyük bir olumsuz durumdan kurtulanlara veya hapishaneye girenlere söylenen iyi dilek sözü.	93
Ad almak	1) kendisine ad verilmek 2) ün kazanmak.	Ç.K. 41
İş yapmak	Çalışmak.	Ç.K. 41
Ziyaret etmek	1) birini görmeye gitmek 2) bir yeri görmeye gitmek.	Ç.K. 43

*Ç.K.: Çalışma Kitabı

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) kapsamında incelenen 6 ünite de *N*: 44 adet deyim saptanmıştır. Bu araştırma materyalinde en sık kullanılan deyimler Tablo 15’te sıralanmıştır.

Tablo 15. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) En Sık Kullanılan Deyimler

Deyimler	Sıklık	Bulunduğu Üniteler
Ziyaret etmek	5	D.K: 3, 4, 5 Ç.K:5,6
Geçmiş olsun	4	D.K: 1, 2, 6 Ç.K:3
Ne kadar	4	D.K: 2, 4 Ç.K:2,3
Telefon etmek	4	D.K:4 Ç.K:3,4,5
Hoş geldin (geldiniz)	3	D.K: 1, 6 Ç.K:3
Buyurun	3	D.K:2 Ç.K:2,3
Neler	3	Ç.K:2,4,5
Yürüyüş yapmak	3	D.K: 5, 6 Ç.K:3
Hoşça kal	2	D.K:1 Ç.K:1
Sağ ol	2	D.K:1,2
Hoş bulduk	2	D.K: 1, 6
Alışverişe çıkmak	2	D.K:3 Ç.K:3
Para çekmek	2	D.K:3 Ç.K:3
Geç kalmak	2	D.K:5 Ç.K:3
Selam söylemek	2	Ç.K:3,4
Bir araya gelmek	2	D.K:6

		Ç.K:5
İş yapmak	2	Ç.K:4,6
Temizlik yapmak	2	Ç.K:4,5
Davet etmek	2	D.K:5
		Ç.K:4
Mola vermek	2	D.K:5
		Ç.K:5

*D.K.: Ders Kitabı; Ç.K.: Çalışma Kitabı

“Ne var ne yok, fena değil (sayılmaz), afiyet olsun, özür dilemek, fotoğraf çekmek, para çekmek, nefes almak, stres atmak, piknik yapmak, oyun oynamak, tatil yapmak, yemek vermek, zam yapmak, başı ağrımak, izin almak, hazırlık görmek (yapmak), yardımda bulunmak, karar vermek, nikâh kıymak, çocuk olmak, sürpriz yapmak, ateşe vermek, vakit geçirmek, tedavi olmak (görmek), ad almak “ deyimleri ise sadece bir kez kullanılmış olan deyimler olarak tespit edilmiştir.

4.1.3. TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1 Düzeyi Ders ve Çalışma Kitabının Deyimler Açısından Analizi

4.1.3.1. TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) Ünite 1: “Merhaba”

Ankara Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÖMER) tarafından A1 ve A2 düzeyi için hazırlanan ders ve çalışma kitabında A1 düzeyi için uygun olan ilk 6 bölüm incelenmiş ve ilk ünite Merhaba'nın tanışma, ne? kim? neresi? ve ne var? ne yok? bölümlerinden oluştuğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda ilk üniteye 9 adet deyim kullanılmıştır. Tablo 16'da bu deyimlere ve açıklamalara yer verilmiştir.

Tablo 16. TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) 1.Ünitedeki Deyimler

Deyimler	Açıklamalar	Sayfa
Hoşça kal	Ayrılan kimsenin kalanlara söylediği bir iyi dilek sözü.	8 Ç.K. 8
Hoş bulduk (gördük)	'hoş geldiniz' sözüne verilen karşılık.	8 Ç.K. 8
Hoş geldiniz	Gelen kişiye söylenen selamlama sözü.	8 Ç.K. 8
Buyrun (buyur etmek)	Buyurun diyerek konuğu saygı ile içeri almak.	9 Ç.K. 13
Geçmiş olsun	Hastalananlara, kaza geçirenlere, beklenmedik büyük bir olumsuz durumdan kurtulanlara veya hapishaneye girenlere söylenen iyi dilek sözü.	15
Afiyet olsun	'yarasın, ağız tadıyla yensin' anlamında kullanılan bir iyi dilek sözü.	15
Sağ ol	Hoşa giden bir davranış için 'çok yaşa, teşekkür ederim' anlamlarında söylenen bir söz.	15 Ç.K. 9
Fena değil (sayılmaz)	Oldukça iyi.	16
Ne haber?	1) herhangi bir bilgi var mı? 2) ne var ne yok 3) alay 'senin hiçbir şeyden haberin yok' anlamında kullanılan bir söz	Ç.K. 8

*Ç.K.: Çalışma Kitabı

4.1.3.2. TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) Ünite 2: “Günlük Hayat”

Bu ünite de Günlük Hayat konu alanı kapsamında ne yapıyorsunuz? nereden nereye? ve saatler olmak üzere üç bölüme yer verilmiştir. Günlük Hayat ünitesinin deyim kullanımını incelendiğinde 21 adet deyim tespit edilerek açıklamaları ile birlikte tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17. TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) 2.Ünitedeki Deyimler

Deyimler	Açıklamalar	Sayfa
Fotoğraf çekmek	Fotoğraf makinesiyle görüntü tespit etmek.	20
Çiçek açmak	Çiçeklenmek.	21 Ç.K. 18
Servis yapmak	Sofrada hizmet etmek ve yemeği dağıtmak.	21
Tatil yapmak	1) tatile çıkmak 2) işe ara verip dinlenmek.	23 Ç.K. 14
Hoş geldiniz	Gelen kişiye söylenen selamlama sözü.	23
Ders vermek	Öğretmek, yetiştirmek.	24
Tura çıkmak	Gezinti yapmak.	24
Para çekmek	Bir yere yatırılmış paradan bir bölümünü geri almak.	25
Kamp yapmak	Kampa girmek.	26
Renk vermek (katmak)	1) çamaşır rengi solmak 2) neşe, canlılık veya değişiklik kazandırmak 3) açık etmek.	26
Temizlik yapmak	Temizlemek, zararlı şeyleri yok etmek.	27
Başı ağrımak	Sorunu olmak, sıkıntı içinde bulunmak.	27
Gözü (gözleri) kamaşmak	1) güçlü bir ışık sebebiyle göz bakamaz olmak 2) çok etkilenmek.	27
Buz gibi	1) çok soğuk 2) çok soğuk bir etki uyandıran (şey veya kimse) 3) kötü nitelikler için kesinlik 4) kesinlikle	27

Buyrun (buyur etmek)	Buyurun diyerek konuğu saygı ile içeri almak.	28
Ne haber?	1) herhangi bir bilgi var mı? 2) ne var ne yok	30
Konser vermek	Dinleyicilere, müzik eserlerini çalmak veya söylemek.	30
Telefon etmek	birini telefonla aramak ve bir şey söylemek	Ç.K. 14
Süt vermek	emzirmek	Ç.K. 16
Göz atmak	kısa bir süre, fazla dikkat etmeden bakıvermek	Ç.K. 17
Yola çıkmak	1) araca binmek üzere yolüstünde durmak 2) bir yere varmak için bulunduğu yerden ayrılarak yolculuğa başlamak, harekete geçmek 3) herhangi bir şeyi esas almak, oradan başlamak	Ç.K. 18

*Ç.K.: Çalışma Kitabı

4.1.3.3. TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) Ünite 3: “Yakın Çevremiz”

Bu ünite “Yakın Çevremiz” konu alanı olarak kurgulanmıştır. Üç bölümden oluşmaktadır; ailem ve arkadaşlarım, evimiz ve semtimiz ve şehirler. Tespit edilen 5 adet deyim açıklaması ile birlikte tablo 18’de görülmektedir.

Tablo 18. TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) 3.Ünitedeki Deyimler

Deyimler	Açıklamalar	Sayfa
Fotoğraf çekmek	Fotoğraf makinesiyle görüntü tespit etmek.	35
Alışverişe çıkmak	Alım satım işi için çarşıya gitmek.	39
Parti vermek	Bir şeyi kutlamak veya eğlenmek için birçok kimseyi bir araya toplamak.	41
Buyrun	1) buyurun diyerek konuğu saygı ile	Ç.K. 23

	içeri almak	
	2) sofraya çağırarak	
İlgisini çekmek	ilgisini, dikkatini ve merakını üzerinde toplamak, alaka duymak	Ç.K. 24

*Ç.K.: Çalışma Kitabı

4.1.3.4. TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) Ünite 4: “Zaman Geçiyor”

“Zaman” konu alanına sahip bu ünite, ne zaman ne oldu?, dünden bugüne ve anılar bölümlerine ayrılmaktadır. Bu ünite 27 adet deyim saptanarak tablo 19’da açıklamaları ile verilmiştir.

Tablo 19. TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı A1 4.Ünitedeki Deyimler

Deyimler	Açıklamalar	Sayfa
Ders vermek	Öğretmek, yetiştirmek.	46
Tepki vermek	Herhangi bir etkiye karşı söz veya davranışla karşılık vermek.	47
Telefon etmek	Birini telefonla aramak ve bir şey söylemek.	47 Ç.K. 28
Rol almak	Bir oyunda görev almak.	48
(bir işte) yer almak	1) bir işi hazırlayanlar arasında bulunmak 2) ayrılan yerde durmak, bulunmak.	48
Sahneye çıkmak	1) tiyatro, müzik vb. sanatçılar için sanatını izleyici önünde uygulamak, göstermek 2) kullanılmak, görünmek, ortaya çıkmak.	49
Israr etmek	1) bir konuda, bir düşüncede sürekli direnmek, ayak diremek 2) çok istemek.	51
Geç kalmak	Vaktinden sonra davranmak, gecikmek.	51 Ç.K. 27

Parti vermek	Bir şeyi kutlamak veya eğlenmek için birçok kimseyi bir araya toplamak.	51
Vakit geçirmek	Oyalanmak, uğraşmak.	52
(bir şeyden) söz etmek	O şey üzerinde konuşmak.	53
Fotoğraf çekmek	Fotoğraf makinesiyle görüntü tespit etmek.	53
Buyrun (buyur etmek)	Buyurun diyerek konuğu saygı ile içeri almak.	55
Temizlik yapmak	1) temizlemek 2) mec. Öldürmek 3) mec. zararlı şeyleri yok etmek.	Ç.K. 26
Alışverişe çıkmak	alım satım işi için çarşıya gitmek	Ç.K. 26
Konser vermek	dinleyicilere, müzik eserlerini çalmak veya söylemek	Ç.K. 26
Not almak	1) biri konuşurken onun söylediklerini yazmak 2) bir şeyi başlıca noktalarını özetleyerek yazmak 3) öğrenci, iyi veya kötü numara, derece almak 4) mec. bir şeyin niteliğiyle ilgili bir karar verilmek.	Ç.K. 26
Sağ ol	hoşa giden bir davranış için 'çok yaşa, teşekkür ederim' anlamlarında söylenen bir söz	Ç.K. 26
Ziyaret etmek	1) birini görmeye gitmek 2) bir yeri görmeye gitmek.	Ç.K. 27
Vakit geçirmek	oyalanmak, uğraşmak.	Ç.K. 28
Hoş geldin	gelen kişiye söylenen selamlama sözü.	Ç.K. 29
Ne haber?	1) herhangi bir bilgi var mı? 2) ne var ne yok 3) alay 'senin hiçbir şeyden haberin yok' anlamında kullanılan bir söz	Ç.K. 29

Dört gözle beklemek (bakmak)	çok isteyerek veya özleyerek beklemek	Ç.K. 29
Geçmiş olsun	hastalananlara, kaza geçirenlere, beklenmedik büyük bir olumsuz durumdan kurtulanlara veya hapishaneye girenlere söylenen iyi dilek sözü	Ç.K. 30
Kokusunu (koku) almak (duymak)	1) bir nesnenin kokusunu algılamak 2) mec. gizli tutulan bir şeyi sezmek	Ç.K. 31
Tatil yapmak	1) tatile çıkmak 2) işe ara verip dinlenmek.	Ç.K. 31
Buz gibi	1) çok soğuk 2) çok soğuk bir etki uyandıran (şey veya kimse) 3) kötü nitelikler için kesinlik 4) kesinlikle	Ç.K. 31

*Ç.K.: Çalışma Kitabı

4.1.3.5. TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) Ünite 5: “Afiyet Olsun”

Bu ünite, ne yiyelim?, ne alırsınız? ve dünya mutfakları bölümlerinden oluşmaktadır. Ünitenin deyim kullanımını incelendiğinde 20 adet deyim tespit edilmiştir.

Tablo 20. TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) 5.Ünitedeki Deyimler

Deyimler	Açıklamalar	Sayfa
Telefon etmek	Birini telefonla aramak ve bir şey söylemek.	56
Ne haber?	1) herhangi bir bilgi var mı? 2) ne var ne yok.	56
Geç kalmak	Vaktinden sonra davranmak, gecikmek.	57
Dikkate almak	Göz önünde bulundurmak, hesaba katmak, gereğini düşünmek.	58
Hoş geldiniz	Gelen kişiye söylenen selamlama sözü.	60

		Ç.K. 32
Karar vermek	Bir sorunu karara bağlamak, kararlaştırmak.	60
Para çekmek	Bir yere yatırılmış paradan bir bölümünü geri almak.	62
Buyrun (buyur etmek)	Buyurun diyerek konuğu saygı ile içeri almak.	62
		Ç.K. 32
Uzak tutmak	Uzakta kalmasını sağlamak.	63
Eksik olmamak	Her vakit ve her fırsatta bulunmak.	64
Dilinden düşürmemek	Sürekli olarak aynı kişiden veya şeyden söz etmek, sık sık anmak.	64
Özen göstermek	Bir şeyi özenerek elden geldiğince iyi olmasına gayret ederek yapmak, itina etmek.	66
Kontrol altında tutmak	Denetlemek.	66
Strese girmek	Gerilmek, sıkıntıya girmek.	66
Uzak durmak	Yaklaşmamak, karışmamak.	66
Sağ ol	hoşa giden bir davranış için 'çok yaşa, teşekkür ederim' anlamlarında söylenen bir söz	Ç.K. 32
Ne kadar	1) nicelik bakımından miktar, ölçü, fiyat, zaman anlamlarıyla soru bildiren bir söz 2) çok, oldukça 3) ne ölçüde	Ç.K. 32
Gürültü yapmak (çıkarmak, etmek, koparmak)	1) düzensiz ve rahatsız edici sesler çıkarmak 2) kavga, karışıklık, tartışma çıkarmak.	Ç.K. 32
Gözün aydın!	sevinçli bir olay dolayısıyla kullanılan bir kutlama sözü	Ç.K. 33
(birinin) sesi çıkmamak (kesilmek)	bir şey söylemeyerek susmak.	Ç.K. 33

*Ç.K.: Çalışma Kitabı

4.1.3.6. TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) Ünite 6: “Bürokrasi Her Yerde”

“Bürokrasi Her Yerde” ünitesi kapsamında sayın yetkili, başımız dertte ve yardım istiyorum bölümlerine yer verilmiştir. Bu ünite incelendiğinde 23 adet deyim kullanıldığı tespit edilmiştir. Tablo 21’de kullanılan bu deyimler ve açıklamalarına yer verilmiştir.

Tablo 21. TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı (A1) 6.Ünitedeki Deyimler

Deyimler	Açıklamalar	Sayfa
Buyrun (buyur etmek)	Buyurun diyerek konuğu saygı ile içeri almak.	69
Poz vermek	Resim yaptırmak veya fotoğraf çektirmek için durum almak.	69
Zor gelmek	Bir işin yapılması birine güç gelmek.	69
Geçmiş olsun	Hastalananlara, kaza geçirenlere, beklenmedik büyük bir olumsuz durumdan kurtulanlara veya hapisaneye girenlere söylenen iyi dilek sözü.	69
Yer vermek	1) önemli saymak, saygı göstermek 2) bir olaya yol açmak, imkân tanımak 3) önemli bir görev vermek 4) kendi yerini bir başkasına bırakmak 5) kullanmak 6) söz etmek, değinmek 7) ağırlık vermek 8) konu edinmek.	71
Yola çıkmak	1) araca binmek üzere yol üstünde durmak 2) bir yere varmak için bulunduğu yerden ayrılarak yolculuğa başlamak, harekete geçmek.	72

(birinin) ifadesini almak	1) sorguya çekmek 2) görgü tanığının anlattıklarını yazmak.	72
Özür dilemek	1) özrünü ileri sürerek bir işi yapmayı istememek, bir işten bağışlanmasını istemek 2) yaptığı bir yanlıştan ötürü bağışlanmasını istemek.	72 Ç.K. 40
Haber vermek	Bildirmek, haber ulaştırmak.	73
Sokakta kalmak	Sığınacak yeri olmamak, bakacak kimsesi bulunmamak.	73
Çığlık atmak	Kulak tırmalayıcı korkunç sesler çıkararak acı acı bağırarak.	74
Fırtına çıkmak	Sert rüzgâr esmeye başlamak.	77
Ders almak	1) bir konu üzerinde bir öğrenci yetkili bir kimseden bilgi edinmek 2) bir olaydan deneyim kazanmak, ibret almak.	77
Geç kalmak	Vaktinden sonra davranmak, gecikmek.	78 Ç.K. 40
Güven vermek	güven duygusu uyandırmak, itimat telkin etmek.	Ç.K. 38
Ortak olmak	bir şeyi paylaşmak veya bir şeye katılmak	Ç.K. 38
Rezil olmak	çok utanacak bir duruma gelmek	Ç.K. 40
Fotoğraf çekmek	fotoğraf makinesiyle görüntü tespit etmek	Ç.K. 41
Dört gözle beklemek	çok isteyerek veya özleyerek beklemek	Ç.K. 41
Fal bakmak (açmak)	bakla, su, iskambil vb.ne bakarak gelecekte olacak şeyleri anlamaya çalışmak	Ç.K. 41
Ziyaret etmek	1) birini görmeye gitmek 2) bir yeri görmeye gitmek.	Ç.K. 42
Su vermek	1) bitkileri sulamak 2) hayvanlara su içirmek;	Ç.K. 42

3) insanlara içmek için su getirmek.

Mum yakmak kutsal sayılan bir yere giderek adak adadığında mum yakıp koymak. Ç.K. 43

*Ç.K.: Çalışma Kitabı

TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı A1 kapsamında incelenen 6 ünite de *N:71* adet deyim tespit edilmiştir. En sık kullanılmış olan deyimler Tablo 22’de sunulmuştur.

Tablo 22. TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı A1 En Sık Kullanılan Deyimler

Deyimler	Sıklık	Bulunduğu Üniteler
Hoş geldiniz	6	D.K:1, 2, 5 Ç.K.: 1,4,5
Buyurun (buyur etmek)	6	D.K:1, 2, 4, 5, 6 Ç.K.: 5
Geç kalmak	5	D.K:4, 5, 6 Ç.K.: 4,6
Sağ ol	4	D.K: 1 Ç.K.:1,4,5
Telefon etmek	4	D.K:4, 5 Ç.K.:2,4
Geçmiş olsun	3	D.K:1, 6 Ç.K.: 4
Ne haber?	3	D.K:2 Ç.K.: 1,4
Fotoğraf çekmek	3	D.K:2, 3, 4
Tatil yapmak	3	D.K:2 Ç.K.:2,4
Hoşça kal	2	D.K:1 Ç.K:1
Hoş bulduk	2	D.K:1 Ç.K:1

Çiçek açmak	2	D.K.:2 Ç.K.:2
Ders vermek	2	D.K.:2, 4
Para çekmek	2	D.K.:2, 5
Temizlik yapmak	2	D.K.:2 Ç.K.:4
Buz gibi	2	D.K.:2 Ç.K.:4
Konser vermek	2	D.K.:2 Ç.K.:4
Yola çıkmak	2	D.K.:6 Ç.K.:2
Alışverişe çıkmak	2	D.K.:3 Ç.K.:4
Parti vermek	2	D.K.:3, 4
Vakit geçirmek	2	D.K.:4 Ç.K.:4
Ziyaret etmek	2	Ç.K.:4,6
Dört gözle beklemek	2	Ç.K.:4,6
Özür dilemek	2	D.K.:6 Ç.K.:6

*D.K.: Ders Kitabı, Ç.K.: Çalışma Kitabı

“Afiyet olsun, fena değil, servis yapmak, tatil yapmak, tura çıkmak, kamp yapmak, renk vermek (katmak), başı ağrımak, gözü (gözleri) kamaşmak, süt vermek, göz atmak, ilgisini çekmek, tepki vermek, rol almak, (bir işte) yer almak, sahneye çıkmak, ısrar etmek, (bir şeyden) söz etmek, not almak, karar vermek, kokusunu almak, dikkate almak, uzak tutmak, eksik olmamak, dilinden düşürmemek, özen göstermek, kontrol altında tutmak, strese girmek, uzak durmak, ne kadar, gürültü yapmak, gözün aydın, sesi çıkmamak, poz vermek, zor gelmek, yer vermek, (birinin) ifadesini almak, haber vermek, sokakta kalmak, çığlık atmak, fırtına çıkarmak, ders

almak, güven vermek, ortak olmak, rezil olmak, fal bakmak, su vermek, mum yakmak” deyimleri ise sadece bir defa kullanılmış olan deyimler olarak tespit edilmiştir.

4.1.4. Yedi İklim A1 Düzeyi Ders ve Çalışma Kitabının Deyimler Açısından Analizi

4.1.4.1. Yedi İklim Türkçe A1 Ders ve Çalışma Kitabı Ünite 1: “Tanışma”

Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin ilk kez Türkçe ile karşılaştıkları bu ünite, “tanışma” konu alanı kapsamında kurgulanmış bir yapıdadır. Merhaba, nerelisiniz? ve selamlaşma bölümlerine ayrılmış olan ünite de deyim kullanımı incelendiğinde, tanışma bağlamında 9 adet deyim tespit edilmiş ve açıklamaları ile birlikte tablo 23’te verilmiştir.

Tablo 23. Yedi İklim Türkçe A1 Ders ve Çalışma Kitabı 1.Ünite deki Deyimler

Deyimler	Açıklamalar	Sayfa
Hoşça kal	Ayrılan kimsenin kalanlara söylediği bir iyi dilek sözü.	19 Ç.K. 15
Hoş geldiniz	Gelen kişiye söylenen selamlama sözü.	19 Ç.K. 16
Eline (elinize veya ellerinize) sağlık	El emeği ile güzel bir şey yapana söylenen iyi dilek sözü.	23
Buyrun (buyur etmek)	Buyurun diyerek konuğu saygı ile içeri almak.	24 Ç.K. 15
Afiyet olsun	'yarasın, ağız tadıyla yensin" anlamında kullanılan bir iyi dilek sözü.	25
Hoş bulduk (gördük)	'hoş geldiniz' sözüne verilen karşılık.	25 Ç.K. 16
Özür dilemek	1) özrünü ileri sürerek bir işi yapmayı istememek, bir işten bağışlanmasını istemek 2) yaptığı bir yanlıştan ötürü bağışlanmasını istemek.	30

Kusura bakmamak	hoş görmek	Ç.K. 15
Ne kadar	1) nicelik bakımından miktar, ölçü, fiyat, zaman anlamlarıyla soru bildiren bir söz. 2) çok, oldukça 3) ne ölçüde.	Ç.K. 16

*Ç.K.: Çalışma Kitabı

4.1.4.2. Yedi İklim Türkçe A1 Ders ve Çalışma Kitabı Ünite 2: “Ailemiz”

Bu ünite “ailemiz” konu alanı olarak tasarlanmıştır. Ailem ve ben, evim ve adresim olarak üç bölüme ayrılmıştır. Bu ünite 7 adet deyim saptanmıştır. Tablo 24’te bu ünite kullanılmış olan deyimler görülmektedir.

Tablo 24. Yedi İklim Türkçe A1 Ders ve Çalışma Kitabı 2.Ünite 2’deki Deyimler

Deyimler	Açıklamalar	Sayfa
Yardım etmek	Yardımda bulunmak.	44
Pas atmak (vermek)	Bazı top oyunlarında bir oyuncu takım arkadaşına top geçirmek.	46
Takım tutmak	Spor takımlarından birini desteklemek.	46
Neler	çok ve çeşitli şeyler	Ç.K. 19
İş yapmak	çalışmak	Ç.K. 24
(birine) dil çıkarmak	alay etmek, eğlenmek.	Ç.K. 25
Konser vermek	dinleyicilere, müzik eserlerini çalmak veya söylemek.	Ç.K.28

*Ç.K.: Çalışma Kitabı

4.1.4.3. Yedi İklim Türkçe A1 Ders ve Çalışma Kitabı Ünite 3: “Günlük Hayat”

“Günlük Hayat” konu alanına sahip olan bu ünite, saat kaçta? ne kadar? kaç lira? nerede? ne zaman? bölümlerine ayrılmaktadır. Bu ünite 17 adet deyim kullanımı belirlenmiştir. Bu ünitenin deyimleri Tablo 25’te sıralanmıştır:

Tablo 25. Yedi İklim Türkçe A1 Ders ve Çalışma Kitabı 3.Ünitedeki Deyimler

Deyimler	Açıklamalar	Sayfa
Hoş geldiniz	Gelen kişiye söylenen selamlama sözü.	57
Hoş bulduk (gördük)	'hoş geldiniz' sözüne verilen karşılık.	57
Buyurun (buyur etmek)	Buyurun diyerek konuğu saygı ile içeri almak.	57
Para çekmek	Bir yere yatırılmış paradan bir bölümünü geri almak.	58
İş yapmak	Çalışmak.	59
Güneş açmak	Güneş bulutlardan sıyrılıp görünmek.	59
Ne kadar	1) nicelik bakımından miktar, ölçü, fiyat, zaman anlamlarıyla soru bildiren bir söz 2) çok, oldukça 3) ne ölçüde.	64 Ç.K. 35
Sağ ol	Hoşa giden bir davranış için 'çok yaşa, teşekkür ederim' anlamlarında söylenen bir söz.	64
Gözün aydın!	Sevinçli bir olay dolayısıyla kullanılan bir kutlama sözü.	66
Hoşça kal	Ayrılan kimsenin kalanlara söylediği bir iyi dilek sözü.	66 Ç.K. 40
Ziyafet vermek	Konukları yemekli ağırlamak.	66
Sınava girmek	Bir kimse, bir konu üzerindeki bilgisinin ölçülmesini sağlamak için yapılan yoklamada hazır bulunmak.	71
Üstü kalsın	Hesaptan artakalan az miktardaki paranın alınmaması, bahşiş olarak bırakılması sırasında söylenen bir söz.	74
Bereket versin	Para alan kimsenin söylediği iyi dilek sözü.	74
Davet etmek	1) çağırarak 2) birinin bir şeye uymasını istemek 3) mec. yol açmak	Ç.K. 31

Neler	çok ve çeşitli şeyler	Ç.K. 31
Geziye çıkmak	uzak yerleri dolaşmak.	Ç.K. 32

*Ç.K.: Çalışma Kitabı

4.1.4.4. Yedi İklim Türkçe A1 Ders ve Çalışma Kitabı Ünite 4: “Çevremiz”

“Çevremiz” konu alanı kapsamında kurgulanmış olan bu ünite, bizim sokağımız, ne? nerede? bir haftalık planımız bölümlerine ayrılmıştır. Bu üniteye 13 adet deyim kullanımı mevcuttur. Tablo 26’da bu deyimler açıklamaları ile birlikte görülmektedir.

Tablo 26. Yedi İklim Türkçe A1 Ders ve Çalışma Kitabı 4. Üniteye Deyimler

Deyimler	Açıklamalar	Sayfa
Yürüyüş yapmak	Spor amacıyla yürümek.	78
Buyurun (buyur etmek)	Buyurun diyerek konuğu saygı ile içeri almak.	80 Ç.K. 45
Özür dilemek	1) özrünü ileri sürerek bir işi yapmayı istememek, bir işten bağışlanmasını istemek 2) yaptığı bir yanlışın özürü bağışlanmasını istemek.	80
Rahatsız etmek (rahatsızlık vermek)	Rahatını bozmak, rahatını, keyfini kaçırmak.	80
Hoş geldin	Gelen kişiye söylenen selamlama sözü.	80
Hoş bulduk (gördük)	'hoş geldiniz' sözüne verilen karşılık.	80
Şaka yapmak	Şaka niteliğinde bir şey yapmak veya söylemek.	88
Alışverişe çıkmak	Alım satım işi için çarşıya gitmek.	89
Not etmek	Not olarak yazmak, kaydetmek.	92
Karar vermek	Bir sorunu karara bağlamak, kararlaştırmak.	92
Dünyaya gelmek	İnsan, doğmak.	93

Boş durmak	İşsiz kalmak, çalışmamak.	94
Sipariş vermek	Bir şeyin yapılmasını, getirilmesini veya gönderilmesini birine ısmarlamak.	95

*Ç.K.: Çalışma Kitabı

4.1.4.5. Yedi İklim Türkçe A1 Ders ve Çalışma Kitabı Ünite 5: “Meslekler”

Bu ünite de “Meslekler” konu alanı olarak kurgulanmış ve meslekleri tanıyalım, ne olmak istiyorsun? , hobilerim olarak üç bölüme ayrılmıştır. Tablo 27’de bu ünite de kullanılmış olan 21 adet deyim görülmektedir.

Tablo 27. Yedi İklim Türkçe A1 Ders ve Çalışma Kitabı 5.Ünite deki Deyimler

Deyimler	Açıklamalar	Sayfa
Canı istemek	Heves duymak.	99
Telefon etmek	Birini telefonla aramak ve bir şey söylemek.	99
Ziyaret etmek	1) birini görmeye gitmek 2) bir yeri görmeye gitmek.	100
Buyurun (buyur etmek)	Buyurun diyerek konuğu saygı ile içeri almak.	104
Hoş geldiniz	Gelen kişiye söylenen selamlama sözü.	106
Geçmiş olsun	Hastalananlara, kaza geçirenlere, beklenmedik büyük bir olumsuz durumdan kurtulanlara veya hapis haneye girenlere söylenen iyi dilek sözü.	106
Faydası olmak	Yararı olmak.	106
Akla gelmemek	1) hatırlanamamak 2) olabileceğini düşünmemek.	111
Fotoğraf çekmek	Fotoğraf makinesiyle görüntü tespit etmek.	112
Sağ ol	Hoşa giden bir davranış için 'çok yaşa, teşekkür ederim' anlamlarında söylenen bir söz.	113

Eline (elinize veya ellerinize) sağlık	El emeği ile güzel bir şey yapana söylenen iyi dilek sözü.	113
Bereket versin	Para alan kimsenin söylediği iyi dilek sözü.	113
Yürüyüş yapmak	Spor amacıyla yürümek.	114
Neler	çok ve çeşitli şeyler	Ç.K. 55
Ameliyata almak	gerekli hazırlıkların yapılmasından sonra hastayı ameliyat etmek	Ç.K.57
Güneş doğmak	sabahleyin güneş ufuktan yükselmek.	Ç.K. 57
Haber vermek	1) bildirmek, haber ulaştırmak 2) bir durumun, bir olayın belirtisi olmak	Ç.K. 57
Gün geçirmek (öldürmek)	boş şeylerle vakit geçirmek	Ç.K. 60
Yola çıkmak	1) araca binmek üzere yolüstünde durmak 2) bir yere varmak için bulunduğu yerden ayrılarak yolculuğa başlamak, harekete geçmek 3) herhangi bir şeyi esas almak, oradan başlamak	Ç.K. 60
Göç etmek (eylemek)	1) oturduğu yerden başka bir yere gidip yerleşmek, göçmek 2) mec. ölmek.	Ç.K. 64
Temizlik yapmak	1) temizlemek 2) mec. Öldürmek 3) mec. zararlı şeyleri yok etmek.	Ç.K. 65

*Ç.K.: Çalışma Kitabı

4.1.4.6. Yedi İklim Türkçe A1 Ders ve Çalışma Kitabı Ünite 6: “Ulaşım”

“Ulaşım” konu alanına sahip olan bu ünite, yolculuk nereye? , trafikte, bugün hava nasıl? bölümlerine ayrılmaktadır. Bu ünite de saptanan 21 adet deyim Tablo 28’de sıralanmıştır.

Tablo 28. Yedi İklim Türkçe A1 Ders ve Çalışma Kitabı 6.Ünitedeki Deyimler

Deyimler	Açıklamalar	Sayfa
Hoş geldiniz	Gelen kişiye söylenen selamlama sözü.	118
Ortaya çıkmak	Delilleriyle göstermek, ispat etmek.	118
Buyurun (buyur etmek)	Buyurun diyerek konuğu saygı ile içeri almak.	122
Hoşça kal (kalın)	Ayrılan kimsenin kalanlara söylediği bir iyi dilek sözü.	122
Hoş bulduk (gördük)	'hoş geldiniz' sözüne verilen karşılık.	122
Geç kalmak	Vaktinden sonra davranmak, gecikmek.	122
İşaret vermek	Bir araç kullanarak bir şeyi belli etmek.	126
Güneş açmak	Güneş bulutlardan sıyrılıp görünmek.	128
Çiçek açmak	Çiçeklenmek.	130
Yola çıkmak	1) araca binmek üzere yolüstünde durmak 2) bir yere varmak için bulunduğu yerden ayrılarak yolculuğa başlamak, harekete geçmek 3) herhangi bir şeyi esas almak, oradan başlamak.	131
Hava açmak (açılmak)	Bulutlar dağılmak.	131
Hazırlık görmek (yapmak)	Hazır olmak için gereken şeyleri toplamak veya durumları sağlamak.	131
Hava kapanmak	Gökyüzü bulutlarla örtülmek.	131
Yer bulmak	1) oturacak yer sağlamak: Sinemada zar zor bir yer bulduk. 2) bir kimse bir işe, görev yapacağı bir yere yerleşmek.	131
Sınava girmek	bir kimse, bir konu üzerindeki bilgisinin ölçülmesini sağlamak için yapılan yoklamada hazır bulunmak	Ç.K. 68
Serbest bırakmak	1) tutuklu veya gözaltında bulunan birini serbest, özgür duruma	Ç.K. 69

	getirmek, tahliye etmek	
	2) kendi düşüncesi ve iradesine göre davranmasına izin vermek	
Yok olmak	1) ortadan kalkmak, kaybolmak 2) mec. varlığı sona ermek	Ç.K. 69
Kilo almak	beslenerek vücudun ağırlığı artmak, şişmanlamak.	Ç.K.70
Ne kadar	1) nicelik bakımından miktar, ölçü, fiyat, zaman anlamlarıyla soru bildiren bir söz 2) çok, oldukça 3) ne ölçüde.	Ç.K. 70
Mola vermek	uzun süren yolculuğa, yürüyüşe veya çalışmaya, dinlenmek amacıyla bir süre ara vermek, oturup dinlenmek	Ç.K. 74
Şimşek çakmak	şimşek oluşmak	Ç.K. 75

*Ç.K.: Çalışma Kitabı

4.1.4.7. Yedi İklim Türkçe A1 Ders ve Çalışma Kitabı Ünite 7: “İletişim”

Bu ünite “İletişim” konu alanı olarak kurgulanmış ve telefon, bilgisayar ve internet, yüz yüze olarak üç bölüme ayrılmıştır. Bu ünite 21 adet deyim kullanımı tespit edilmiştir. Tablo 29’da bu ünite kullanılmış olan deyimler açıklamaları ile birlikte görülmektedir.

Tablo 29. Yedi İklim Türkçe A1 Ders ve Çalışma Kitabı 7. Ünite deki Deyimler

Deyimler	Açıklamalar	Sayfa
Hat çekmek	Telefon, telgraf tellerini döşemek veya direklere germek.	138
İcat etmek	İlk kez yeni bir şey yaratmak.	138
		Ç.K. 81
Karşılık vermek	1) küçük büyüğüne karşı gelmek 2) cevap vermek, yanıt vermek.	138
Telefon etmek (açmak)	Birini telefonla aramak ve bir şey söylemek.	139
		Ç.K 87

Buyurun (buyur etmek)	Buyurun diyerek konuğu saygı ile içeri almak.	140 Ç.K. 79
Fotoğraf çekmek	Fotoğraf makinesiyle görüntü tespit etmek.	142
Gözden geçirmek	1) okumak 2) niteliğini anlamak için bir şeyin her yanına bakmak, incelemek, muayene etmek 3) araç, motor vb.nin çalışıp çalışmadığını incelemek, denemek, denetlemek.	144
Özür dilemek	1) özrünü ileri sürerek bir işi yapmayı istememek, bir işten bağışlanmasını istemek 2) yaptığı bir yanlıştan ötürü bağışlanmasını istemek.	145
Söze başlamak	Konuşmaya başlamak, bir konuya girmek.	145
İletişim kurmak	Bilgi, haber vb. alışverişi yapmak.	147 Ç.K. 81
Davet etmek	Çağırarak.	147
Ziyaret etmek	1) birini görmeye gitmek 2) bir yeri görmeye gitmek.	147
İyi ki	Güzel bir rastlantı olarak, ne mutlu.	149
İddiaya girmek (tutuşmak)	Karşit iddialarda bahse girişmek.	149
Hoş geldiniz	Gelen kişiye söylenen selamlama sözü.	150
Geç kalmak	Vaktinden sonra davranmak, gecikmek.	150
Meraktan ölmek	Çok kaygılanmak.	150
Hayırdır inşallah	1) anlatılan bir rüyayı iyiye yormak için kullanılan bir söz 2) şaşma ve merak veren olgular karşısında söylenen bir söz.	150
Ad vermek	Adlandırmak.	152

Haber göndermek	Herhangi bir araçla bildirmek.	152
Yola çıkmak	1) araca binmek üzere yol üstünde durmak 2) bir yere varmak için bulunduğu yerden ayrılarak yolculuğa başlamak, harekete geçmek 3) herhangi bir şeyi esas almak, oradan başlamak	Ç.K. 88

*Ç.K.: Çalışma Kitabı

4.1.4.8. Yedi İklim Türkçe A1 Ders ve Çalışma Kitabı Ünite 8: “Tatil”

“Tatil” konu alanı kapsamında kurgulanmış olan bu ünite, hafta sonu, yaz tatili ve bayram bölümlerine ayrılmıştır. Deyim kullanımı incelendiğinde 32 adet deyim kullanıldığı tespit edilmiştir. Tablo 30’da bu deyimler açıklaması ile birlikte görülmektedir.

Tablo 30. Yedi İklim Türkçe A1 Ders ve Çalışma Kitabı 8.Ünitedeki Deyimler

Deyimler	Açıklamalar	Sayfa
Yola çıkmak	1) araca binmek üzere yol üstünde durmak 2) bir yere varmak için bulunduğu yerden ayrılarak yolculuğa başlamak, harekete geçmek.	156 Ç.K. 91
Kusura bakmamak (kalmamak)	Hoş görmek.	157
Mola vermek	Uzun süren yolculuğa, yürüyüşe veya çalışmaya, dinlenmek amacıyla bir süre ara vermek, oturup dinlenmek.	158
Halay çekmek (tepmek)	Halay oyunu oynamak.	158
Selam söylemek	1) selamını birine götürmesini söylemek 2) birinin gönderdiği selamı başkasına iletmek.	158
Hoşça kal (kalm)	Ayrılan kimsenin kalanlara söylediği bir iyi dilek sözü.	158 Ç.K. 94

Yol yürümek	Yolda gitmek.	158
Yürüyüşe çıkmak	Dolaşmaya, gezintiye çıkmak.	158
Yürüyüş yapmak	Spor amaçlı yürümek.	158
Buyurun (buyur etmek)	Buyurun diyerek konuğu saygı ile içeri almak.	159
Tatil olmak	Kapanmak, ara verilmek.	163
(bir şeyin) keyfini çıkarmak	Bir şeyden iyice tat almak.	164
İlgi duymak	Bir işe, bir olaya, bir kimseye önem vermek, yakınlık duymak.	164
Katkıda bulunmak	Bir şeyin oluşmasına, gelişmesine veya gerçekleşmesine emek, bilgi, para vb. ile yardım etmek.	165
Ziyaret etmek	1) birini görmeye gitmek 2) bir yeri görmeye gitmek.	166 Ç.K. 94
Hoş geldiniz	Gelen kişiye söylenen selamlama sözü.	167 Ç.K. 96
Kendine gelmek	1) ayılmak 2) aklı başına gelmek 3) durumu düzelmek.	172
Abdest almak	Müslümanlar, belli ibadetleri yapabilmek için bir düzen içerisinde bazı organları yıkayıp bazılarını mesh ederek arınmak.	172
Vakit geçirmek	oyalanmak, uğraşmak.	Ç.K. 91
Türkü söylemek	ezgisiyle bir türküyü seslendirmek	Ç.K. 91
Hazırlık yapmak (görmek)	hazır olmak için gereken şeyleri toplamak veya durumları sağlamak	Ç.K. 91
İlgi görmek	ilgi çekmek	Ç.K. 91
Nefes almak	1) havayı ciğerlerine çekmek, soluk almak 2) dinlenmek 3) ferahlamak, rahatlamak	Ç.K. 91

	4) mutlu bir biçimde yaşamak	
Fotoğraf çekmek	fotoğraf makinesiyle görüntü tespit etmek.	Ç.K. 91
Piknik yapmak	kırda yemek yemek ve gezinti yapmak.	Ç.K. 92
Hayran kalmak (olmak)	çok beğenmek	Ç.K. 93
Tadı damağında kalmak	1) yenen bir şeyin tadını unutamamak 2) hoş giden, zevk alınan bir şeyi unutamamak	Ç.K. 94
Başına güneş geçmek	güneş çarpmak	Ç.K. 94
Ateşi çıkmak (yükselmek)	hasta vücut ısısı olağandan çok artmak.	Ç.K. 94
Heyecan vermek	heyecan duymasına sebep olmak	Ç.K. 96
Özür dilemek	1) özrünü ileri sürerek bir işi yapmayı istememek, bir işten bağışlanmasını istemek 2) yaptığı bir yanlıştan ötürü bağışlanmasını istemek	Ç.K. 98
Söz vermek	bir işi yapacağımı kesinlikle bildirmek	Ç.K. 98

*Ç.K.: Çalışma Kitabı

Yedi İklim Türkçe A1 ders ve çalışma kitabı kapsamında **N: 94** adet deyim tespit edilmiştir. İncelenen 8 ünite de en sık kullanılmış olan deyimler Tablo 31'deki gibidir.

Deyimler	Sıklık	Bulunduğu Üniteler
Buyurun (buyur et)	10	D.K.:1, 3, 4, 5, 6, 7, 8 Ç.K.:1,4,7
Hoş geldiniz	9	D.K.:1, 3, 4, 5, 6, 7, 8 Ç.K.:1,8
Hoşça kal	7	D.K.:1, 3, 6, 8 Ç.K.:1,3,8

Hoş bulduk	5	D.K:1, 3, 4, 6 Ç.K:1
Yola çıkmak	5	D.K: 6, 8 Ç.K:5,7,8
Ne kadar	4	D.K:3 Ç.K:1,3,6
Özür dilemek	3	D.K:1, 4 Ç.K:8
Neler	3	Ç.K:2,3,5
Güneş açmak	3	D.K:3, 6 Ç.K:6
Yürüyüş yapmak	3	D.K:4, 5, 8
Telefon etmek	3	D.K:5, 7 Ç.K:7
Ziyaret etmek	3	D.K:5, 8 Ç.K:8
Fotoğraf çekmek	3	D.K:5, 7 Ç.K:8
Kusura bakmamak	2	D.K:8 Ç.K:1
İş yapmak	2	D.K:3 Ç.K:2
Geç kalmak	2	D.K:6,7
Hazırlık görmek (yapmak)	2	D.K:6 Ç.K:8
Mola vermek	2	D.K:8 Ç.K:6
İcat etmek	2	D.K:7 Ç.K:7
İletişim kurmak	2	D.K:7

		Ç.K.:7
Bereket versin	2	D.K.:3, 5
Eline sağlık	2	D.K.:1, 5
Sağ ol	2	D.K.:3, 6

*D.K.: Ders Kitabı, Ç.K.: Çalışma Kitabı

“Afiyet olsun, yardım etmek, pas atmak (vermek), takım tutmak, dil çıkarmak, konser vermek, para çekmek, gözün aydın, ziyafet vermek, sınava girmek, üstü kalsın, davet etmek, geziye çıkmak, rahatsız etmek (rahatsızlık vermek), şaka yapmak, alışverişe çıkmak, not etmek, karar vermek, dünyaya gelmek, boş durmak, sipariş vermek canı istemek, geçmiş olsun, faydası olmak, akla gelmek, ameliyata almak, güneş doğmak, haber vermek, gün geçirmek, göç etmek, temizlik yapmak, ortaya çıkmak, işaret vermek, çiçek açmak, hava açmak (açılmak), hava kapanmak, yer bulmak, sınava girmek, serbest bırakmak, yok olmak, kilo almak, şimşek çakmak, hat çekmek, karşılık vermek, gözden geçirmek, söze başlamak, iyi ki, iddiaya girmek, meraktan ölmek, hayırdır inşallah, ad vermek, haber götürmek (göndermek), halay çekmek (tepmek), selam söylemek, yol yürümek, yürüyüşe çıkmak, tatil olmak, keyfini çıkarmak, ilgi duymak, katkıda bulunmak, kendine gelmek, abdest almak, vakit geçirmek, türkü söylemek, ilgi görmek, nefes almak, piknik yapmak, hayran kalmak, tadı damağında kalmak, başına güneş geçmek, ateşi çıkmak (yükselmek), heyecan vermek, söz vermek” deyimleri ise sadece bir kez kullanılmış olan deyimler olarak tespit edilmiştir.

Bu çalışmanın araştırma materyalleri olan Gazi TÖMER Ders ve Çalışma Kitabı A1 (61), İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı A1 (44), TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı A1 (71) ve Yedi İklim Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı A1 (94) adet deyim saptanmıştır. Söz konusu ders kitaplarının analizi sonucunda, A1 düzeyi yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanı ders kitaplarına farklı nicelikte ve nitelikte deyimlerin dâhil edildiği görülmektedir. Tablo 32’de söz konusu araştırma materyallerinde ortak kullanılmış olan deyimler sıralanmıştır.

Tablo 32. Araştırma Materyali Ders ve Çalışma Kitaplarında Ortak Kullanılmış Deyimler (14 adet)

Hoş geldiniz	Hoş bulduk
Afiyet olsun	Özür dilemek
Geçmiş olsun	Sağ ol
Hoşça kal (kalın)	Buyurun (buyur etmek)
Ziyaret etmek	Para çekmek
Ne kadar	Geç kalmak
Telefon etmek	Fotoğraf çekmek

Tablo 32’de görüldüğü gibi araştırma materyali olan ders ve çalışma kitapları arasında oldukça az bir deyim kesişimi göze çarpmaktadır. Sadece 14 adet deyim araştırma materyali olan ders ve çalışma kitaplarında ortak deyimler olarak saptanmıştır.

Ortak kullanılmış olan söz konusu 14 deyimnin nitelikleri irdelendiğinde, A1 düzeyi için deyim kullanımında olmazsa olmaz diyebileceğimiz deyimler; “ Hoş geldiniz, hoş bulduk, hoşça kal, afiyet olsun, özür dilemek, buyurun (buyur etmek) , geçmiş olsun, sağ ol.” İletişim kurmak ve iletişimin devam etmesi için kullanılan deyimler niteliğinde olarak bir metinde bağlam içinde verilen deyimlerdir. Para çekmek, fotoğraf çekmek, telefon etmek, geç kalmak deyimleri ise günlük hayatı sürdürürken kullanılan deyimlerdendir. Para çekmek ve fotoğraf çekmek deyimleri mecaz anlam içermelerine rağmen günlük hayatta sıklıkla yapılan eylemler oldukları için A1 düzeyi için kullanılmaya uygun olabilir.

Araştırma materyali olan ders ve çalışma kitaplarının analizi sonucunda ortak ve ortak kullanımı olmayan tüm deyimler listelemiş ve A1 düzeyi için **179** adet deyim ortaya çıktığı saptanmıştır.

4.2. Deyimlerin Dereceli Puanlama Anahtarı Bulguları

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında A1 düzeyi için bir deyim seti geliştirmeyi amaçlayan bu çalışmada, araştırma materyalleri olan ders ve çalışma kitaplarının taranması sonucunda belirlenmiş olan 179 adet deyim, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanı uzmanlarının (N:48) değerlendirmesi için dereceli puanlama

anahtar haline getirilmiştir. Belirlenmiş olan deyimler 4:çok uygun, 3: uygun, 2: orta seviyede uygun, 1: düşük seviyede uygun ve 0: uygun değil derecesi ile değerlendirilmiştir.

4.2.1.Deyimlerin Ortalama Puanlarına Göre Uygunluk Sıralamasına İlişkin Bulgular

Uzmanlardan toplanan veriler sonucunda her bir deyim için puan ortalaması tespit edilmiştir. Deyimlerin ortalama puanları *4.00 – 3.20 çok uygun*, *3.19 – 2.40 uygun*, *2.39 – 1.60 orta seviyede uygun*, *1.59 – 0.80 düşük seviyede uygun* ve *0.79 – 0.00 uygun değil* puan aralıklarına göre hesaplanmış ve tablo 33’te gösterilmiştir.

Tablo 33. Deyimlerin Ortalama Puanlara Göre Uygunluk Sıralaması		
Sıra	Deyim	Ortalama (\bar{x})
<i>4.00 – 3.20: Çok Uygun</i>		
1.	2. Hoş geldin (geldiniz)	3.75
2.	3. Afiyet olsun	3.72
3.	9. Geçmiş olsun	3.68
4.	10. Hoşça kal (kalın)	3.62
5.	12. Özür dilemek	3.60
6.	24. Hoş bulduk (gördük)	3.56
7.	29. Telefon etmek	3.46
8.	125.Eline (ellerinize) sağlık	3.45
9.	15. Sağ ol (olun)	3.43
10.	129.Sınava girmek	3.41
11.	11. Ne kadar	3.41
12.	177. Yardım etmek	3.37
13.	4. Fotoğraf çekmek	3.35
14.	109.Şarj etmek	3.33
15.	27. Alışverişe çıkmak	3.31
16.	33. Oyun oynamak	3.25
17.	30. İzin almak	3.25

18.	44. Tatil yapmak	3.25
19.	120.Sipariş vermek	3.22
20.	35. Selam söylemek	3.20
21.	84.Haber vermek	3.20
3.19 – 2.40: Uygun		
22.	98.İyi ki	3.18
23.	5. Geç kalmak	3.16
24.	1. Buyurun (buyur etmek)	3.16
25.	57.Not almak	3.16
26.	93.Su vermek	3.16
27.	102.Lambayı açmak	3.16
28.	113.Şaka yapmak	3.16
29.	13. Para çekmek	3.14
30.	7. Ziyaret etmek	3.14
31.	21. Piknik yapmak	3.14
32.	36. Yürüyüş yapmak	3.14
33.	140.Tatil olmak	3.14
34.	22. Temizlik yapmak	3.12
35.	31. Mola vermek	3.12
36.	45. Ne haber	3.10
37.	132.Geziye çıkmak	3.10
38.	134.Not etmek	3.08
39.	37. Davet etmek	3.06
40.	41. Sürpriz yapmak	3.06
41.	112.Randevu almak	3.04
42.	164.Kilo almak	3.04
43.	96.Ayağa kalkmak	3.02
44.	116.Kusura bakmamak (kalmamak)	3.02
45.	139.Yürüyüşe çıkmak	3.02
46.	121.Yola çıkmak	2.97
47.	34. Yemek vermek	2.97

48.	78.Gözün aydın!	2.95
49.	117.Müsaade etmek	2.93
50.	40. Karar vermek	2.91
51.	133.Rahatsız etmek (rahatsızlık vermek)	2.91
52.	8. Neler	2.89
53.	101.Başı dönmek	2.87
54.	77.Gürültü yapmak (çıkarmak, koparmak)	2.87
55.	119.Yolun açık olsun	2.87
56.	156.Güneş doğmak	2.87
57.	171. İletişim kurmak	2.87
58.	48.Ders vermek	2.83
59.	103.Para yatırmak	2.81
60.	69.Parti vermek	2.81
61.	68.Yola çıkmak	2.81
62.	26. Başı ağrımak	2.81
63.	39. Yardımda bulunmak	2.81
64.	130.Üstü kalsın	2.81
65.	131.Bereket versin	2.81
66.	151.Söz vermek	2.79
67.	17. Tedavi görmek (olmak)	2.77
68.	18. Ne var ne yok?	2.77
69.	28. Nefes almak	2.77
70.	50.Kamp yapmak	2.77
71.	179. Takım tutmak	2.77
72.	38. Hazırlık görmek (yapmak)	2.75
73.	43. Vakit geçirmek	2.75
74.	99.Midesi bulanmak	2.72
75.	100.Ateşi çıkmak (yükselmek)	2.72
76.	54. Konser vermek	2.72
77.	127.Güneş açmak	2.70
78.	135.Dünyaya gelmek	2.68

79.	88.Ders almak	2.66
80.	53. Buz gibi	2.66
81.	19. İş yapmak	2.66
82.	174.Hayırdır inşaallah	2.66
83.	95.İğne yapmak (vurmak)	2.64
84.	111.Hesap açmak	2.64
85.	115.Yer bulmak	2.64
86.	75.Israr etmek	2.62
87.	25. Fena değil (sayılmaz)	2.60
88.	94.Mum yakmak	2.58
89.	82.Yer vermek	2.58
90.	104.Yol vermek	2.56
91.	74.Sahneye çıkmak	2.56
92.	114.Yolda kalmak	2.56
93.	142.İlgi duymak	2.56
94.	152.Canı istemek	2.56
95.	176.Haber göndermek	2.56
96.	56.(Bir şeyden) söz etmek	2.52
97.	146.Türkü söylemek	2.52
98.	148.Hayran kalmak (olmak)	2.52
99.	81.Zor gelmek	2.50
100.	105.Sona ermek	2.47
101.	76.Uzak durmak	2.47
102.	73.(Bir işte) yer almak	2.47
103.	55. Süt vermek	2.47
104.	118.Önüne geçmek	2.47
105.	20. Çocuk olmak	2.47
106.	136.Boş durmak	2.47
107.	138.Yol yürümek	2.47
108.	145.Abdest almak	2.47
109.	80.Poz vermek	2.45

110.	66.Strese girmek	2.45
111.	42. Bir araya gelmek	2.45
112.	154.Akla gelmek	2.45
113.	89.Güven vermek	2.43
114.	86.Çılgılık atmak	2.43
115.	71.Tepki vermek	2.43
116.	70.İlgisini çekmek	2.43
117.	47.Servis yapmak	2.43
118.	157.Göç etmek (eylemek)	2.43
119.	161.Hava kapanmak	2.43
120.	108.Meyve vermek	2.41
121.	32. Stres atmak	2.41
122.	160.Hava açmak (açılmak)	2.41
2.39 – 1.60: Orta Seviyede Uygun		
123.	91.Rezil olmak	2.39
124.	85.Sokakta kalmak	2.37
125.	128.Ziyafet vermek	2.37
126.	72.Rol almak	2.35
127.	46.Çiçek açmak	2.35
128.	147.İlgi görmek	2.35
129.	159.İşaret vermek	2.35
130.	165.Şimşek çakmak	2.35
131.	141.(Bir şeyin) keyfini çıkarmak	2.33
132.	158.Ortaya çıkmak	2.33
133.	153.Faydası olmak	2.31
134.	170.Söze başlamak	2.31
135.	90.Ortak olmak	2.29
136.	137.Halay çekmek (tepmek)	2.29
137.	150.Heyecan vermek	2.27
138.	162.Serbest bırakmak	2.27
139.	107.Uzak tutmak	2.25

140.	126.(Birine) dil çıkarmak	2.25
141.	163.Yok olmak	2.22
142.	178. pas atmak (vermek)	2.22
143.	144.Kendine gelmek	2.16
144.	106.Yerini almak	2.14
145.	64.Özen göstermek	2.14
146.	60.Dikkate almak	2.14
147.	168.Karşılık vermek	2.14
148.	49. Tura çıkmak	2.12
149.	167.İcat etmek	2.12
150.	155.Ameliyata almak	2.10
151.	61.Uzak tutmak	2.08
152.	143.Katkıda bulunmak	2.08
153.	172.İddiaya girmek (tutuşmak)	2.04
154.	65.Kontrol altında tutmak	2.02
155.	59.Kokusunu (koku) almak (duymak)	2.02
156.	16. Zam yapmak	2.00
157.	23. Nikâh kıymak	1.97
158.	169.Gözden geçirmek	1.97
159.	79.(Birin) sesi çıkmamak (kesilmek)	1.95
160.	124.Şifa vermek	1.93
161.	67.Göz atmak	1.91
162.	175.Ad vermek	1.89
163.	62.Eksik olmamak	1.87
164.	87.Fırtına çıkmak	1.87
165.	123.Hayale dalmak	1.87
166.	110.Gün geçirmek (öldürmek)	1.85
167.	92.Fal bakmak (açmak)	1.83
168.	149.Başına güneş geçmek	1.81
169.	58.Dört gözle beklemek (bakmak)	1.77
170	173.Meraktan ölmek	1.72

171.	97.Tadı damağında kalmak	1.70
172.	6. Ad almak	1.68
173.	83.(Birin) ifadesini almak	1.64
174.	166.Hat çekmek	1.64
1.59 – 0.80: Düşük Seviyede Uygun		
175.	51.Renk vermek (katmak)	1.56
176.	63.Dilinden düşürmemek	1.56
177.	122.Başını kaşıyacak vakti olmamak	1.56
178.	14. Ateşe vermek	1.43
179.	52.Gözü (gözleri) kamaşmak	1.39

Tablo 33 incelendiğinde, 4.00 – 3.20 ortalama puan aralığında **çok uygun** olan deyimler 21 adettir (1-21 arasındaki deyimler). 3.19 – 2.40 ortalama puan aralığında **uygun** olan deyimler ise 101 adet olarak tespit edilmiştir (22- 122 arasındaki deyimler). 2.39 – 1.60 ortalama puan aralığında orta **seviyede uygun** olan deyimler 52 adettir (123- 174 arasındaki deyimler). 1.59 – 0.80 ortalama puan aralığında **düşük seviyede uygun** olan deyimler 5 adet (175 - 179 arasındaki deyimler) olarak saptanmıştır. 0.79 – 0.00 **uygun değil** ortalama puan aralığına denk gelen hiçbir deyim tespit edilememiştir. Buna göre, alan uzman tarafından A1 düzeyine uygun olmadığını düşünülen hiçbir deyim olmadığı görülmüştür.

Tablo 32'deki araştırma materyali ders ve çalışma kitaplarında ortak kullanılmış 14 deyim bakıldığında, araştırmanın bulguları olan tablo 33'teki 4.00 – 3.20 ortalama puan aralığında **çok uygun** olan deyimler ile 10 adet deyim kesiştiği görülmektedir. Bu deyimler “hoş geldiniz, hoş bulduk, afiyet olsun, özür dilemek, geçmiş olsun, sağ ol, hoşça kal (kalm), ne kadar, telefon etmek ve fotoğraf çekmek” olarak sıralanmaktadır. Yine 3.19 – 2.40 ortalama puan aralığında **uygun** olan deyimler ile araştırma materyali ders ve çalışma kitaplarında ortak kullanılmış olan deyimlerle şu deyimler kesişmektedir: “buyurun (buyur etmek), ziyaret etmek, para çekmek ve geç kalmak”.

4.2.2. Uzman Görüşleri

Uzmanlardan dereceli puanlama anahtarında "0 Uygun değil" olarak değerlendirdikleri deyim veya deyimlerin sıra numarasını belirterek uygun olmama gerekçesini eklemeleri de istenmiştir. Bu gerekçeler çalışmanın nitel bulgularını oluşturmaktadır.

Uzman 3, 52. gözü (gözleri) kamaşmak deyimini "0 uygun değil" olarak değerlendirerek "*mecaz anlam içeriyor*" olarak gerekçelendirmiştir. Bu deyim mecazlı olması uygunluğu konusunda dereceli puanlama anahtarında da 179. Sırayı alarak en düşük ortalama puana sahip (\bar{x} : 1.39) deyimdir. Bu bakımdan uzman 3'ün değerlendirmesi ölçek sonuçlarıyla örtüşmektedir.

Uzman 9'un "0 uygun değil" olarak değerlendirdiği ve "*Henüz bu deyimleri anlayabilecek bilgi birikimine sahip olmadıkları düşüncesindeyim ama geneli A2 den itibaren verilebilir.*" olarak gerekçelendirdiği deyimlere bakıldığında, dereceli puanlama anahtarı ortama puan sonuçlarıyla 1.90 orta ve düşük seviyede ortalama puan altı deyimler oldukları görülmektedir. Bu bakımdan dereceli puanlama anahtarı sonuçlarıyla uzman 9'un tespitleri örtüşmektedir. Söz konusu 0 puan alan deyimler yüksek puandan düşüğe doğru olmak üzere şu şekilde sıralanmaktadır:

"175. Ad vermek, 62.Eksik olmamak, 87.Fırtına çıkmak, 110.Gün geçirmek (öldürmek), 92.Fal bakmak (açmak), 149.Başına güneş geçmek, 58.Dört gözle beklemek (bakmak),173.Meraktan ölmek, 97.Tadı damağında kalmak, 6.Ad almak, 83.(Birin) ifadesini almak, 51.Renk vermek (katmak), 63.Dilinden düşürmemek, 122.Başını kaşyacak vakti olmamak, 14. Ateşe vermek ve 52.Gözü (gözleri) kamaşmak".

Uzman 14 herhangi bir deyme atıf yapmamış, ancak deyimlerin A1 düzeyinde kullanımına ilişkin şu yorumu yapmıştır: "*bu seviyede mecaz içeren deyimleri öğretmek zor olabilir*" değerlendirmesiyle çalışmaya katkı sağlamıştır ve bu katkısı diğer uzmanların mecaz içeren deyimlerle ilintili değerlendirmeleriyle aynı doğrultudadır.

Uzman 16, "*0/Uygun Değil seçeneğini işaretlediklerimin tamamında. A1 seviyedeki kimsenin bağlamı anlama ihtimalinin olmadığı yahut bu ihtimalin düşük olduğunu düşünmekteyim*" olarak gerekçelendirdiği deyimlere bakıldığında, bu deyimlerin dereceli puanlama anahtarı ortama puan sonuçlarıyla 1.97 orta ve düşük seviyede ortalama puan altı deyimler oldukları görülmektedir.

Uzman 16'nın 0 puan verdiği deyimler ölçek sonuçların göre yüksek ortalama puandan düşüğe doğru olmak üzere şu şekildedir:

“169.Gözden geçirmek, 67.Göz atmak, 175.Ad vermek, 123.Hayale dalmak, 110.Gün geçirmek (öldürmek), 58.Dört gözle beklemek (bakmak), 173.Meraktan ölmek, 83.(Birinin) ifadesini almak, 51.Renk vermek (katmak), 63.Dilinden düşürmemek, 122.Başını kaşıyacak vakti olmamak, 14. Ateşe vermek ve 52.Gözü (gözleri) kamaşmak”.

Söz konusu deyimlere bakıldığında, yabancılara Türkçe öğretimi A1 seviyesi ders ortamında belli bir bağlamda derse dâhil edilmelerinde zorluk çekilebileceği ve öğrenme ile anlama sorunlarının ortaya çıkması olası görülmektedir.

Uzman 18 herhangi bir deyime atıf yapmadan soyut kavram içeren deyimlerin daha yüksek dil seviyelerinde hedeflenmesi gerektiğini şu şekilde açıklamıştır: *“A1 seviyesi soyut kavramları öğrenmek için öğrencilerin zorladığı bir seviye. Ayrıca Türkçede fiilimsi ekleri ile karışabilecek ekler içerdiklerinden kullanımlarına A2 ya da B1 seviyesinde yer verilmeli”*.

Uzman 21'de Uzman 18 ile aynı doğrultuda bazı deyimlerin daha üst dil seviyelerinde hedeflenmesi gerektiğini bazı deyimlere atıf yaparak şu gerekçeleriyle açıklamıştır: *“83.(Birinin) ifadesini almak deyimini: Çok sık kullanıldığını düşünmüyorum. Daha üst düzey öğrenmelerde uygun olabilir. 166. Hat çekmek deyimini: Çok sık kullanıldığını düşünmüyorum. Daha üst düzey öğrenmelerde uygun olabilir”*.

Uzman 31 de diğer uzmanlar gibi mecazlı deyimlerin A1 düzeyinde tercih edilmemesi gerektiğini ifade ederek şu yorumu ekleyerek çalışmaya katkı sağlamıştır: *“Soyut ifadeler / mecazi anlamlar içeren deyimlerin A1 seviyesindeki bir öğrenci için anlamlandırılması güçtür. Bu sebeple başlangıç seviyelerinde gerçek anlamlı deyimlere yer verilmeli, mecaz anlam içeren deyimler sonraki seviyelere saklanmalıdır”*.

Uzman 39 A1 düzeyine aşağıdaki deyimlerin uygun olmadığını şu şekilde belirtmiştir: *“51. Renk vermek (katmak): düzeye uygun değil, 52. Gözü (gözleri) kamaşmak: düzey uygun değil ”*. Uzman 39 tarafından gerekçelendirilen deyimler dereceli puanlama anahtarında da düşük düzeyde yer almaktadır.

Uzman 45'in *“Mecazlı olan deyimlerin temel yabancı dil düzeyinde öğretilmeye çalışılması öğrencileri ve öğretmeni de zorlayabilir. Bu nedenle uygun değil olarak*

işaretlediklerimi daha sonraki seviyelerde öğretmek daha uygun olabilir” olarak gerekçelendirdiği deyimlere bakıldığında, bu deyimlerin dereceli puanlama anahtarı ortalama puan sonuçlarıyla 1.91 orta ve düşük seviyede ortalama puan altı deyimler oldukları görülmektedir. Uzman 45’in 0 puan verdiği deyimler ölçek sonuçların göre yüksek ortalama puandan düşüğe doğru olmak üzere şu şekildedir:

“67.Göz atmak, 175. Ad vermek, 58.Dört gözle beklemek (bakmak), 6. Ad almak, 51.Renk vermek (katmak), 63.Dilinden düşürmemek, 122.Başını kaşyacak vakti olmamak, 14. Ateşe vermek, 52.Gözü (gözleri) kamaşmak”.

Uzman 45’in gerekçelendirdiği deyimlere bakıldığında, diğer uzmanlarında belirttiği gibi mecazlı deyimlerin zorlayıcı olabileceği ve daha yüksek dil seviyelerinde derslere dâhil edilmeleri gerektiği ortadadır.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesine göre, yabancı dil öğretiminin ilk düzeyi olan A1 düzeyinde öğretilecek deyimleri için “çok kısıtlı, sınırlı, ezberlenmiş, duruma özgü, basit, kalıplaşmış, günlük, alışılmış, temel, bazı somut durumlara ilişkin, devamlı kullanılan ve kısa deyimler” oldukları takdirde uygun oldukları önerilmiştir. Bu araştırmanın araştırma materyalleri olan Gazi TÖMER Ders ve Çalışma Kitabı A1 (61 adet), İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı A1 (44 adet), TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı A1 (adet 71) ve Yedi İklim Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı A1 (adet 94) deyimler açısından taranmıştır. Söz konusu ders ve çalışma kitaplarının analizi sonucunda, A1 düzeyi yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanı ders ve çalışma kitaplarına farklı nicelikte ve nitelikte deyimlerin dâhil edildiği görülmektedir. Alanyazında taranmış olan ders ve çalışma kitaplarında da deyimleri *niceliği*, *niteliği*, *kullanımı* ve *seçimi* konusunda bir ölçütün olmadığı vurgulanmıştır. Özkan (2017) en fazla deyim kullanımı Yedi İklim Setinde (686 deyim), en az kullanımın ise Gazi Üniversitesinin hazırladığı eğitim setinde (362 deyim) olduğunu tespit etmiştir. Yine Göçen ve Okur (2018) yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde söz varlığı öğelerinin hangi seviyede ne kadar öğretileceği konusunda ortak bir anlayış olmaması nedeniyle temel, orta ve ileri düzeyler için söz varlığı öğelerinin ne kadar öğretileceği konusunda önerilerde bulunmaya çalışmışlardır. Demirtaş (2021) ile Kaçmaz ve Demirtaş (2021) yabancılar Türkçe öğretimi ders kitaplarında kullanılan deyimlerin plansız kullanıldığını tespit etmiş ve deyimler açısından kapsamlı bir analize ve öğretim programına ihtiyaç duyulduğunu belirtmişlerdir. Aynı doğrultuda, Gündoğdu (2019) Türkçenin yabancı dil öğretiminde kullanılan eğitim setlerinin deyim öğretimi açısından yetersiz olduğunu, geleneksel deyim öğretimi etkinliklerine yer verildiğini ve eğitim setleri arasında bir deyim ortaklığı olmadığını belirlemiştir.

Koparıcı (2019) da aynı kapsamda, ders kitaplarında yer alması gereken deyimlerin belirli ölçütlere göre seçilmesi gerektiği, alanda deyimlerle ilgili sözlük, kaynak, materyal eksikliklerinin olduğunu vurgulamıştır.

Bu çalışmanın sonuçlarını elde edebilmek için hem nitel hem de nicel özellikte bir araştırma yolu izlenmiştir. Önce genel tarama yöntemi ile araştırma materyali olan ders ve çalışma kitaplarının analizi yapılmış ve A1 düzeyi için 179 deyim olarak ortaya çıkarılmıştır. Hâlihazırda A1 seviyesini öğreten ders materyalleri uygun deyimleri belirleyebilmek için en önemli kaynakları oluşturmaktadır. O nedenle bu çalışmada da en çok tercih edilen dört adet ders ve çalışma kitabı seçilmiştir.

Deyimlerin belirlenmesiyle çalışmanın nitel verileri elde edilmiş ve bu deyimler nicel verilerin toplanabilmesi için Google Formlar dijital ortamına aktarılarak dereceli puanlama anahtarı olarak yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alan uzmanlarının değerlendirmesi için aktif hale getirilmiştir. Toplanan veriler bir istatistik programına aktarılarak her bir deyim için puan ortalaması tespit edilmiştir. Deyimlerin ortalama puanlarının en yüksekte en düşüğe göre sıralanması ile yabancılar Türkçe öğretimi A1 düzeyine uygun olan ve daha az uygun olan deyimler ortaya çıkarılmıştır.

Deyimlerin ortalama puanları 4.00 – 3.20 *çok uygun*, 3.19 – 2.40 *uygun*, 2.39 – 1.60 *orta seviyede uygun*, 1.59 – 0.80 *düşük seviyede uygun* ve 0.79 – 0.00 *uygun değil* puan aralıklarına göre hesaplanmıştır. Analiz sonuçlarına baktığımızda, 4.00 – 3.20 ortalama puan aralığında **çok uygun** olan deyimler 21 adettir (1-21 arasındaki deyimler). 3.19 – 2.40 ortalama puan aralığında **uygun** olan deyimler ise 101 adet olarak tespit edilmiştir (22- 122 arasındaki deyimler). 2.39 – 1.60 ortalama puan aralığında orta **seviyede uygun** olan deyimler 52 adettir (123- 174 arasındaki deyimler). 1.59 – 0.80 ortalama puan aralığında **düşük seviyede uygun** olan deyimler 5 adet (175 - 179 arasındaki deyimler) olarak saptanmıştır. 0.79 – 0.00 **uygun değil** ortalama puan aralığına denk gelen hiçbir deyim tespit edilememiştir. Buna göre, uzman tarafından A1 seviyesine uygun olmadığını düşünülen hiçbir deyim olmadığı görülmüştür. Bu çalışmanın sonucunda, deyimlerin aldıkları ortalama puanlarına göre çeşitli seviyelerde uygunluklarının saptanmasıyla yabancı dil olarak Türkçe A1 düzeyi için bir deyim seti oluşturulmuştur. Bu deyim seti, A1 seviyesinde yabancı dil olarak Türkçe öğrenen kişilere, öğreticilere, ders kitabı yazarlarına, etkinlik kitabı yazarlarına ve program geliştirme uzmanlarına deyimlerin

derslere dâhil edilmesi konusunda yol gösterici bir kaynak olacaktır. Çünkü Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi A1 seviyesindeki deyim kullanımını konusunda “çok kısıtlı, sınırlı, ezberlenmiş, duruma özgü, basit, kalıplaşmış, günlük, alışılmış, temel, bazı somut durumlara ilişkin, devamlı kullanılan ve kısa deyimler” önerisi ile tam bir ölçüt ortaya koyamamaktadır. Bu ölçüt ancak öğretilecek her yabancı dil için spesifik bir deyim analizi çalışması ile mümkün görünmektedir. A1 düzeyi için bir ölçütün olmaması, öğrenenlerde kaygı yaratabilecek mecaz içeren deyimlerin dâhil edilmesine yol açabilmektedir. Bu çalışmanın bulgularında da 2.39 – 1.60 ortalama puan aralığında orta seviyede uygun olan deyimler (123- 174 arasındaki deyimler) ile 1.59 – 0.80 ortalama puan aralığında düşük seviyede uygun olan deyimlerin (175 - 179 arasındaki deyimler) mecaz anlamlı deyimler oldukları görülmektedir. Bu araştırmada, görüşlerine başvuru uzmanlar da *uygun değil* olarak tanımladıkları mecazlı deyimlerin öğretilmesinin zor olacağını ve bu deyimlerin A1 seviyesi için uygun olmadıklarını belirtmişlerdir.

Alanyazında, deyimlerin yabancı dil öğrenme süreçlerine dâhil edilmesi ve hangi etkinlikler ile dâhil edileceği hususunda öneriler görülmektedir. Bu kapsamda, Erten Dalak (2017) yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin daha etkili olabilmesi için deyim öğretimi sürecinde özel olarak geliştirilmiş, güncel ve özgün ders planlarının uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Yine Altınok (2020) dil ve kültür arasındaki ilişkinin önemine değinerek, hedef dilin sosyal kültürel yapısı, değer yargıları ve dünya görüşünü yansıtacak şekilde eğitim verilmesi gerektiğini ve bu doğrultuda materyaller hazırlanması gerektiğinin önemini vurgulamıştır.

Evsen (2022) deyimlerin yabancı dil olarak Türkçe B2 düzeyinde deyimlerin ortaya çıkış hikâyeleri ve görseller ile öğretiminin yararlarını incelemiş ve deyimlerin ortaya çıkış hikâyeleriyle anlatılmasının ve etkinliklerle verilmesinin deyim öğretimini kolaylaştırdığını saptamıştır. Bu yöntem A1 düzeyi için olabileceği gibi tüm dil düzeyleri için düşünülebilir. Hikâye ile deyim öğretimi bağlamında yine, Kılıç ve Aytan (2019) çalışmalarında, yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlere deyimlerin, hikâye içindeki bağlamından hareketle anlamlı ve kalıcı olarak öğretilmesi amacıyla B1-B2 düzeylere yönelik çeşitli konularda olmak üzere 6 özgün hikâye yazarak bu hikâyeler hakkında sorular hazırlamışlardır.

Sınıf dışı ve teknolojik ortamlardan faydalanarak deyim öğretimi konusunda Gümüş (2017) sözcük kazanımı için sınıf içi etkinliklerin yeterli olmadığına, sınıf dışında da

alıştırma ve uygulamaların yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Mobil öğrenme ve yüz yüze öğrenme ortamlarının avantajlı yönlerini bir araya getirerek karma öğretim yöntemi ile deyimleri somutlaştırmak amaçlı kavram karikatürleri kullanarak deyim öğretilmesini önermiştir. Bu öneri günümüzün teknolojik imkânı açısından deyim öğretimi için oldukça yerinde bir öneri olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine Atagül Yılmaz (2016) film ve hikâye uygulamalarının atasözleri ve deyim öğretiminde klasik yönteme göre başarılı olduğunu tespit etmiş ve bu uygulamaların tekniklerinin deyim öğretiminde kullanılmasının öğretim açısından fayda sağlayacağını belirtmiştir. Aynı bağlamda, Ahmad (2021) deyimlerin öğrenme sürecinin hızlanması ve öğrenci motivasyonunun artması için eşleştirme, kavram haritası oluşturma, şarkı sözlerinden yararlanma, karikatür, duygucuk (emojiler), resim çizme, atasözü-deyim hikâyeleri ve fıkralar, oyunlar, film, dizi ve videolar kullanılarak materyallerle etkinlikler düzenlenmesinin olumlu katkılar sunacağını vurgulamıştır. Varışoğlu vd. (2014) çalışmalarında, öğrencilerin deyim ve atasözlerinin anlamlarını kavramada, karikatürlerden yararlanmanın başarıya etkisi olduğunu tespit etmiştir.

Yabancı dil öğretiminde oldukça sık kullanılan drama yöntemi de deyimleri öğretimi açısından oldukça önemli bir yere sahip olabilir. Bu bağlamda, Kır Cullen (2021) yabancılara Türkçe öğretimi alanı için yaratıcı drama yöntemi ile deyimlerin öğretilmesine yönelik yaratıcı drama atölyeleri hazırlamıştır. Aynı hedefle, Çelik, Elbistanlı ve Boylu (2022) atasözü ve deyimlerin dizilerle, dilsel karşılaştırmalarla, metinlerle, şarkı ve türkülerle, sözcüksel tasnifle, hikâyelerle, bağlama uygun biçimde, yaratıcı dramayla, mnemonic teknikle, tamamlayıcı ölçme değerlendirmeyle, karikatürle ve iletişimsel yaklaşımla öğretimine ilişkin 12 farklı öğretim tekniğini alan yazına sunmuşlardır.

Yabancı dil olarak Türkçe derslerindeki deyim öğretimi için alanyazında ek etkinlikler kapsamında, Gün, Tanrikulu ve Türk (2021) deyimlerin öğretiminde ek çalışma kâğıtlarının daha etkili ve kalıcı öğrenmelere katkı sağlayabileceğini tespit etmişlerdir. Türkçe eğitiminin ilköğretim seviyesinde yapılan araştırmalar, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi A1 düzeyi deyim öğretimi için faydalı olabilmektedir. Örneğin, Demirci ve Baş (2016) ilköğretim 3. sınıf öğrencileri için kelime öğrenme stratejilerinden yararlanarak 10 etkinlik hazırlamış ve uygulamışlardır. Bu etkinliklerde kullanmak için “söz varlığını geliştirme kitabı” hazırlamışlardır. Bu tarz

bir söz varlığı için geliştirme kitabının hazırlanması, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi açısından da özellikle deyim ve atasözü öğretimine katkı sağlayabilir.

Yabancı dil öğrenme süreçlerinde deyimler gibi kültür taşıyıcısı öğelerin derse dâhil edilmesi ve öğretilmesi önemlidir. Özellikle kültür kazandırmada erken bir süreç olan temel seviyede bu konuya önem verilmesi bir sonraki dil seviyeleri için de etkili bir başlangıç olacaktır. Bu bakımdan, temel seviyede hedef dilin kültür öğelerine hâkim olmaya başlayan öğrenenlere, soyut bir dil ürünü olan deyimlerin uygun öğretim teknikleriyle ve bağlam ile somutlaştırarak öğretilmesi önemlidir. Özetle, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin temel dil seviyesinde başlayan deyim öğrenimi, öğrenenlerin sonraki dil seviyelerinde kültür öğrenme hususunda daha rahat ve motivasyonları yüksek şekilde öğrenme süreçlerine devam edecekleri garantileyebilir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kültür aktarımı açısından A1 düzeyinden C2 dil seviyelerine kadar deyimlerin öğretilmesi konusunda alanyazında da vurgulandığı gibi tam bir ölçüt mevcut değildir. Böyle bir ölçütün olmaması oldukça farklı nitelikte ve nicelikte deyimlerin derslere ve ders kitaplarına dâhil edilmesine yol açmaktadır. Bu bakımdan her dil seviyesi için uygun olabilecek deyimlerin analiz edilerek tespit edilmesi, deyim öğretimi için önemli bir adım olacaktır. Bu araştırma, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin A1 düzeyine uygun olabilecek deyimleri belirleyerek uygun deyim seçimi için bir adım atmaya çalışmıştır. Araştırma, A1 düzeyi için bir örnek teşkil etmektedir. Buna benzer araştırma yöntemleri kullanarak diğer tüm yabancı dil seviyeleri için de bu yolun izlenmesi gerekmektedir. Böylece deyimlerin yabancı dil olarak Türkçe derslerine dâhil edilmesinde başarılı sonuçlar elde edebilir.

KAYNAKÇA

- Ahmad B (2021) Ürdünlü öğrencilerin Türkçe atasözleri ve deyimleri öğrenmede yaşadıkları güçlükler ve çözüm önerileri. Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Bursa.
- Akkar İ (2021) Yabancı dil olarak Türkçe eğitimi kitaplarında deyim ve atasözlerinin kullanımına ilişkin bir inceleme (yedi iklim Türkçe öğretim seti örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Malatya.
- Akgün E (2020) İstanbul yabancılar için Türkçe b1 ders ve çalışma kitaplarındaki deyim ve atasözleri varlığı. *Uluslararası Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Dergisi* 2: 111-146.
- Altınok K (2020) Kültürel miras ve dil öğretimi bağlamında “Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti”. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 3(5): 223-246.
- Ankara Üniversitesi TÖMER (2014) *Yeni Hitit I Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı* (Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara).
- Ankara Üniversitesi TÖMER (2014) *Yeni Hitit I Yabancılar için Türkçe Çalışma Kitabı* (Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara).
- Arslan N, Durukan E (2014) Yabancılar Türkçe öğretimi ders kitaplarında söz varlığı unsurlarının incelenmesi. *International Journal of Language Academy*, 2(4): 247-265.
- Atagül Yılmaz Y (2016) Yabancı dil olarak Türkçe atasözü ve deyim öğretiminde film ve hikâye tekniklerinin etkililik düzeyleri açısından karşılaştırılması. Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Sakarya.
- Atagül Yılmaz Y (2015) Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde atasözleri ve deyimlerin sıklık analizi. *Journal of Turkish Studies*, 7: 1021-1036.
- Biliş Ş, Memiş M (2021) Gazi Tömer “yabancılar için Türkçe” öğretim seti özelinde kültür aktarımı ile ilgili yapılan araştırmalar üzerine bir metasentez çalışması. *Journal of History School* 54: 3438-3459.

- Çakmak C (2019) Yedi iklim Türkçe öğretim setinin (A1-A2) kültür aktarımı açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 65: 756-764.
- Çelik D C, Elbistanlı N, Boylu E (2022) Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde atasözleri ve deyimlerin öğretimine yönelik yapılan çalışmaların incelenmesi. *RumeliDe Dil Ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* (28): 54-71.
- Demirci S, Baş B (2016) İlkokul 3. sınıflarda söz varlığının geliştirilmesi üzerine bir eylem araştırması. *Milli Eğitim Dergisi* 210: 215-235.
- Demirtaş İ (2021) Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki atasözü ve deyimlerin kültür aktarımına katkısı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Nevşehir.
- Erdoğan G (2019) Yabancılara Türkçe öğretimine yönelik ders kitaplarının atasözleri ve deyimler açısından incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Gaziantep.
- Erten Dalak HD (2017) Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde iletişimsel yaklaşımın deyim öğretimindeki başarıya etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı, Ankara.
- Evsen Ş (2022) Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde deyimlerin hikâyeleri ile öğretimi. Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Bursa.
- Gazi Üniversitesi TÖMER (2013) *Yabancılar İçin Türkçe A1 Temel Düzey* (Gazi Üniversitesi TÖMER Yayınları, Ankara).
- Gazi Üniversitesi TÖMER (2018) *Yabancılar İçin Türkçe A1 Temel Düzey Çalışma Kitabı* (Gazi Üniversitesi TÖMER Yayınları, Ankara).
- Göçen G, İleri A (2022) Yabancı öğrenciler için Türkçe çalışma kitaplarındaki söz varlığı unsurları. *Journal of Sustainable Educational Studies (JSES)* (Ö1): 226-246.
- Göçen G, Buluş F (2022) Yabancılar için “Hayat Boyu Türkçe” ders kitaplarında yer alan söz varlığı unsurları. *Journal of Sustainable Educational Studies (JSES)* (Ö1): 70-87.

- Göçen G, Aydın E (2021) Yabancılar için hazırlanmış Türkçe okuma kitaplarındaki söz varlığı: çocuk hikâyeleri dizisi A1-A2 örneği. *Uluslararası Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Dergisi* 4(1): 93-126.
- Göçen G, Okur A (2018) Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi: ne kadar öğreteceğiz?. *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 7(3): 2180-2203.
- Göçen G (2016) Yabancılar için hazırlanan Türkçe ders kitaplarındaki söz varlığı ile Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin yazılı anlatımlarındaki söz varlığı. Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Sakarya.
- Gümüş H (2017) Karma öğretim tasarımına dayalı öğrenme ortamında İngilizce deyimleri kavram karikatürleri ile öğrenmenin ortaokul öğrencilerinde erişimi ve kalıcılığa etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Gün M, Tanrikulu L, Türk A (2021) Yabancılar Türkçe öğretimi alanında ek çalışma kâğıtları ile deyim öğretimi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* (23): 49-64.
- Gün M, İkizçınar B (2019) Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki okuma metinlerinde atasözü ve deyimlerin dağılımı: yedi iklim örneği. *International Journal of Language Academy* 7(3): 214-233.
- Günay V D (2016) *Kültürbilime Giriş. Dil, Kültür ve Ötesi* (Papatya Yayınları, İstanbul).
- Günay V D (2004) *Dil ve İletişim* (Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul).
- Gündoğdu İ (2019) Kültürler arası iletişim yaklaşımı açısından Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki deyimler. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Samsun.
- Hayran T, Yazıcı H (2020) Yabancılar Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında yer alan deyimler üzerine bir inceleme. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* 2: 433-450.
- Hayran T (2019) Yabancılar Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında söz varlığına yönelik bir inceleme. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.

- Ioannidi C (2020) Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde Türkçe-Yunanca insan vücudu ile ilgili deyim ve atasözlerinde dilsel ve kültürel benzerlikler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Çalışma Kitabı A1* (2012) (Kültür Sanat Basımevi, İstanbul).
- İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A1* (2012) (Kültür Sanat Basımevi, İstanbul).
- Kaçmaz E, Demirtaş İ (2021) Yabancılar Türkçe öğretimi setlerindeki atasözleri ve deyimlerin kültür aktarıcılığı görevi: yedi iklim Türkçe ders kitabı (C1) örneği. *International Journal of Languages' Education And Teaching* 9(2): 77-100.
- Kaplan M (1983) *Dil ve Kültür* (Dergâh Yayınları, İstanbul).
- Karasar N (2012) *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (Nobel Yayınları, Ankara).
- Kılıç H, Aytan T (2019) Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde deyimlere yönelik bir uygulama önerisi. *Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi* 2(2): 216-226.
- Kır Cullen E (2021) Yaratıcı drama yöntemi ile deyimlerin öğretilmesi; yabancı dil olarak Türkçe dersleri için model sunumu. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 4: 81-90.
- Kır E, Candemir Özkan C (2017) Deyimlerin ve kalıplaşmış sözlerin reklamlar yolu ile yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanımı. *Turkophone* 4(1): 37-42.
- Koparıcı I F (2019) Yabancı dil olarak Türkçe B1 seviyesinde deyim öğretimi/öğrenimi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı, Ankara.
- Köktürk F (2021) Yabancı dil olarak Türkçe ve İngilizce öğretimi ders kitaplarındaki söz varlığının durumu ve öğretimi. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, İstanbul.
- MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Çeviri Komisyonu (2021) *Diller için Avrupa ortak başvuru metni öğrenme-öğretme-değerlendirme: Tamamlayıcı* (Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Yayınları, Ankara).

- Mutlu K (2016) Yabancılara Türkçe öğretiminde benzer atasözü ve deyimlerin önemi ve Polonyalılara Türkçe öğretiminde bunların kullanımı. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 64(2): 245-268.
- Özkan E (2017) Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında Türk kültür öğeleri olarak atasözleri ve deyimler. *International Journal of Social Humanities Sciences Research (JSHSR)* 3: 295-300.
- Sarıtaş S (2012) Türk kültüründe yüzle ilgili deyim ve atasözleri üzerine bir çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (28): 175-181.
- Simon U (2016) Das kann sich sehen lassen: visualisierung von phrasemen im fremdsprachenunterricht. içinde: Reeg, U Gallo, P Simon, U (Ed.): Sehen und Entdecken: Visuelle Darstellungen im DaF-Unterricht. Münster: Waxmann. 103-122.
- Sinan A T (2008) Deyim kavramı üzerine notlar-I. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 18(2): 91-98.
- Sönmez Ö (2019) Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarının Avrupa dilleri öğretimi ortak çerçevesi açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Denizli.
- TDK (Türk Dil Kurumu) Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü. Erişim Tarihi: 26.10.2022 <https://sozluk.gov.tr/>
- TELC (2013) *Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi: Öğrenim, Öğretim ve Değerlendirme*. (Telc GmbH, Almanya).
- Tekin E (2019) Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi kitaplarında atasözü ve deyimlerin öğretim stratejileri üzerine bir durum tespiti. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Tekin E, Baş B (2019) Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi kitaplarında atasözü ve deyimlerin öğretim stratejileri. *Journal of Language Education and Research* 5(2): 157-171.
- Tüm G, Sarkmaz Ö (2012) Yabancı dil Türkçe ders kitaplarında kültürel öğelerin yeri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (43): 448 - 459.

- Uğur F, Azizoğlu N İ (2016) Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarının sözcük öğretimi açısından değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi* 4(1): 151-166.
- Varışoğlu B, Şeref İ, Gedik M, Yılmaz İ (2014) Deyim ve atasözlerinin öğretilmesinde görsel bir araç olarak karikatürlerin başarıya etkisi. *Karadeniz Araştırmaları* 41: 226-242.
- Yahşi Ö (2020) Yabancılara Türkçe öğretiminde temel düzey söz varlığını belirleme: yabancılar için hazırlanan Türkçe ders kitapları ile Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin yazılı ve sözlü anlatım uygulamalarına dayalı söz varlığı. Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Sakarya.
- Yıldırım N (2020) B2 düzeyi yabancılara Türkçe öğretimi kitaplarında atasözü ve deyimler. *International Journal of Languages Education* 8(1): 161-176.
- Yunus Emre Enstitüsü (YEE) (2015) *Yedi İklim Türkçe (A1) Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğretim Seti Ders Kitabı*. (Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık, Ankara).
- Yunus Emre Enstitüsü (YEE) (2015) *Yedi İklim Türkçe (A1) Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğretim Seti Çalışma Kitabı*. (Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık, Ankara).
- Zorpuzan S (2018) Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan kitaplardaki kalıp söz ve deyim varlığı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Bolu.

EKLER

EK1. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Alanında A1 Düzeyi İçin Deyim Seti Oluşturma Çalışması İçin Hazırlanmış Dereceli Puanlama Anahtarı (Google Formlar)

9.03.2023 12:13

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Alanında Temel A1 Düzeyi İçin Deyim Seti Geliştirme Çalışması (Temel A1 Düzeyi İçin De...

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Alanında Temel A1 Düzeyi İçin Deyim Seti Geliştirme Çalışması (Temel A1 Düzeyi İçin Deyim Seti Geliştirme Çalışması İçin Hazırlanmış Dereceli Ölçek)

Bu araştırma, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında temel A1 düzeyi için bir deyim seti geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Bu amaçla, "Gazi TÖMER Ders ve Çalışma Kitabı A1, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı A1, TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı A1 ve Yedi İklim Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı A1" ders kaynakları taranarak hazırlanmış olan aday deyimler, A1 dil düzeyine uygunlukları açısından değerlendirmenize sunulmuştur.

Not: Diller için Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi (AOÖÇ), yabancı dil öğretiminde deyimlerin temel (A1)düzeyi için; çok kısıtlı, sınırlı, ezberlenmiş, duruma özgü, basit, kalıplaşmış, günlük, alışılmış, temel, bazı somut durumlara ilişkin, devamlı kullanılan ve kısa deyimler olmaları koşulu ile derslere dâhil edilmelerinin uygun olduğunu önermiştir.

Katılımınız ve değerlendirmeleriniz için teşekkürler.

Araştırmacı: **Kübra ÇAKIR**

* Gerekli

1. Kişisel Bilgiler *

Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- Cinsiyet (Kadın)
 Cinsiyet (Erkek)
 Yabancı Dil olarak Türkçe Alanında Çalışan Bilim İnsanı [Prof. Dr./Doç. Dr./Dr./Bilim Uzmanı (Yüksek Lisans)]
 Yabancı Dil olarak Türkçe Alanında Aktif Derse Giren Öğretmen/ Eğitimci

2. Aday Deyimler

Uygun olanların tümünü işaretleyin.

	4 Çok Uygun	3 Uygun	2 Orta Seviyede Uygun	1 Düşük Seviyede Uygun	0 Uygun Değil
1. Buyurun (buyur etmek)	☐	☐	☐	☐	☐
2. Hoş geldin (geldiniz)	☐	☐	☐	☐	☐
3. Afiyet olsun	☐	☐	☐	☐	☐
4. Fotoğraf çekmek	☐	☐	☐	☐	☐
5. Geç kalmak	☐	☐	☐	☐	☐
6. Ad almak	☐	☐	☐	☐	☐
7. Ziyaret etmek	☐	☐	☐	☐	☐
8. Neler	☐	☐	☐	☐	☐
9. Geçmiş olsun	☐	☐	☐	☐	☐
10. Hoşça kal (kalın)	☐	☐	☐	☐	☐
11. Ne kadar	☐	☐	☐	☐	☐
12. Özür dilemek	☐	☐	☐	☐	☐
13. Para çekmek	☐	☐	☐	☐	☐
14. Ateşe vermek	☐	☐	☐	☐	☐
15. Sağ ol (olun)	☐	☐	☐	☐	☐

16. Zam

* 3-13 sayfa aralığı aynı şekilde söz konusu deyimlerle devam etmektedir.

3. **"0 Uygun değil"** olarak değerlendirdiğiniz deyim/ deyimlerin sıra numarasını belirterek uygun olmama gerekçesini ekleyebilirsiniz (Örn; 102: Kısa Gerekçesi)

Bu içerik Google tarafından oluşturulmamış veya onaylanmamıştır.

Google Formlar

EK2. Yabancı Dil Olarak Türkçe A1 Düzeyi İçin Deyim Seti

1. Hoş geldin (geldiniz)
2. Afiyet olsun
3. Geçmiş olsun
4. Hoşça kal (kalm)
5. Özür dilemek
6. Hoş bulduk (gördük)
7. Telefon etmek
8. Eline (ellerinize) sağlık
9. Sağ ol (olun)
10. Sınava girmek
11. Ne kadar
12. yardım etmek
13. Fotoğraf çekmek
14. Şarj etmek
15. Alışverişe çıkmak
16. Oyun oynamak
17. İzin almak
18. Tatil yapmak
19. Sipariş vermek
20. Selam söylemek
21. Haber vermek
- ***
22. İyi ki
23. Geç kalmak
24. Buyurun (buyur etmek)
25. Not almak
26. Su vermek
27. Lambayı açmak
28. Şaka yapmak

29. Para çekmek
30. Ziyaret etmek
31. Piknik yapmak
32. Yürüyüş yapmak
33. Tatil olmak
34. Temizlik yapmak
35. Mola vermek
36. Ne haber
37. Geziye çıkmak
38. Not etmek
39. Davet etmek
40. Sürpriz yapmak
41. Randevu almak
42. Kilo almak
43. Ayağa kalkmak
44. Kusura bakmamak (kalmamak)
45. Yürüyüşe çıkmak
46. Yola çıkmak
47. Yemek vermek
48. Gözün aydın!
49. Müsaade etmek
50. Karar vermek
51. Rahatsız etmek (rahatsızlık vermek)
52. Neler
53. Başı dönmek
54. Gürültü yapmak (çıkarmak, koparmak)
55. Yolun açık olsun
56. Güneş doğmak
57. İletişim kurmak
58. Ders vermek
59. Para yatırmak
60. Parti vermek

- 61.Yola çıkmak
62. Başı ağrımak
63. Yardımda bulunmak
- 64.Üstü kalsın
- 65.Bereket versin
- 66.Söz vermek
67. Tedavi görmek (olmak)
68. Ne var ne yok?
69. Nefes almak
- 70.Kamp yapmak
71. takım tutmak
72. Hazırlık görmek (yapmak)
73. Vakit geçirmek
- 74.Midesi bulanmak
- 75.Ateşi çıkmak (yükselmek)
76. Konser vermek
- 77.Güneş açmak
- 78.Dünyaya gelmek
- 79.Ders almak
80. Buz gibi
81. İş yapmak
- 82.Hayırdır inşallah
- 83.İğne yapmak (vurmak)
- 84.Hesap açmak
- 85.Yer bulmak
- 86.Israr etmek
87. Fena değil (sayılmaz)
- 88.Mum yakmak
- 89.Yer vermek
- 90.Yol vermek
- 91.Sahneye çıkmak
- 92.Yolda kalmak

- 93.İlgi duymak
- 94.Canı istemek
- 95.Haber göndermek
- 96.(bir şeyden) söz etmek
- 97.Türkü söylemek
- 98.Hayran kalmak (olmak)
- 99.Zor gelmek
- 100.Sona ermek
- 101.Uzak durmak
- 102.(bir işte) yer almak
103. Süt vermek
- 104.Önüne geçmek
105. Çocuk olmak
- 106.Boş durmak
- 107.Yol yürümek
- 108.Abdest almak
- 109.Poz vermek
- 110.Strese girmek
111. Bir araya gelmek
- 112.Akla gelmek
- 113.Güven vermek
- 114.Çılgılık atmak
- 115.Tepki vermek
- 116.İlgisini çekmek
- 117.Servis yapmak
- 118.Göç etmek (eylemek)
- 119.Hava kapanmak
- 120.Meyve vermek
121. Stres atmak
- 122.Hava açmak (açılmak)

- 123.Rezil olmak
- 124.Sokakta kalmak
- 125.Ziyafet vermek
- 126.Rol almak
- 127.Çiçek açmak
- 128.İlgi görmek
- 129.İşaret vermek
- 130.Şimşek çakmak
- 131.(bir şeyin) keyfini çıkarmak
- 132.Ortaya çıkmak
- 133.Faydası olmak
- 134.Söze başlamak
- 135.Ortak olmak
- 136.Halay çekmek (tepmek)
- 137.Heyecan vermek
- 138.Serbest bırakmak
- 139.Uzak tutmak
- 140.(birine) dil çıkarmak
- 141.Yok olmak
142. pas atmak (vermek)
- 143.Kendine gelmek
- 144.Yerini almak
- 145.Özen göstermek
- 146.Dikkate almak
- 147.Karşılık vermek
148. Tura çıkmak
- 149.İcat etmek
- 150.Ameliyata almak
- 151.Uzak tutmak
- 152.Katkıda bulunmak
- 153.İddiaya girmek (tutuşmak)
- 154.Kontrol altında tutmak

- 155.Kokusunu (koku) almak (duymak)
156. Zam yapmak
157. Nikâh kıymak
158.Gözden geçirmek
159.(Birinin) sesi çıkmamak (kesilmek)
160.Şifa vermek
161.Göz atmak
162.Ad vermek
163.Eksik olmamak
164.Fırtına çıkmak
165.Hayale dalmak
166.Gün geçirmek (öldürmek)
167.Fal bakmak (açmak)
168.Başına güneş geçmek
169.Dört gözle beklemek (bakmak)
170.Meraktan ölmek
171.Tadı damağında kalmak
172. Ad almak
173.(Birinin) ifadesini almak
174.Hat çekmek

175.Renk vermek (katmak)
176.Dilinden düşürmemek
177.Başını kaşiyacak vakti olmamak
178. Ateşe vermek
179.Gözü (gözleri) kamaşmak